

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρός τόν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὁφ' ἡμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ἀποκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἀριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 52

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΛΟΓΟΙ Α'—Θ'

Ἐκδότης: B. de Montfalcon

Εἰσαγωγή - Μετάφρασις - Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΝΙΚΑ
θεολόγου

E I Σ Α Γ Γ Τ Η

ΟΙ ἐπόμενοι ἐνία λόγοι τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἀποσταλὴν
μὴν ἐριμνηστικὴν ἐκότητα, ἀναφερομένην εἰς τὴν ἐτήρησιν τῶν
παύτων ἐξαρχῶν τῆς Γενεσεως.

πρὶν ἀναστῆναι τὸ εὐαγγέλιον.
Εἰδικότερον: Ἐἵς τὸν πρῶτον λόγον, ὅστις κατέχει καὶ ἔστιν ἐκαστοῦ αἵς τὴν ἑνότητα, ἀρχοῦται κατ' ἀρχὰς μετ' ἀπὸ τῆς ἡγεσίας, μετὰ ταῦτα δὲ μετ' ἀπὸ τῆς ἐρημικότητος τῆς φράσεως· Ἐν αὐτῇ ἀπαιτεῖται ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· Ἐξήκειται ἡτοιμασμένος Μωυσεύς διὰ τὸν ὅμιλον καὶ τὸν ἄγγελον καὶ τὸν Ἀρχαγγέλλον, ἀλλὰ περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ἀναλόγως δὲ τοῦ πατρὸς μεταβιβάζεται εἰς ἄριστον ἀκούοντα ὑπερκοινοῦντος Μανουήλ, τοῦ προσεδωκότος δι' ἡμᾶς εἶναι ἀγέννητον, ὡς καὶ τοὺς ἀπειροκίτους Μαρκιανὸν καὶ Ὁυλαλέστιον· Ἐρχοῦται ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς ἀπαυτενῶς ἐκζητοῦντας διὰ τὴν Δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀμυλεῖ μετ' αὐτὸν σαρκὶν καὶ ψυχῆς αἵς τὴν αὐτὴν πράξιν, λέγοντας λαοβόλοισιν ἡγοῦμαι κατ' ἡμέραν καὶ κατ' ἡμέραν λαοβόλοισιν ἡγοῦμαι, λέγοντας ἡ ἄρτον ἀποσπώμεθα κατ' ἡμέραν ἡμέραν. Πᾶς οὖν, ἀπὸ μοῦ, ἡ τοῦ ἀρτοῦ φύσις αὐτῆς εἰς αἴμα μεταστροφῆς καὶ πλέγμα, καὶ χυλῶν, καὶ τοὺς λαλοῦσας ἡμᾶς γυμνοῖ· Ὅτι τὴν γὰρ σὰν κυκλικὴ καὶ σπληνρὴ, τὸ δὲ ἀρῶν καὶ μὴ μὴν... Πᾶς ἀπὸ γῆς τῆς ἐν τοῖς μεταλλοῖς γυμνοῖται γίνεσθαι φῶς, πᾶς εἰς ἄλλου μεταστροφῆς ἡ φύσις μεταστροφῆς· Καὶ ἔταρ τούτων ἐστὶν πλεονα εἰ καὶ, δὲ γίνεται μὴ ἀνθρωπικὴ ἐγγύς, τὸν δὲ λόγον αὐκ ἴσμεν ἡμῶν. Κἀκεῖ δὲ ἐν λόγῳ διὰ τοῦ ἐκαστοῦ.

Εἰς τὴν δευτέραν λόγον ἐργασμένη, ἀναλίσκει καὶ ἀναπτύσσεται τὴν ἐξέλιξιν «Ποικιλοῦντες ἀνθρώπων κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ἑστέραν καὶ ἀφ' ἑστέων πᾶν γένος τῆς θαλάσσης»² ἄδου· πρὸς τοῦτους ἀπάντησεν ἡμεῖς μόνον ἑνὰντα ἑργασματοποιεῖν τὸ πρῶν «Ποικιλοῦντες, ἐνὶ εἰς τὰς ἄλλας περιστάσεις τῆς ἀντιστοιχίας ἐκτετατοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ἐκτετατοὶ φωνεῖς ἡμεῖς οὐρανὸν³ κλπ.

* Οι άνοδοι εκπαιδευτών άρριμολ εκπαιδευμένων εις τας αντιστοιχους σχολιας τοῦ κρημου.

1. ГЕВ. 1, 1.
2. ГЕВ. 1, 28.
3. ГЕВ. 1, 8.
4. ГЕВ. 1, 6.

Προσθέτει επί πλέον ότι το «ποιήσωμεν» δεν απευθύνεται προς τὰς λειτουργικὰς Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων, ἀλλὰ πρὸς τὸν Γέν του Θεοῦ. Τέλος καταφέρεται κατὰ τὸν Λογόν του ότι τὸ Θεὸν ἔχει μορφήν ἀνθρώπου.

Εἰς τὸν τρίτον λόγον τοῖς εἶναι ότι ἡ περίστος αἰτή, τῆς γηστοίας, συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν κατὰλληλος ἐποχή διὰ τὰ ἐισθυσμένον εἰς τὰ θεῖα νοήματα τῶν Γραφῶν. Μετὰ ταῦτα διακρινύσκει ότι τὸ «Καθ' ὅρασαν» δηλοῖ «τὸ θῆραον καὶ πρᾶν, καὶ εἰς δύναμιν ἐκμακρυνθῆαι τῇ θεῷ». Ἐν συνεχείᾳ κἀμινε λόγον περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν θηρίων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀνταρρίσεις, ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτου, τῶν ἐθνικῶν.

Εἰς τὸν τέταρτον λόγον ἔχει ὡς θέμα τὰς μορφὰς τῆς δουλείας, αἵτινες εἰσέγαγον ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας. Πρῶτη δουλεία ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἐξουσιάζουν τὸν γυναικῶν. Δευτέρα μορφή δουλείας, ἡ τῶν δούλων. Τρίτη μορφή, ἡ ἐξουσία τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τῶν δυνάμεων. Ἀπελλογόμενος ἦτο, εἶναι καὶ θὰ εἶναι, τῶν τριῶν μορφῶν τῆς δουλείας ὅστις ἔχῃ ἀνάστην εἶναι. Ὁςτος εἶναι ὑπεράνω τῶν Νόμων, οἵτινες κατὰ τὴν ἀνθρωποκρατικὴν φράσιν τοῦ Χριστοστόμου «Ἀρχόντες ἀρχόντων εἰσὶν οἱ Νόμοι». Καταφέρεται ὡσαύτως, κατὰ τῆς βαθμίδας τῶν ἀκρασιῶν, οἵτινες σφύρουσιν τὴν προσοχὴν, κατὰ τὴν συγγένειαν ἐκείνην, πρὸς τὸν ἀνάστηντα τὰς λαμπρότητας λέγων «Περὶ τῶν Γραφῶν ἡμῶν διηρησμένα, ὁμοίως δὲ τοὺς ἀφελόμενους ἀποσπᾶντες ἡμῶν, πρὸς τὰς λαμπρότητας καὶ τὸν τῶν λαμπρότητας ὅπτιον μεταστήσει. Καὶ πάσης τούτου ρηθιμίας, ἡμᾶς ἀφέντας, τοῦτον προσέχειν: Πῶς ἀνέστη κατὰ τὸ ἀπὸ τῶν Γραφῶν, καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης τῆς ἡμετέρας λαμπρότιον ἐκείνου τὸ τῆς διδασκαλίας. Τοῦτο μείζων καὶ βέλτιον τὸ φῶς ἐκείνου τοῦ φωτός: τὸ γὰρ δὴ θρυλλίονα ἐκείνου ἐλάττω, καθὰ περ οὗτος, ἐξήπατομαι, ἀλλὰ φύγας ἐν εὐσεβείᾳ ἀρεσμένως τῇ τῆς ἀκράσεως ἀνάστηναι ἐπιθυμῶν. Τελειοτῇ τὸν λόγον μετὰ τὸ πρὸς τοὺς γυνεῖς καθήκοντα τῶν τέκνων καὶ τὰς ἐκ τούτων προερχομένης εὐλογίας.

Εἰς τὸν πέμπτον λόγον συγχέει τὰ περὶ τῆς δεσποτίας καὶ δουλείας θέματα. Διακρινύσκει ότι «Πᾶσι ἀμαρτία δουλείη συνηκλήρωται». Ἀντιθέτως «Πολλοὶ πρὸς ἀρετὴν ἀπελευθέρωται, ἀπελλογόμενοι τῆς δεσποτίας». Ἀπαριθμεῖ τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ εἰσαχθέντα θηρία καὶ εἰρῶναι τούτοις περισσότερα καὶ ἀνώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, αἵτινα ἀπελευθέρωται ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Ἀδάμ. Ἐξ ἀφορμῆς δὲ τοῦ γεγονότος ὅτι πολλοὶ ἀπαλλάττονται ἐξουσίαν τοὺς «ἐρμῆτους πενήτων στοιχεῶν ἐκαστέρωθεν ἐσθρῆτων» ἔβωλιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀναγύρου εἰς τὰς οἰκίας χωρὶς νὰ παράσχουν οὐδελαν βοήθειαν πρὸς αὐτοὺς, ἀπασχολεῖται μετὰ τὴν ἐπισημάντην. Οἱ

πτωχοὶ καὶ πένητες εἶναι, λέγει, ὡς ἄλλοι ναυαγοὶ ἐν μέσῳ καλῶν, οἵτινες ἔχουν ἀνάγκη καταπορεύου καὶ λημένας. Διὲ δὲ τοὺς ἑσθῆς «ἡμῶν», αἱ τῶν ἀνταρρακόμενων χεῖρες εἶναι. Διὲ θερμὴ παρόκλησις τοῦ ρήτορος διὰ τὴν πρὸς τοὺς πένητας βοήθειαν.

Εἰς τὸν ἕκτον λόγον ἐκταί περὶ τοῦ δένδρου, περὶ τοῦ βάλου «τοῦ εἶναι γινώσκον καλὸ καὶ πονηρὸν». Ἐν δὲ αὐτοῦ προερχοται ἡ γυναιξὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἰς τὸν Ἀδάμ ἢ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκ τοῦ δένδρου θρώσιν εἶχε τὴν διάκρισιν καὶ διάκρισιν ταύτην. Εἰτα ἔρχεται εἰς τὴν νηστείαν καὶ εἰς τὸ ότι πρέπει νὰ μελετῶμεν κατ' ὅσον, τὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν λεγόμενα καὶ ότι ἡ οὐκία τῶν πιστῶν δέον εἰς ἐκκλησίαν νὰ μεταδίδῃται.

Εἰς τὸν ἑβδομὸν λόγον ἡ ἐκταὶ τοῦ σπέρματος περὶ τὴν ἀναμύσιν τοῦ δένδρου «γινώσκον καλὸ καὶ πονηρὸν» καὶ τοῦ θραύετα αὐτῇ. Ἐρχεται ὅστις εἰς τὴν ἐρημνέται τὸ ρητορ «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσθ' ἐν τῇ παραδείσῳ». Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν Μανικαίων ἐκπεραδολογίας τοῦ ἀνωτέρου Ἰδαρίου καὶ κατὰ τὴν εἰς τὴν διαμάχην καὶ διάδοσιν τῶν θείων λόγων.

Εἰς τὸν ὄγδον, οὗτος ἐκφανέται ἐνέστιον τῆς «συνόδου τῶν ἐπισκόπων», παραστημένον καὶ τῶν διδασκάλων τοῦ Φλαβίου Ἀντωκίας, ἐκτελεῖται τὴν χάριν τοῦ διὰ τὴν παρουσίαν τούτων καὶ κἀνεί λόγον διὰ τὴν παραδοσὴν τῆς ἐντολῆς εἰς τὸν Ἀδάμ: «Καὶ ἐνεπίλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῇ Ἀδὰμ λέγων» ἀπὸ παντὸς ζώου τοῦ ἐν τῇ παραδείσῳ θρώσιν φάγη, ἀπὸ δὲ τοῦ βάλου τοῦ γινώσκον καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθαι ἀπ' αὐτοῦ ἢ δ' ἐν ἡμέρᾳ φάγηται ἀπ' αὐτοῦ. Θανάτῳ ἀποθανεῖσθε». Ἐν κατακλείει ἐκταί καὶ πόλιν διὰ τὴν πρὸς τοὺς πένητας βοήθειαν. Εἰς τὸν ἑκτὸν λόγον ἀπαντᾷ εἰς ἐκείνους, οἵτινες διακατέροντο διὰ τὴν μνησὴν τῶν προσμύων. Ἀκολούθως κἀνεί λόγον διὰ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ἀκούει θέον νὰ ἐπιτιμῶμεν καὶ νὰ διορθώμεν τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀδελφῶν καὶ ότι πρέπει νὰ προσέχον ἐπὶ τὴν συτηρίαν τούτων. Πρὸς τοῦτοις ἀναπτύσσει τὰ περὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἐνέματος τοῦ Ἀεράζου καὶ διὰ τὸν Νῶε.

Οἱ λόγοι Α'· Η' ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Τεσσαρακοστῆς τοῦ ἔτους 386, ὃ δὲ Θ' ἐν ἡ δίο ἐκτ' ἀργότερον, πιθανὸς κατὰ τὸ ἔτος, ὅτε ἐξεφωνήθησαν αἱ 67 ἐπιστολὴ εἰς τὴν Γένεσιν, ἦτοι τὸ 398. Οἱ λόγοι τῆς ἐκσηματωμένης τοῦ εἰς τὴν παρὰ ταύτην, μετὰ τῶν ἄλλων, εἶναι ότι: τὰ ἔνδε μὲν ἐκαστὰ συναντῶμεν παλλὰ σχετικὰ μετὰ τὴν Ἀεράζου καὶ Νῶε, πρόσκειται, περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως, δ' ἐρημνέται πύρα ὁ Χριστός, ἀπ' ἑτέρου δὲ εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, ὑπάρχουν παλλὰ δ-

5. Γεν. 2, 17.

6. Γεν. 2, 16-17.

μοιόνητας πρὸς τὰς 8 πρώτας ὁμιλίαις. Ἐκλογέθησε δὲ ὁ λόγος οὗτος τὴν Β' ὁμιλίᾳ. Περὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐνομμάτων, ὡς καὶ τὰς τέσσαρας εἰς τὴν «Ἀρχὴν τῶν Πράξεων».

Οἱ Α'-Η' λόγοι ἐξαφωνήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Τεσσαρακοστῆς, ὡς εἴπομεν, τοῦ ἔτους 386. Εἰς ἀναπρέζωμεν εἰς τοὺς Πανοχαλίους Πίνοντας (συντάσσονται ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Ζ' ἐκκλησιαστικῆς ὑπὸ λογίων Χριστιανῶν καὶ ἐμφανίζον τὴν ἡμέραν ἣ ἐπὶ ἡμερομηνίας φησὶν ὁριστικῶν χριστιανικῶν ἐποχῶν, καὶ δὴ τοῦ Πάσχα), ὅτι [δομεν] οὐ τὸ Πάσχα κατὰ τὸ ἔτος 386 ἦτο τὴν 16ην Ἀπριλίου. Ἡ ἀρχὴ τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ ἡ ἐμφάνησις ἐπομῆκος τῶν ἀνὰ χεῖρας Α'-Η' λόγων συμπίπτει περίπου μὲ τὴν 16ην Φεβρουαρίου, πάντως κατὰ τοὺς Πανοχαλίους Πίνοντας, ὅτινες πολλάκις, σημειοῦνται, δὴν παρεσθῆναι ἀποψέως, ὅσον ἐφορᾷ εἰς τὴν ἀκρίθειαν τῶν χρονολογιῶν.

Ἐπίσης, ἡ ἀνάγνυς τοῦ ῥήματος, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Β' λόγου, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀγγέλου τοῦ κηρυκτικοῦ ἔργου ἀποτελεῖ τέλμα ὡς καὶ οἱ δισταγμοὶ αὐτοῦ διὰ τὴν ἐρουναν θρησκευτικῶν [ἐκταραχῶν], ἀνέστησαν τοὺς ἐρουνήτας εἰς τὴν ἀποδοχὴν εἰς εὐρισκόμεθα εἰς τὴν πρώτῃν κηρυκτικὴν περίοδον τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ δὴ εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης, ἥτις συμπίπτει μὲ τὴν εἰς πρεσβύτερον ἀνάρρησιν τοῦ τοῦ ἔτους 386. Τόπος ἀφωγήσεως τῶν ὁμιλιῶν ἡ πόλις τῆς Ἀντιοχείας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΝΙΚΑΣ

θεολόγος

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

645 Α ΕΚΦΩΝΗΘΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΤΗΝ ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ
•ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΑΗΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΠΙΟΙΗΣΕ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ•
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΗΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ.

Γλυκεῖα μὲν εἶναι ἡ ἀνοίξις εἰς τοὺς ναύτας, γλυκεῖα καὶ εἰς τοὺς γεωργούς. Ἀλλὰ οὐτε διὰ τοὺς ναύτας, οὐτε διὰ τοὺς γεωργούς εἶναι τόσον γλυκεῖα ἡ ἀνοίξις, ὅσον εἶναι γλυκὺς ὁ καρπὸς τῆς νηστείας διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ φιλοσοφήσουν, ἡ πνευματικὴ ἀνοίξις τῶν ψυχῶν, ἡ ἀληθὴς γαλήνη τῶν λογισμῶν. Διὰ τοὺς γεωργούς μὲν εἶναι γλυκεῖα ἡ ἀνοίξις, διότι τότε βλέπουν τὴν γῆν νὰ εἶναι στολισμένη μὲ ἀνθή, καὶ ἡ ἐλάσθησις τῶν φυτῶν ὡς ἐνδυμα πολύχρωμον Β περιβάλλει αὐτὴν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη διὰ δὲ τοὺς ναύτας γλυκεῖα εἶναι ἡ ἀνοίξις, διότι τότε δύνανται νὰ διαπλέουν τὴν θάλασσαν μετ' ασφαλείας, καθόσον στερεῖται κυμάτων, καὶ οἱ δελφίνες παίζουν μὲ πολλὴν γαλήνην καὶ κυλῶνται πολλάκις πλησίον τῶν τοιχωμάτων τοῦ πλοίου. Εἰς ἡμᾶς, ἀντιθέτως, ἡ ἀνοίξις τῆς νηστείας εἶναι γλυκεῖα, διότι τὰ κύματα, ὅχι τῶν ὁδῶν, ἀλλὰ τῶν λόγων ἐπιθυμῶν συνήθως καταστέλλει, καὶ στείφανον εἰς ἡμᾶς ὅχι ἀπὸ ἀνθῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν πνευματικῶν χάριτας προσφέρει. «Στεφάνι, λέγει, ἀπὸ χάριτος θὰ φορέσῃς εἰς τὴν κεφαλὴν σου.» C Ἡ ἐμφανισθεῖσα χειρὶς δὲν ὀπῶθαι συνήθως τὸν χειμῶνα τόσον εὐκόλως, ὅσον ἀπομακρύνει τὸν χειμῶνα τῶν παθῶν τῆς ἱσχυρῆς μας σκέψεως, ὁ καρπὸς τῆς νηστείας. Δὲν ὑπάρχει διαμάχη μεταξὺ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, οὐτε ἐξάνιστάται κατὰ τῆς κυρίας ἡ δούλη, ἀλλὰ ἀλόκληρος ὁ πόλεμος οὗτος ἔχει παύσει. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὑπάρχει πολλὴ εἰρήνη εἰς ἡμᾶς, πολλὴ δὲ καὶ ἡ γαλήνη εἶναι, ὥς οδηγήσωμεν καὶ

1. Γεν. 1, 1.

2. Παροιμ. 1, 3.

3. Ἡ νηστεία κατὰ τὸν Ιωάνν. Χρυσοστόμου εἶναι «τὸ καθάρισον τῶν ἐμπετρυν ψυχῶν». Ὅρα δὲ ὁμιλίαν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων § 2.

ἡμεῖς τὸ σκόφος τῆς διδασκαλίας ἀπὸ λιμένος εἰς λιμένα καὶ ἐκεῖ ὡς παραπέμπωμεν τὴν ὁκοήν σας. Ὁ Ἄς ἀσχοληθῶμεν μὲ ὑψηλότερα νοήματα φιλοσοφούντες περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ περὶ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης καὶ περὶ τοῦ λοιποῦ σώματος τῆς κτίσεως διότι αὐτὰ ἀνεγνώσθησαν σήμερον εἰς ἡμᾶς. Καὶ τί μᾶς ἐνδιαφέρει, λέγει, ὁ λόγος περὶ τῆς δημιουργίας; Ἡμᾶς πρὸ πάντων ἐνδιαφέρει, ἀγαπητοί. Διότι ἂν ὁ δημιουργὸς θεωρητῇ ἀναλόγως ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ ἀπὸ τὸ κάλλος τῶν κτισμάτων, ὅσον περισσότερο ἀσχολούμεθα μὲ τὸ μέγεθος τῆς ἀραιότητος τῶν δημιουργημάτων, τόσοον πλησιάζομεν πρὸς τὸν δημιουργόν. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ γνωρίζωμεν, τί μὲν εἶναι κτίσμα, τί δὲ Κτίστης. Τί εἶναι ἔργον, τί εἶναι Παιστής. Ἐκαστὸν αὐτὰ, ἐὰν ἐγνώριζον νὰ διακρίνουν καλῶς οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, δὲν θὰ συνέχον τὰ πάντα, κάμνοντες τὰ ἀνακάτω' ὅχι διότι τὰ ὅστροι καὶ τὸν οὐρανὸν κατέδασαν, τὴν δὲ γῆν ἀνέδασαν ἀλλὰ διότι τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν κατέδασαν ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ ἔστησαν μαζί μὲ τὴν κτίσιν, τὴν δὲ κτίσιν ἐτίμησαν μὲ τιμὰς τῆς θεότητος. Ἐὰν περὶ τῆς κτίσεως ἐγνώριζον νὰ φιλοσοφοῦν καλῶς οἱ Μανιχαῖοι,⁴ δὲν θὰ ἐτίμων τὴν μὴ ὑπάρχουσαν, τὴν φεφορμένην, τὴν ρέουσαν, τὴν ἀλλοιούμενην οὐσίαν μὲ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀγεννησίας. ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

4. Οἱ Μανιχαῖοι εἶναι αἰρετικοί, οἱ ὅποιοι ἐμφανίζονται κατὰ τὸν 1^{ον} αἰῶνα. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Μανιχαϊσμοῦ εἶναι ὁ Μάνης. Γεννᾶται τὴν πρώτην καὶ δευτέραν σκακίαν τοῦ 1^{ου} αἰῶνος. Τὰ οὐνομνημονικά στοιχεία τοῦ θεοποιημένου αὐτοῦ εἶναι ἀλλημένα ἐκ τῶν ἀνατολικῶν κυρίως θρησκειῶν ὅπως τοῦ Βουδδισμού, Ζωροαστρισμοῦ, Γνωστικισμοῦ. Τούτοις καὶ στοιχεῖα ὁ Μάνης ἀντλείει μετὰ Χριστιανισμοῦ, διὰ τὸ ἀποστέλλειν κατ' αὐτὸν «Μίαν μεγάλην Σοφίαν, οἷα θὺν εἶναι δεσφῆς εἰς τὰς παρακείμενας ἐπαρχίας». Ἡ αἰρεσις αὕτη ἀποκατήρτησεν οὐκ εὐρίσκον τὴν «Καταλήξιν μας καὶ ἐδέχθη κατὰ τὸν Πιστόν», ὁ δὲ ἱερεὺς Χριστοσύνης κατ' ἀνακλήσιν εἰς τὰ συγγεγραμμένα τοῦ καταγράφει κατὰ τὸν αἰρετικὸν Μανιχαῖον.

μα τῆς δημιουργίας, καὶ εἰς τὴν ἀραότητα τῶν ἔργων νὰ σταματήσῃς, τότε τὸ φῶς σοῦ ἔγινε σκότος, ἢ μάλλον τὸ φῶς ἤλλαξες μὲ τὸ σκότος. Εἶδες πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι νὰ γνωρίζῃς τοὺς λόγους τῆς δημιουργίας; Μὴ παραθεωρῇς, λοιπόν, τὸ κέρθος, ἀλλὰ νὰ προσέχῃς μετ' ἀκριβείας εἰς τὰ λεγόμενα. Ἐξαιτίας δὲν θὰ ἀπωχῇς περὶ τοῦ οὐρανοῦ μόνον, καὶ περὶ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἰσχύος μας γεννήσεως καὶ πῶς προήλθεν ὁ θάνατος καὶ διατὶ ἡ ἐπίμοχθος ζωῇ, καὶ πόθεν προέρχονται αἱ στενοχωρίαι καὶ φροντίδες. Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς καὶ δι' αὐτὰ καὶ δι' ἄλλα πολλὰ ἀπολογίαν συνέθεσε καὶ τὰ διδόνον τούτα πρὸς ἡμᾶς δοτεῖται διότι ὁ Θεὸς δὲν ἀποστερεῖ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀπολογίαν, ἀλλὰ δοῖ διὰ τοῦ Προφήτου καὶ λέγει: «Καὶ ἔλθετε νὰ συζητήσωμεν, λέγει ὁ Κύριος» καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὸ νὰ συζητῇ ἀπολογίαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ δικάσῃ, ἀλλὰ μᾶς διδάσκει καὶ πῶς ν' ἀποφύγωμεν τὴν καταδίκην διότι δὲν εἶπε μόνον «Καὶ ἔλθετε νὰ συζητήσωμεν» ἀλλὰ ἀπὸ προηγουμένως μᾶς ἐδίδαξε, τί πρέπει νὰ λέγωμεν, ὅτι τί πρέπει νὰ πράττωμεν, εἶται τώρα μᾶς ὁδηγεῖ ἐνώπιον τοῦ δασκαστηρίου. Ἀκούσε, λοιπόν, τὸν λόγον τοῦ προφήτου ἐξ ἀρχῆς. «Νὰ λουσθῇτε ψυχικῶς, νὰ γίνετε καθαροὶ κατὰ τὴν καρδίαν σας, νὰ ἀφαιρέσετε τὰς πανηρίας ἀπὸ τὰς ψυχὰς σας. Νὰ μάθετε νὰ πράτετε τὸ καλόν, νὰ ἀποδώσετε τὸ δικαίον εἰς τὸ ὄφελόν, νὰ δικαιώσετε τὴν ἀδικουμένην χήραν» καὶ ἔλθετε νὰ συζητήσωμεν, λέγει ὁ Κύριος. ὁ δὲν ἐπιθυμῶ, λέγει, νὰ σὺς στερήσω καὶ νὰ σὺς ἀφαιρέσω τὰ δικαιώματά σας, ἀλλὰ ἀπὸ σὺς ὀπίσω μὲ ἀπολογίαν, εἶται νὰ σὺς καλέσω διὰ νὰ ἀναλάβετε τὰς εὐθύνas, διότι θέλω νὰ ἔλθω εἰς δικήν μαζί σας, ὅχι διὰ νὰ σὺς κατακρίνω, ἀλλὰ διὰ νὰ σὺς σώσω». Ὁ Ὁμοῖος καὶ ἄλλος λέγει «Λέγει ἐσὺ πρῶτος τὰς ἀμαρτίας σου, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇς». Ἐχεις κατηγοροῦν ἄγριον καὶ ἀνήμερον νὰ προλάβῃς νὰ τοῦ ἀρκάσῃς τὴν θέσιν, νὰ τοῦ φράξῃς τὸ ἀνασχυντὸν στήμα.

5. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴

Εἰς τὴν ἀρχὴν, λοιπόν, ὁ Θεὸς αὐτοπροσώπως ὤμι-
λει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον θεοῦ ἦτο δυνατόν ὡς
ἀκούουν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν. Τσιτυτοτρόπως προ-
σῆλθεν εἰς τὸν Ἀδὰμ· οὕτως ἐπετίμησε τὸν Κάϊν· ἔτσι ὡ-
μίλησε πρὸς τὸν Νῶε· οὕτως ἐφιλοδένηθη ὑπὸ τοῦ Ἀ-
βραάμ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ φύσις ἡμῶν ἐξέκλινε πρὸς τὴν κα-
κίαν καὶ ὡς εἰς ἐξορίαν μακρυνήν ἐταποθέτησεν τὸν ἄν-
θρωπον, τότε, λοιπόν, γράμματα μᾶς στέλνει. Ἐὰν γὰρ
ἐμῶν εἰς ἀποδημίαν μεγάλην καὶ νὰ θέλῃ μὲ ἐπιστολὴν
νὰ ἀνανεύσῃ τὴν πορείαν πρὸς ἡμᾶς φίλων. Καὶ τὰ μὲν
γράμματα ταῦτα ἐστειλεν ὁ Θεός, προσκόμιος δὲ ὁ Μω-
υσῆς. Τί, λοιπόν, λέγουν τὰ γράμματα; «Εἰς τὴν ἀρχὴν
ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.» Διότι
δὲν μᾶς ὁμιλεῖ περὶ Ἀγγέλων, οὐτε περὶ Ἀρχαγγέλων.
Διότι, ἐὰν ὁ Δημιουργὸς θεωρεῖται ἀπὸ τὰ δημιουργήμα-
τα, φαίνεται πολὺ καλύτερος ἀπὸ ἐκεῖνα. Ὁραῖος ὁ οὐρα-
νός, ἀλλὰ ἔχι τὸσον ὀραῖος, ὅσον ὁ Ἀρχάγγελος· εὐχάρι-
στος ὁ ἥλιος, ἀλλὰ ἔχι τὸσον, ὅσον ὁ Ἀρχάγγελος. Δι-
οτι λοιπόν, ἔφησε τὴν ὑψηλότεραν ὁδὸν καὶ ὡμίλει
διὰ τῆς ταπεινότερας· διότι ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους,
οἵτινες ἦσαν συνδεσμένοι μετὰ τὴν ὕλην, ἐστραμμένοι πρὸς
τὰ αἰσθητά, ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐσχάτως ἐξ
Αἰγύπτου, 447 Ἀ ἔπου οἱ ἄνθρωποι ἐλάτρουον κροκοδεί-
λους καὶ κύνας καὶ πῖθήκους· καὶ δὲν ἦτο δυνατόν διὰ τῆς
ὕψιλλας ὁδοῦ νὰ ὡμιλήθουν οὗτοι πρὸς τὸν Δημιουρ-
γόν. Διότι εἶναι μὲν ἡ ὁδὸς αὕτη ἀνωτέρα, ἀλλὰ διὰ τοὺς
ἀδυνάτους εἶναι τραχυτέρα καὶ ἀπώτατη καὶ ἀπώκρυμνος.
Διὰ τοῦτο τοὺς ὡμιλεῖ διὰ τῆς ἐκκολυμένης ὁδοῦ, διὰ
τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ πάσης ὁρατῆς κτί-
σεως. Ὅτι δὲ αὕτη ὁδὸς εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὰς αὐαὶς δυνάμεις,
τὴν ποὺ τοὺς ὁμιλεῖ καὶ διὰ ἐκεῖνα, διὰ τὰς αὐαὶς δυνάμεις,
μόλις προώδυσαν ὀλίγον «εἰς οἱ Ἀγγελοι», λέγει, καί-
νεϊτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ὡς δοξολογεῖτε Αὐτὸν
μέχρι τῶν ἀκροτάτων περιοχῶν τοῦ οὐρανοῦ δοξολο-
γεῖτε Αὐτὸν ὅλοι οἱ Ἀγγελοι Αὐτοῦ. Δοξολογεῖτε συ-
νεχῶς Αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις Αὐτοῦ. Διότι Αὐτὸς
εἶπε καὶ ἐδημιούργησεν. Αὐτὸς διέταξε καὶ ἐμέσως
ἐκτίσθησαν. 11 Καὶ τί τὸ θαυμαστόν, ἐὰν εἰς τὴν Πα-

9. Γεν. 1, 1.
10. Γεν. 1, 1. 10. 1-2 καὶ 5.

λατὸν Διαθέτην αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας,
καθ' ἣν στιγμὴν καὶ εἰς τὴν καινὴν, ὅτε ἦτο καιρὸς διὰ
ὕψιλλας διδασκαλίας, ὁ Παῦλος ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἀ-
θηναίους ταύτην τὴν ὁδὸν ἀκολούθει, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ
Μωυσῆς ἠκολούθησεν διδάσκων τοὺς Ἰουδαίους· διότι
οὕτως οὗτος τοὺς ὁμιλοῦν περὶ Ἀγγέλων καὶ περὶ Ἀρ-
χαγγέλων, ἀλλὰ περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, οὐ-
τὼ πως λέγων «Ὁ Θεός, ὁ ὅποιος ἐδημιούργησε τὸν κό-
σμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, ὁ ὅποιος εἶναι Κύριος οὐ-
ρανοῦ καὶ γῆς, δὲν κατοικεῖ εἰς χειροποιήτους ναοὺς.» 12

Ἀλλ' ὅτε ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, δὲν τοὺς
ὡμίλησε δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ· ἀλλὰ τοὺς φέρει διὰ ὕψι-
λλας ὁδοῦ λέγων οὕτως. «Διότι δι' Αὐτοῦ ἐδημιουρ-
γήθησαν τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, τὰ ὁρα-
τά καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρ-
χαί, εἴτε Ἐξουσίαι. Τὰ πάντα δι' Αὐτοῦ καὶ δι' Αὐτὸν ἐ-
χουν ἐδημιουργηθῆναι.» 13

Ὁμοίως καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ εἶχε τοὺς μαθητὰς
τελειότερους ἀνημμόνευσεν ἄλλης τῆς κτίσεως ἀδιακρίτως.
Διότι δὲν εἶπεν «Οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλασσαν», ἀλλὰ ὅ-
τι «Τὰ πάντα ἐγένον δι' Αὐτοῦ καὶ χωρὶς Αὐτοῦ τίποτε
δὲν ἐγένεν ἀπὸ ὧν ἔχουν γίνεσθαι.» 14 Ὁ ἔπειτα ὁρατὸν, λέγει,
οἷος ἔστι. Ὅτι δηλαδὴ συμβαίνει μετὰ τοὺς διδασκάλους. Ἐ-
κεῖνος μὲν ποὺ λαμβάνει τὸ παιδί ἀπὸ τὴν μητέρα, τοῦ
μοιβαίνει τὰ πρῶτα γράμματα, ἐκεῖνος δὲ ποὺ τὸ λαμβά-
νει ἀπὸ ἄλλου διδασκάλου ὡμιλεῖ τὸν μαθητὴν πρὸς ὕ-
ψηλότερας διδασκαλίας· τοῦτο ἐγένε καὶ μετὰ τὸν Μωυσῆν
καὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Ἰωάννην. Ὁ μὲν Μωυσῆς παρα-
λαμβάνει τὴν φύσιν ἡμῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἠγνοεῖ αὐτὴ
τὸ πᾶν, καθ' ὅσον μόλις πρὸ ὀλίγου ἀπεγαλάκτισε, καὶ
τῆς διδάσκει τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς Θεογνωσίας.

Ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ ὁ Παῦλος, ὡς ἐκ διδασκάλου, τοῦ
Μωυσέως, παραλαβόντες αὐτοὺς, τοὺς ὡμιλοῦν πρὸς τὰς
ὕψηλότερας διδασκαλίας ὑπενωθυζόντες ἐν συντομίᾳ τὰ
προηγούμενα.

Εἰδες τὴν συγγένειαν τῶν δύο Διαθηκῶν; Εἰδες τὴν

11. Πράξ. 17, 24.

12. Κολλ. 1, 16. Τὸ καρίον δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν πρὸς Φιλιππη-
σίους ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πρὸς Κολλοσσαίους.

13. Ἰωάν. 1, 3.

συμφωνίαν τῶν διδωμένων; ἤκουσες περὶ τῆς δημιουργίας τῶν ὁρατῶν εἰς τὴν Παλαιάν καὶ περὶ τῆς δημιουργίας τῶν νοητῶν ὡς λέγει ὁ Δαυὶδ «Διότι Αὐτός ἐπε καὶ ἐδημιουργήσῃ».¹⁴ Ἔτι πάλιν καὶ εἰς τὴν Καινὴν, ἀφοῦ εἶπε περὶ τῶν ὁρατῶν Δυνάμεων, ὠμώσκει περὶ τοῦ τοῦ αἰσθητοῦ κτιστοῦ. «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».¹⁵ Ἡ φράσις αὕτη εἶναι μικρά καὶ ἀπλή καὶ μία. Δύναται ὅμως νὰ καταστρέψῃ πολλοὺς γενικῶς τοὺς πύργους τῶν ἐχθρῶν. 648 Α. Πρόσεχε πῶς. Σὲ πλησιάζει ὁ Μονιχάσιος καὶ λέγει. «Ἡ ὁλὴ εἶναι ἀγέννητος». Εἶπε πρὸς αὐτὸν τὸ «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» καὶ τοῦ κατέστρεψες ἀμέτῳς ὅλον τὸν ἐρωτῶν. Ἀλλὰ δὲν πιστεύει εἰς τὸν λόγον τῆς Γραφῆς, λέγει. Λοιπὸν, διὰ τοῦτο νὰ τὸν ἀποκρούς ὡς παράφρασα καὶ νὰ τὸν ἀποστρέψεις. Διότι ἐκεῖνος ποῦ δὲν πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ὁμιλεῖ αὐθεντικῶς, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ τὴν ἀλήθειαν ὡς ψεῦδος, πῶς δὲν παρουσιάζει λαμπρὸν δείγμα παραφροσύνης, τὴν ἀπιστίαν; Καὶ πῶς λέγει, εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ κάτι ἐξ ὁπαρχούσης ὕλης; Διότι ἐγὼ μὲν πιστεύω ὅτι ἡ γῆ ἐγένετο ἐκ τοῦ μηδενός, σὺ δὲ ἐμφυβάλλεις. Β. Ὅτι δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἐκ τῆς γῆς καὶ οἱ δύο παραδεχόμεθα καὶ εἶναι εὐκολώτερον, πῶς ἐκ τῆς γῆς ἐγένετο ἀνθρωπίνη φύσις; Διότι ἐκ τῆς γῆς γίνεται μόνον πηλὸς καὶ πλινθός καὶ κέρατος καὶ πλινθὸς ἀγγεῖα· σάρκα δὲ ἐκ τῆς γῆς προερχομένη, δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ κανεὶς νὰ ἴδῃ. Πῶς, λοιπόν, ἐγένετο ἡ ἀνθρωπίνη φύσις; Πῶς ἐπλάσθη τὸ ὄστρον; Πῶς τὰ νεῦρα; Πῶς αἱ φλέβαι; Πῶς αἱ ἀρτηρίαι; Πῶς ὁ οὐλὴν καὶ τὸ λῆπος καὶ αἱ σφραγίδες καὶ τὸ δέρμα καὶ οἱ δυνάμεις καὶ αἱ τρίχες καὶ τόση μεγάλη ποικιλία ἐκ διαφόρων οὐσιῶν ἐκ μιᾶς καὶ μόνον ὑπαρχούσης γῆς; Ἀλλὰ δὲν δύνασαι νὰ μοῦ ἀπαντήσης.

Γ. Πῶς, λοιπόν, δὲν θὰ εἶναι ἄστοπον νὰ ἀγνοῇς τὸ σαφέστερον καὶ τὸ εὐκολώτερον καὶ νὰ θέλῃς νὰ ἐρευνᾷς καὶ νὰ πολυπραγμονῇς τὸ δυσκολώτερον καὶ τὸ πλέον ἀπόρητον;

14. Ψαλμ. 148, 5 καὶ 82, 9.

15. Γεν. 1, 1.

Θέλεις νὰ σὲ ὁδηγήσω καὶ εἰς ἄλλο εὐκολώτερον, τὸ ὁποῖον γίνεται καθ' ἐκάστην ἡμέραν; Ἀλλ' ὅμως οὔτε τούτου τὴν ἐξήγησιν θὰ μοῦ δώσῃ. Ἄρτον ἐσθίομεν καὶ θημερινῶς. Πῶς, λοιπόν, λέγε εἰς ἐμέ, ἡ φύσις τοῦ ἄρτου μεταβάλλεται εἰς αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολήν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὑπάρχοντας ἐν ἡμῖν χυμούς; Διότι ὁ μὲν ἄρτος εἶναι πυκνὸς καὶ στερεός, τὸ δὲ αἷμα εἶναι χαλαρὸν καὶ ρευστόν, Β καὶ ὁ μὲν ἄρτος εἶναι λευκός ἢ ἔχει τὸ χροῖμα τοῦ σίτου, τὸ δὲ αἷμα εἶναι ἐρυθρόν ἢ μαῦρον. Καὶ ἐάν κανεὶς τὰς ἄλλας διαφορὰς τῶν στοιχείων ἐρευνᾷ, θὰ εὕρῃ πολλὰς διαφορὰς μεταξὺ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ αἵματος. Πῶς, λοιπόν, ταῦτα γίνονται; λέγε μοι καὶ δός μοι ἐξήγησιν. Ἀλλὰ δὲν δύνασαι. Ἐπειτα μὴ δυνάμενος νὰ μοῦ δώσῃς ἐξήγησιν διὰ τὴν τροφήν, τὴν κοβ' ἡμέραν ἀλλοιομένην, ἀπαίτεις ἀπὸ ἐμέ ἐξηγήσεις διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ; Καὶ πῶς δὲν εἶναι ταῦτα ἀσάχητη μοσχία; Διότι, ἐάν ὁ Θεὸς εἶναι ὁμοίος πρὸς ἡμᾶς, ζητεῖ ἀποδείξεις δι' ὅσα ἔγιναν ἢ μᾶλλον οὔτε τότε. Ε. Διότι πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐγέναντο μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην τέχνην δὲν δύναμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν πῶς ἐγέναντο· παράδειγμα· πῶς ἀπὸ τὴν μεταλλικὴν γῆν προέρχεται ὁ χρυσός. Πῶς ἡ ἄμμος μετατρέπεται εἰς καθαρὸν ὕαλον καὶ πολλὰ ἄλλα εἶναι δυνατόν νὰ εἰπωμεν, τὰ ὁποῖα γίνονται μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην τέχνην, ἡμεῖς ὅμως τὴν ἐξήγησιν ἀγνοοῦμεν. Ἀλλὰ, ἐάν ὁ Θεὸς εἶναι ὁμοίος μετὰ ἡμᾶς ζητεῖ λογικὰς ἀποδείξεις· ἐάν ὅμως ὁ Θεὸς διαφέρει ἀπείρως ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ὑπερέχει ἀσυγκρίτως, πῶς δὲν θὰ εἶναι γνώρισμα ἐσχάτης μαρτίας, τὴν στιγμήν ποῦ ὁμολογοῦμεν τὴν σοφίαν Του καὶ τὴν δύναμίν Του, ἀπειροῦ, καὶ βλάου, καὶ μὴ κατανοητὴν, νὰ ζητῶμεν ἀποδείξεις δι' ἃς ἔκαστον τῶν δημιουργημάτων μετὰ τοιοῦτον τρόπον, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρωπίνης τινὸς τέχνης; 649 Α. Ἀλλ' ὅς ἐπανελέσθωμεν εἰς τὴν ἀφοργὴν πέτραν καὶ ἃς ἀφήσωμεν τοὺς συλλογισμούς. «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ἐπὶ πάντας εἰς τὸ θεμέλιον αὐτὸ στήσας διὰ νὰ μὴ σὲ ἐμβάλλῃ κανεὶς εἰς ταραχὴν ἀνθρωπίνων λογισμῶν. «Διότι οἱ σκέψεις τῶν θνητῶν εἶναι ἀσταθεῖς καὶ αἱ ἐπινοήσεις τῆς δια-

16. Κατὰ τὴν ἐρᾶν τοῦ Ἱ. Δομολογοῦ «Ἀπειρὸν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον καὶ τούτο μόνον ἀδελφὸν κατὰ φύσιν, ἢ ἀπειρία καὶ ἡ ἐκτετατότης».

νοίας μας ασφαλιμένα»¹⁷ Μή, λοιπόν, άφήσης τό στερεινόν όφειλον καί άμπατισμένης τήν σωτηρίαν τής ψυχής σου εἰς τό σάβανν καί δάσειόν¹⁸· «Αλλά μένε εἰς τάς ἐμας καί ἔχεις άμπατισμῶν¹⁹» καί λέγει· «Εἰς τήν ἀρχήν ὁ Θεός ἐποίησεν τόν οὐρανόν καί τήν γῆν²⁰· Εἰς τήν Μανικαίαν ἐπέστησάν, καί ἀν Μαρσίαν, καί ἀν οἱ νοσησθέντες μέ τάς διδασκαλίαις τοῦ Οὐαλεντίνου,²¹ καί ἀν ὁποσδήποτε ἄλλου, τοῦτο τό ρήμα να προβάλλης καί ἀν τόν ἴδιον νά γέλῃ, σὺ να δακρύσῃς εἰ· αὐτόν καί να τόν θαυρῇς τόν τρελλόν. Β. Κίριανον ἔχουν ἑστίαι τοῦ χρώμα, καί συνεσταλμένη τήν ὁρῶν καί εἰς τοὺς λόγους γλυκύτερος· ἀλλά να ἐπαυρῇς τό δόλωμα καί να διακρίνῃς καλῶς τόν ὑπὸ τό δέριον τοῦ προβάτον κρυπτόμενον λύκον· Καί διὰ τοῦτο προπάτνουν να μισήσης αὐτόν, τί· πρὸς σέ, τόν ὁμόδοϋλόν τόν προσήγν, καί ἡμερος φαίνεται πῶς εἶναι, πρὸς δέ τόν κοινόν μας Δεσποτὴν εἶναι· ἀγριώτερος τῶν λαοσαφένων σκύλων, εἰσάγει· Εἰς τόν οὐρανόν ἀκήρυκτον μάχην καί πόλεμον ἀποσπών, καί ἀντικαθιστῶν θεόν εἰ· ἄλλην ἀντιθέτου συνέως.

Φεύγει το πλήθος από την πωπυρία, μίσσηση, αδιαφορία, αμέλεια, αφαίμαξη και ξεκινάει την κάθαρση, την επανόρθωση από τους Πατέρες. Και την πίστη και την διδασκαλία, την προσηλυτισμένη από τας θείας Γραφάς, να την κρατή, μετά μεγάλης ασφαλούς. «Είς την ορχήν ο Θεός έποίησε τόν ούρανόν και την γήυν». Διατί τότε; Πρώτον τόν ούρανόν, έπειτα την γήυν; Πρώτον τόν έσχατον, έπειτα το θεμέλιον; Διότι δεν υποκείται εις την άλογην την φυσικόν, ούτε ακολουθεί τους νόμους της τέ-

17. Σοφ. Ερλ. 9, 14.

18. В' Тим. 8, 14.

[illegible]

ὁὐκ ἐλπίσας ὁ Βαλεντινός· ἀπρετίως τοῦ Θεοῦ αἰώνιος, ἰνέκων εἰς τὴν
κίνησιν Γνωστικισμοῦ.
20. Ρωμ. 1. 1.

20. Γκυ. 1, 1.

χνης. Καθ' ὅσον καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν
παρουχόντων ὄλων γενικῶς ἡ θαύματος καὶ τοῦ θεοῦ εἶναι δι-
ημιουργὸς καὶ τεχνίτης. «Ἡ δὲ γῆ ἵπτο ἀώρως καὶ καὶ ἀκα-
τασκεύαστος». ²¹ Διὰ ποίον λόγον τῶν μὲν οὐρανῶν τελει-
ον ἐξ ἀρχῆς δημιουργεῖ, τὴν δὲ γῆν ὀλίγον κατ' ὀλίγον
τὴν τελειοποιεῖ, καθὼς λέγει ὁ Μωυσής:

Διὰ δὲ καὶ μὲς τὴν δύναμιν τοῦ ἀπὸ τοῦ τελειότερου ὅσῃ καὶ τὰ πληροφόρησις, ὅτι καὶ τὴν γῆν ἡδύνατο, ἔπεισε καὶ τὸν αὐρανόν, ὡς παρρησιαστὴν τελείαν. Ἀλλὰ διὰ τὸ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν ἰσχυρὴν σου δὲν ἔπαρξεν οὕτω. — Πᾶς δ' ἔμε καὶ διὰ τὴν ἰσχυρὴν μου σωτηρίαν; λέγει: Ἡ γῆ εἶναι κοινὴ τράπεζα καὶ πατρὶς καὶ προσφῶς καὶ μή-τηρ ὅλων, καὶ πόλις καὶ τῶρος κοινός. Καθ' ὅσον τὰ σώ-ματα μας πηλὸν ἐξ αὐτῆς, καὶ τροφὴ διὰ τὰ σώματα ἡμεῶν λαμβάνομεν ἀπὸ ἐκεί, καὶ κατακίωσι εἰς αὐτὴν ἔχο-μεν καὶ ἐν αὐτῇ ζῶμεν, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μας πρὸς αὐτὴν ἐπαναρχοῦμεθα πάλιν.

Ε Διὰ τὴν καὶ μὴ εἶναι ἀνγκάσῃ, λοιπόν, νὰ θαυμάζῃς πὺ τὴν γῆν παριστάμενον τοῦ δέντρος, εὐκαί τῶν μεγάλων σου ἀνγκάων καὶ σὲ παραοῖς τὸ πλῆθος τῶν εὐεργεσιῶν πρὸς τὴν ἀνθρώπιν, σαθὲ βεβαιῶν τὴν γῆν, πρὶν νὰ συντελεσθῇ, ἀδυσλόγητον καὶ ἀσχεμάτιστα, διὰ τὰ ἱσθῇ τὴν ἀδυναμίαν τῆς καὶ νὰ θαυμάσῃς τὸν δημιουργήσαντα ταύτην καὶ τοποθετησαντα εἰς αὐτὴν ἡλὸν τὴν βίβλιν· διὰ νὰ δοῦσάς τὸν Κτιστὰς κούσαντα τόσο πρόημα· διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἀνείν.

⁶⁹⁰ Α Δοξάζεται εἰς ὁ θεὸς διχ' ἰμάνον διὰ ὅσον δογματῶν ἄλλὰ καὶ διὰ τὸν ἄριστον.

⁶⁹¹ Ὡς Λόγιον, λέγει, τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τοῦ ἀνθρώπου διὰ νὰ ἴδωσι τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ νὰ δοξάσωσι τὸν Πατέρα σας τὸν ἐπουράνιον.⁶⁹²

Ἡμεῖς αὖτε ἀποστόλοι καὶ τοὺς λόγους τοὺς ἀνακε-
ραμένους εἰς τὴν ἐπισημασίαν· ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πῶς εἴ-
ναι περὶ τὸν τὸν οὗτος διδάσκει με λόγια, καθ' ὅσον χρόνον οὐ
δυναμίσμενος διὰ τὴν ἐργάναν ἀνὰ τὸν οὗτος διδάσκει, εὐρίσκειται· τῶ-
ρα μετὰ τοῦ. Ὁ κοινὸς μὲν πατήρ καὶ διδάσκαλος.

21. 192, 1, 2.

22. Math. D, 18.

28. Ἰερουσαλὴ: πολλὸν διὰ τὴν ἐκείνου Ἀντιοχείας φιλαδιανόν, ὅστις καὶ ἐχειροτονήσῃ τὸν Χρυσόστομον πρεσβύτερον.

ὁ ὅποιος τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ὡς διὰ τοῦτο καὶ μόνον καὶ τὴν ἰδέσθαι ἀπὸ τοῦ προγόνου του, διὰ τὴν παρὰ-
σχῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ξένων, ἢ οὕτω διὰ παντὸς πα-
ρεχώρησεν ταύτην εἰς τοὺς καταδικασμένους ἀπὸ βλατὰς
μέρη χάριν τῆς ἀληθείας, καὶ ὑποδέχεται, καὶ θεραπεύει
τὰς ἀνάγκας τῶν μὴ καθὲς τρόπου ὥστε δὲν γνωρίζω, ἔ-
αν πρέπει νὰ λέγωμεν ὅτι ἡ οἰκία ἀνήκει εἰς αὐτὸν ἢ εἰς
τοὺς ξένους; μᾶλλον δὲ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θεωροῦμεν
τὴν οἰκίαν ἰδίαν του, ἐπειδὴ εἶναι τῶν ξένων. Καθ' ὅσον
τὰ ἰδικὰ μας ὑπάρχοντα, τότε πρὸ πάντων ἰδικὰ μας γί-
νονται ὅταν δὲν τὰ κρατῶμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλ-
λὰ τὰ εἶδωμεν διὰ παντὸς εἰς τοὺς πτωχοὺς. Καὶ πῶς
τοῦτο συμβαίνει, ἐγὼ σὰς ἐξηγῶ. Ἄν τὸ ἀργύριον ἐνα-
ποθέσῃς εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ πένητος, δὲν θὰ σοῦ
ἐπιτεθῇ συκοφάντης, δὲν θὰ σέ προσέχῃ οφθαλμὸς φθο-
νερὸς, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἀπαρῶσιν κλέπτῃς, δὲν θὰ σοῦ τὸ
ἀρπάξῃ διαρρήκτης, C δὲν θὰ σοῦ τὸ ἀφαιρέσῃ ὁ ὑπη-
ρέτης καὶ ἐπιτα νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν· διότι τὸ ταμεῖον ἐ-
κεῖνο εἶναι δούλον. Ἄν δὲ εἰς τὸν οἶκόν σου τὰ κρύψῃς,
καὶ εἰς τὸν ληστὴν καὶ εἰς τὸν διαρρήκτην καὶ εἰς τὸν
φθονερὸν καὶ εἰς τὸν συκοφάντην καὶ εἰς τὸν ὑπηρέτην
καὶ εἰς κάθε κίνδυνον ἐκθέτεις τὰ χρήματά. Πολλοὶ καὶ, λοι-
πόν, ὁ χρυσὸς ταποθετημένος ὀπισθεὶ πολλῶν θυρῶν καὶ
μοχλῶν, διέφυγε μὲν τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιβουλὰς, ἀλλὰ δὲν
διέφυγε τοὺς φλόκας, οἵτινες λαθόντες αὐτὸν, ἐφυγον.
Βλέπεις ὅτι τότε πρὸ πάντων εἰμὲθα κύριοι τῶν κτημά-
των, ὅταν ταῦτα εἰς τοὺς πένητας καταθέτωμεν; Τὸ μέ-
ρος τοῦτο δὲν παρέχει μόνον μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν,
ἀλλὰ εἶναι καὶ συντελεστὴς περισσοτέρου κέρους καὶ κε-
φαλαίου. Διότι, ἂν μὲν θανεῖσθαι ἄνθρωπον, τὴν ἑκατο-
στὴν²⁵ λαμβάνεις. D ἂν ὅμως τὸν Θεὸν μέσω τοῦ πένη-
τος δοκίμῃς, ἔχει μόνον τὴν ἑκατοστὴν, ἀλλὰ μισθὸν ἑ-
κατονταπλασίονα θὰ λάβῃς. Καὶ ἂν ἄγρον εὐφορὸν σπεί-
ρῃς, κατὰ τὴν καλυτέραν καρποφορίαν τὰ σπέρματα θὰ
σοῦ ἀποδώσουν δεκαπλάσιους καρπούς· ἂν ὅμως εἰς τὸν
ὄρονδον σπείρῃς, ἑκτὸς ἀπὸ τὸ ἑκατονταπλάσιον κέρ-
δος, καὶ ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀγήραστον καὶ ἀθάνατον θὰ
λάβῃς. Καὶ ἐδῶ μὲν διὰ τοὺς σπείροντας ὁ κόπος εἶναι
πολύς. Ἐκεῖ δὲ χωρὶς ἄροτρον καὶ ὄσας καὶ γεωργούς

25. Φέρος εἶναι ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἶναι ἡ ἑκατοστή.

καὶ χωρὶς ἄλην τὴν ἄλην ταλαπυρίαν οἱ καταβληθέντες
σπόροι φυτρώνουν. Καὶ δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ, οὔτε ἀνομ-
βρία, οὔτε πολλοὶ ὄροχοι, οὔτε ἐρυσίδη, οὔτε χάλαζα, ἢ
οὔτε στρατόπεδον ἀκρίδων, οὔτε πλῆμμυροι ποταμῶν,
οὔτε τίποτε ἄλλο ὑπάρχει ἐκεῖ διὰ τὴν φοβίαν ποτὲ τοὺς
σπείροντας. Ἀλλ' οἱ ἐκεῖ τοποθετούμενοι σπόροι εἶναι
μακρὰν πάσης θλάθης.

Ὅταν, λοιπόν, μήτε πόνος ὑπάρχῃ, μήτε κίνδυνος,
μήτε ὑποψία, μήτε κάποια ἀπαιχμία, καὶ πολὺ περισσότε-
ρα ἀπὸ τὰ σπείρόμενα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ φυτρώνουν καὶ τό-
σο πολλὰ ἀγαθὰ θλαστάνουν. Ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὀ-
φθαλμὸς δὲν εἶδεν, οὔτε τὰς ἤκουσεν ἄνθρωπος, καὶ νοὺς
ἀνθρώπου δὲν συνέλαβεν,²⁶ πῶς δὲν εἰμὲθα, ἔνοχοι ἐσχάτης
ραθυμίας, ὅταν τὸ περισσώτερον ἀφήνωμεν, τὸ δὲ ὀλιγώτε-
ρον ἐπιδιώκωμεν. ²⁶ Α' τὰ δίδωσιον ἐγκαταλείπωμεν, τὸ δὲ
ἀθέβαιον καὶ πλῆρες κινδύνων καὶ τὸ ἔχον πολλὰς ἀπαι-
χμίας ἐπιθυμῶμεν; Ποία συγκύμνη εἰς ἡμᾶς θὰ ὑπάρ-
ξῃ, οἵτινες πράττομεν τοῦτο; Ποία δὲ ἀπολογία; Μᾶλλον
τὴν πένιν θὰ προβάλλωμεν. Ἀλλὰ δὲν εἰμὲθα τῆς
χήρας²⁷ ἐκείνης πτωχότεροι, ἢ ὅποια εἶχε δύο λαπτὰ
καὶ μόνον, καὶ ταῦτα προσέφερεν εἰς ἐλεημοσύνην. Ἄς
ζηλέσωμεν, λοιπόν, τὸν πλοῦτον ἐκείνης, ἢς μνησθῶμεν
τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς διαθέσεώς της, διὰ τὴν ἐπιτόχω-
μεν τὰ ἐναποκείμενα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια καὶ διὰ χάριν τῆς
φυλάσσονται τὰ ὅποια ὅλοι ἡμεῖς εἶμε νὰ ἔχωμεν τότε με-
τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ μετὰ τοῦ ὅποιου δέξα ἄντικαι B καὶ τιμὴ καὶ δύναμις
εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ
πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

25. Α' Κορινθ. 2, 9.
26. Λουκ. 21, 1-4.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΙ ΔΙΑ ΜΕΝ ΤΟΥ ΒΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΤΑΘΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ
ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΑ ΑΛΛΑ ΒΙΠΕ ΓΕΝΗΘΗΤΩ· ΔΙΑ ΔΕ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
«ΔΕ ΠΟΙΗΣΑΜΕΝ»· ΚΑΙ ΓΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΤΟ «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ».

1. Ἀρὰ γε ἐνθυμείσθε τὰ θέματα τὰ ὅποια οὐκ ἀνέ-
πτυξα προηγουμένως; Διότι μὲ ἐφέρατε εἰς τέτοιο ση-
μεῖον ὑπερῆρανης καὶ τόλης, ὥστε νὰ ταλμῶ καὶ ἐρεύ-
νας, οὐκ ἔ· Ἡ μέλλον τοῦτο δὲν εἶναι ἐνδειξὶς τόλης, οὐ-
δὲ ἐγωϊσμοῦ. Διότι κατῆλθα διὰ νὰ αγωνισθῶ εἰς τὸ στά-
διον, ἐλπίζων ὅχι εἰς τὴν ἰδικήν μου δύναμιν, ἀλλὰ ἀνα-
θέτων τὸ πᾶν εἰς τὰς εὐχὰς τῶν ἐπισκόπων καὶ τὰς ἰδικὰς
σας. Προσευχὴ δὲ γινουμένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τό-
σπην μεγάλην δύναμιν, ὥστε, ἂν καὶ εἴμαι ἄγωνότερος τῶν
λίδων, ἢ προσευχὴ καθιστᾷ τὴν γλώσσάν μου ἐλαφροτέ-
ραν καὶ ἀπὸ τὸ πτερόν. Καὶ καθὼς ὁ ζέφυρος, διὸν πέ-
ση εἰς τὸ μέσον τῶν ἱστίων τοῦ πλοίου, κάμνει τὸ πλοῖον
ταχύτερον τοῦ θέλου, οὕτω καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας
γενομένη εὐχή, ὅταν πῶρ εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ ἀμλη-
τοῦ καθιστᾷ τὸν λόγον γοργότερον τοῦ ζεφύρου. Ὡς διὰ
τοῦτο καὶ ἐγὼ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπὸ τῆς προσευχῆς
λαμβάνων δύναμιν, ἀρχίζω τὸν λόγον. Διότι, ἂν κάποιος
εἰς τοὺς ἔξω ἀγῶνας, ἔχων μόλις δέκα ἢ ἑκοσι ὀπαδοὺς,
μέσα εἰς τὸσον μέγα πλῆθος, κατέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα
μὲ θάρρος, πολὺ περισσότερον ἢ νὰ θὰ πράξω τοῦτο
μὲ θάρρος τὴν στιγμὴν πού ὅχι δέκα, οὔτε ἑκοσι μόνον
ἔχω ὀπαδοὺς, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸ θέατρον ἀποτελεῖται ἀ-
πὸ ὀπαδῶν καὶ ποτέρων.

Καίτοι εἰς τοὺς ἔξω ἀγῶνας ὁ ἀγωνιζόμενος δὲν ἔχει
νὰ ὑποστηρικτῇ ἀρκετὰ ὑπὸ τοῦ θεατοῦ, εἰμὴ μόνον ὅτι

1. Γεν. 1, 3, 6, 14.

2. Γεν. 1, 28.

3. Γεν. 1, 26.

θὰ φωνάξῃ ἐκεῖνος καὶ θὰ θαυμάσῃ τὰ λεγόμενα καὶ θὰ
φιλονεικῇ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἀντιλέγουσιν, καθήμε-
νος ὦν εἰς τὰς ἐξέδρας· νὰ κατέλθῃ ὅμως εἰς τὸ στάδι-
ον Ἐ καὶ νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ ἐλαύσῃ τὸν πόδα τοῦ ἀντι-
πάλου ἢ κατ' ἄλλο ἀνάλογον νὰ πράξῃ, δὲν ἐπιτρέπεται.
Διότι οἱ θεοπίζοντες ἀρχικῶς αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας, ἐκλει-
σαν ἔξω τὴν μονίαν τῶν θεατῶν, τοποθετήσαντες πασ-
σάλους ὁρεῖς καὶ περιφράξαντες τὸν χώρον κυκλικῶς μὲ
σχοινία. Καὶ τί εἶναι ἀπαρίας ἔξω, ἂν εἰς τὸν θεατὴν δὲν
ἐπιτρέπεται νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ στάδιον, καθ' ἣν στιγμὴν
καὶ αὐτὸν ὁκόμῃ τὸν παιδοτρίβην ἔχουν δάδει νὰ καθίσῃ
ἔξω πλησίον τῆς κονίστρας,⁴ τὸν διοτάσσον δὲ νὰ κα-
θεδῇ ἀπὸ μακρὰν τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ δὲν τοῦ ἐπι-
τρέπουσιν νὰ πλησιάσῃ; Ἐδῶ ὅμως δὲν γίνεται ἔτσι. Ἀλ-
λὰ καὶ εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ εἰς τὸν θεατὴν ἐπιτρέπεται
νὰ πλησιάσῃ πρὸς ἡμᾶς, καὶ νὰ μᾶς συμπαροσταθῇ ψυ-
χικῶς, καὶ διὰ τῶν προσευχῶν νὰ μᾶς⁵ Ἀ ἐνισχύσῃ.
Ἐμπρὸς, λοιπόν, ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ἀθληταί, ὡς ἀρχίζομεν
τοὺς ἀγῶνας. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι (οἱ ἀθληταί), πασιμένοι
ἀπὸ τὴν μέσῃ κινδυνεύουσιν νὰ ἐξακουτισθοῦν ὑπὸ τῆς βί-
ας τῶν λαθῶν πρὸς τὸ ἔξω ἱστάμενον πλῆθος, ἔνθα τῆς
στενότητος τοῦ χώρου, ἀφ' οὗ λύουσιν τὰς λαβὰς, ἐπιστρέ-
φουσιν πάλιν πρὸς τὸν τόπον τοῦ ἀγωνίσματος· ἐπειτα ἐ-
πανερχόμενοι δὲν συμπλέκονται ἐρῶσι πάλιν, ἀλλ' ἐπα-
νέρχονται εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον τῶν λαθῶν πού ἦσαν,
ὅτε διελύθησαν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς· ἢ σπιννοχωρία
ἢ τοῦ τόπου ἡμάκασε νὰ σταματήσωμεν τὸν λόγον, ὡς
ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀγῶνος, καὶ ὡς λύσωμεν
τοὺς κόμβους ἀπὸ ἐκείνα τὰ ὅποια σήμερον ἀνεγνώσθη-
σαν. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός», λέγει, «ὡς ποιήσωμεν ἄνθρωπον
κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδὲ κήν μας».⁶

Κατὰ πρῶτον τοῦτο ἀξίζει νὰ ἐρευνησωμεν, διότι ὅ-
τε ὁ οὐρανὸς ἐγένετο οὐδόλως ἐλέγχθη τὸ «Ποιήσωμεν»,
ἀλλὰ τὸ «Γενήθητω οὐρανός· Γενήθητω φῶς» καὶ οἱ ἔν
ἑκαστον μέρος τῆς κτίσεως ὁμοίως ἐλέγχθη μήπως ἔδω
μόνον ἐτέθη τὸ «Ποιήσωμεν» ὡς ἐπιθυμία καὶ σκέψις καὶ

4. Κονίστρα· τόπος καλυμμένος δὲ ἄμμου, ἢ παλαιοτέρα, ὁ χορὸς
εἰς τὸν ὅποιον διεβήγοντο οἱ ἀγῶνες.

5. Γεν. 1, 26.

6. Γεν. 1, 6.

7. Γεν. 1, 3.

ἀνακαινισμός πρὸς κάποιον ἄλλον ποὺ ἔχει τὴν ἰδίαν τιμὴν. Ὁ Παῖς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ πρόκειται νὰ δημιουργηθῇ καὶ τιμᾶται μετὰ τὸσον μεγάλην τιμὴν, ὅς ἄνθρωπος εἶναι! Τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ζῶον, καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν κτίσιν τιμιωτέρον δὲ τὸν Θεόν. Δ' αὐτὸν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ὅλη γενικῶς ἡ φύσις, ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὁποῦ τὴν σωτηρίαν τόσον ἐπέβησεν ὁ Θεός, ὥστε δὲν ἐμεισθῇ οὐτε καὶ τοῦ Μωυσενοῦς Υἱοῦ δι' αὐτόν. Διότι δὲν ἀπαμειβερύθη ἀπ' αὐτὸν τὰ πάντα πράττων καὶ ἐνεργῶν μέχρις ὅπου αὐτὸν ἀνέψωκε καὶ ἀκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ Παῦλος καὶ λέγει «Καὶ μὲς ἀνίστησε μαζί με τὸν Χριστὸν καὶ μὲς ἔθαλε νὰ καθίσωμεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, τοῖς εἰς τὰ ἐπουράνια, ποὺ ἐγὼ νῦν ἡ ἀναστάσις καὶ ἡ ἀνάψωσις δὲ τοῦ ἡσοῦ Χριστοῦ». Διὰ τοῦτο διανοήσας καὶ σκέψας καὶ ἀνακαινισμός γίνεται, ὅχι, ὅτι, ὁ Θεός ἔχει ἀνάγκην συμβουλῆς μὴ γίνετο. Ὁ ἀλλὰ μετὰ τὴν πλοκήν τῶν λέξεων θέλει νὰ ἐξηγῇ τὴν ἀποδομένην εἰς τὸν ἀνθρώπον τιμὴν. Καὶ πῶς, λέγει, ἔαν εἶναι τιμιωτέρως ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον δημιουργεῖται μετὰ τὸν κόσμον; Ἀκριβῶς διὰ ταῦτα, διότι εἶναι τιμιωτέρως ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ καθὼς ὁ βασιλεὺς ὅταν πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῇ κάποιον πόλιν, φθάνουν κατὰ πρότερον στρατηγοὶ καὶ ὕπαρχοι καὶ δορυφόροι καὶ πάντες οἱ δοῦλοι, μὴ σκοπῶν νὰ ἐταμάσων τὴν βασιλικὴν κατοικίαν καὶ νὰ τακτοποιήσουν τὰ τῆς ὑποδοχῆς καὶ οὕτω τὸν βασιλέα νὰ ὑποδεχθοῦν μετὰ μεγάλων τιμῶν. Ἐ. Ἐ. καὶ ὁδῶς ὡς νὰ ἐμελλε νὰ εἰσελθῇ ὁ βασιλεὺς, προέφθασεν ὁ ἄλλος, ἔδραμε πρῶτος ὁ οὐρανός, εἰσελθὼς πρῶτον τὸ φῶς τὰ πάντα ἐγιναν καὶ εὐτρεπισθῆσαν καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος μετὰ μεγάλης τιμῆς ὁσπερ εἰσάγεται. «Ὡς ποιῶμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα».

Ἡ ἀκουρὶ ὁ ὁμοῖος πρὸς ποῖον λέγει, ὁ Θεός «Ὡς ποιῶμεν», τὰ γράμματα εἶναι τοῦ Μωυσέως, τοῦ Μωυσέως τὸν ὁποῖον ψευδῶς λέγαν ὅτι, τὸν πιστεύουν. Κ' ὅτι ψευδοντοί καὶ δὲν τὸν πιστεύουν ἄκουε τὸν Χριστὸν ποὺ ἀλέγει, αὐτοὺς καὶ λέγει «Ἐάν πιστεύετε τὸν Μωυσήν, ὁδῶ ἐπιστεύετε καὶ, Ἐμένα». Ὡς δὲ τὰ μεν βί-

9. Ἐπει 2, 6
9. Γεν 1, 26
10. Ἰωάν 6, 40.

ὅλα εἰς ἐκεῖνους εὐρισκόνται, εἰς ἡμᾶς δὲ εὐρίσκεται ὁ θησαυρὸς τῶν βιβλίων εἰς ἐκεῖνους τὰ γράμματα, εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰ νοήματα. 633 Ἀ πρὸς ποῖον, λοιπόν, λέγει, εἶπε τὸ «Ὡς ποιῶμεν ἄνθρωπον», πρὸς Ἀγγέλους, λέγει, ἢ πρὸς Ἀρχαγγέλους ἀπλῶς οὐ καί. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ κακοὶ ἐκ τῶν ὑπηρετῶν κατηγορούμενοι ἀπὸ τοὺς κυρίους αὐτῶν καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀπαντήσουν εὐθέως, προσφέρουν ὅτι πρόχειρον εὐρουν, ὅσο ἀκριβῶς καὶ σὲς. πρὸς Ἀγγέλους, λέγετε, καὶ πρὸς Ἀρχαγγέλους τὸ εἶπε. πρὸς ποῖον Ἀγγέλους, πρὸς ποῖον Ἀρχαγγέλους; Διότι ἡ δημιουργία δὲν εἶναι ἔργον τῶν Ἀγγέλων, οὐδὲ τῶν Ἀρχαγγέλων νὰ πράττουν τοῦτα. Διὰ τοῦτο, ὅταν μὲν τοῦ οὐρανοῦ ἐδημιουργήσας δὲν εἶπεν εἰς Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους, ἀλλὰ Μόνος Του τὸν ἐδημ. ὡργήσεν ὅταν δὲ τὸ τιμιωτέρον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου ζῶον ἐφερὲν εἰς φῶς, τὸν ἄνθρωπον, ὅτε λαμβάνει, συνεργάτας τῆς δημιουργίας τοὺς δοῦλους,

Ταῦτα δὲν ἔχουν οὕτως, ὅχι. Διότι ἔργον τῶν Ἀγγέλων εἶναι νὰ περιερίσκωνται πλησίον τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ χ' ἡ δημιουργία τῶν Ἀρχαγγέλων ἔργον εἶναι ἡ διακονία καὶ ὁ νὰ συμπετέχουν τῆς ἀποφάσεως καὶ σκέψεως τοῦ Θεοῦ. Ἀκούσε τί λέγει, ὁ Ἡσαΐας διὰ τὰς δυνάμεις τῶν Σεραφεῖν α' ὁποῖοι εἶναι ἀνωτέρω τῶν Ἀρχαγγέλων «Εἶδον τὸν Κύριον νὰ καθῆται εἰς θρόνον ὑψηλόν καὶ ἐπηρεμένον, καὶ τὰ Σεραφεῖν νὰ ἵστανται περὶ Αὐτοῦ. Ἐκαστὸν ἐξ αὐτῶν ἔχον ἐξ πτέρυγας καὶ μετὰ τὰς δύο πτέρυγας ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπά των». Ἀποκρυπτόνται δηλαδὴ τὰς εἰψεις. Διότι δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρουν τὴν ἐκφερομένην λαμψὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου. Ὁ τί λέγει, τὰ μὲν Σεραφεῖν παριστάντα καὶ θαυμάζον τὸσον πολὺ καὶ ἐκπληρόσοντα, καὶ θεωροῦν ταῦτα ὡς συγκάταδον τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ Ἀγγελοὶ συμμετέχουν εἰς τὴν γνῶσιν καὶ σκέψιν Αὐτοῦ. Εξέρχεται τῆς λογικῆς ταῦτα. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον λέγει, «Ὡς ποιῶμεν ἄνθρωπον», Ὁ θαυμαστός συμβούλος, ὁ ἐξουσιαστής, ὁ ἰσχυρὸς Θεός, ὁ ἀρχὴν τῆς εἰρήνης, ὁ πατὴρ τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, ὁ Ἰσογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. πρὸς ἐκεῖνον, λοιπόν, λέγει, «Ὡς ποιῶμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν». Δὲν εἶπε «κατὰ τὴν ἰδικὴν μου καὶ ἰδικὴν Σου», ἢ «κατὰ τὴν ἰδικὴν

Μου καὶ ἰδούνη σας», Δὲ ἀλλὰ «Κατ' εἰκόνα ἡμετέραν»,¹² μίαν εἰκόνα θηλαί και μίαν τὴν ὁμοιωσιν. Τοῦ Θεοῦ ὁμοίως και τῶν ἀγγέλων ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ, οὔτε ἡ ὁμοίωσις.

Διότι πῶς εἶναι, δυνατόν νὰ εἶναι, μί ἡ εἰκὼν και ἡ ὁμοίωσις τοῦ Δεσπότη και τῶν λειτουργικῶν δυνάμεων. Ὡστε πρὸς χάριν ὁμῶν ἡ περιήγησις ἔχει ἐλεγχθῆ ἀπὸ δόξα τῆς τὰ μέρη, ὅτι ἐνταῦθα, εἰκόνα ἀρχῆς ὑποδήλοι, καθὼς γινέται, γινώσκον ἀπὸ τὸ ἐξῆς. Διότι ὅταν εἴπῃ «Κατ' εἰκόνα και καθ' ὁμοίωσιν»,¹³ προσέθεσε «Καὶ ὡς ἀρχοῦν τῶν (χθόνων) τῆς θαλάσσης»¹⁴ ἡ ἐξουσία ὁμοίως τοῦ Θεοῦ και τῶν Ἀγγέλων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι, ὁμοία. Διότι πῶς θὰ ἦτο ἡ ἐξουσία ἡ αὐτὴ και διὰ τοὺς δούλους και διὰ τὸν Δεσπότην και διὰ τοὺς λειτουργοὺς και διὰ τὸν Διατάσσοντα; Ἀλλὰ και μερκοῦν ἄλλο φυτρώσων και μᾶς λέγουσιν Ἐσθι, — Ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ἰδεῖν μας, κακῶς νοοῦντες τὸ λεγόμενον. Καθ' ὅσον δὲν εἴπῃ εἰκόνα οὐσίας, ἀλλὰ εἰκόνα ἀρχῆς ὡς θὰ δηλώσωμεν και μὲ τὰ ἐξῆς. Ὅτι, λοιπόν, τὸ θεῖον δὲν ἔχει μορφὴν ἀνθρώπου, ἀκούσε τὸν Παῦλον πῶς λέγει.¹⁵ Ὁ αὐτὸς δὲν ὀφείλει νὰ καλυπτῇ τὴν κεφαλὴν του, διότι εἶναι εἰκὼν και δόξα τοῦ Θεοῦ ἡ δὲ γυνὴ εἶναι δόξα τοῦ ἀνδρός· διὰ τοῦτο, λέγει «πρέπει νὰ φέρῃ κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς».¹⁶ Α καὶ ὁμοίως, εἰς εἰκόνα ἐξουσίας τοῦτο δηλαδὴ τὴν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα τῆς μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν και δ' αὐτὸ ἀκριδῶς ὁ ἀνθρώπος καλεῖται εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ Θεὸς οὕτω ἔχει δατυπωθῇ λοιπὸν συμφώνως πρὸς ἑαυτούς. Δὲν ἔπρεπε μόνον ὁ ἀνὴρ νὰ λέγεται εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ και ἡ γυνὴ. Διότι τῆς γυναικὸς και τοῦ ἀνδρός ἕκαστος εἶναι ὁ τύπος, και ὁ χαρακτήρ και ἡ ὁμοίωσις μίᾳ. Διότι, λοιπόν, ὁ ἀνὴρ εἰκὼν λέγεται τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ γυνὴ ὄχι. Διότι δὲν ἐννοεῖ τὴν εἰκόνα τῆς μορφῆς ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς, τῆς ἐξουσίας, τὴν ὅπου αὐτὸς ἀνὴρ εἶναι ἔχει, ὄχι, δὲ και ἡ γυνὴ. Διότι αὐτὰς δὲν ἔχει ὑποταχθῆ εἰς αὐτὸν ἐκεντῆ δὲ ἀπὸ τὸν ἀνδρα ἔχει ὑποταχθῆ καθὼς ὁ Θεὸς λέγει «Ἀπὸ τὸν ἀνδρα σου νὰ ἐξαρτῶσαι και αὐτὸς νὰ σὲ ἐξουσιάζῃ».¹⁷ Β

12. Γεν. 1, 26.

13. Γεν. 1, 26.

14. Γεν. 1, 26.

15. 4 Κορ. 11, 13.

16. 1 Κορ. 11, 3.

Διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἀνὴρ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ λέγεται, ἐπειδὴ δὲν ἔχει κανένα ἀνώτερόν του, ὅπως και διὰ τὸν Θεόν δὲν ὁπάρχει ὁ ἀνώτερος, ἀλλὰ ἀρχὴ τῶν πάντων ἡ δὲ γυνὴ λέγεται δόξα τοῦ ἀνδρός, ἐπειδὴ ἔχει ταχθῆ ἀπὸ τὸν ἀνδρα. Καὶ ἄλλοι πάλιν λέγει «Δὲν πρέπει νὰ νομιζόμεν ὅτι τὸ θεῖον ὁμοίως, μὲ χρυσόν ἢ ἀργυρὸν ἢ λίθον ἢ σκαλιστὸν ἔργον τέχνης και ἀνθρωπίνης συλλήψεως».¹⁷ Αὐτὸ τὸ ὅπου λέγει εἶναι περιττὸν τὸ ἐξῆς ἀπὸ Θεοῦ, ἡ Θεότης ὄχι μόνον τοὺς τύπους υπερβαίνει, ἀλλ' οὔτε ἡ διάνοια δύναται νὰ διατυπωθῇ κατ' αὐτοῖς, δηλαδὴ τὴν εἶναι ὁ Θεός. Ὁ Πῶς λοιπόν, εἶναι δυνατόν ὁ Θεὸς νὰ ἔχη τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν στιγμὴν τοῦ ὁ Παῦλος λέγει ὅτι οὐδεὶς ὁ ἀνὴρ ὁπάρχει, ἡ ὅπου δύναται νὰ διατυπωθῇ εἰς τὴν σκηνὴν τὴν αὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι τὴν ἰδεῖν μας μορφὴν και τὸν τύπον εἶναι δυνατόν νὰ τὴν σχηματίζωμεν εὐκόλως μὲ τὴν σκέψιν μας. Ἐπιθυμοῦν και τώρα νὰ σὺς ἐπισημάνωμεν τοὺς λόγους τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὴν ἐλεησάνην, ἀλλὰ δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει, ὁ καρὸς. Ὡς ἀγῆσμεν λοιπόν, ἀφοῦ σὰς παραγγέλλωμεν ἐκεῖνο. Νὰ ἐνθυμῶσθε μὲ ἀκριβείαν δόξα ὅσα σὺς ἔχω εἶπει, και νὰ φροντίζετε πολὺ διὰ τὸν ὄρθον δόξου. Δὲν νὰ ἡ συγκεντρωμένη ἐξουσία μας και ὁ νεκρῶν. Διότι, και ἂν κρατῶμεν τὴν ὁρθότητα τῶν δογμάτων, μὴ ὑπαρχούσης δυνάμεως τῆς ἀρετῆς τῶν ἔργων, δατυπωθῆτε θὰ ἀποσώμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Διότι, λέγει ὁ Κύριος «Δὲν θὰ ἐκείλθῃ εἰς τὴν Βασίλειαν τῶν οὐρανῶν καθὼς ποῦ μοῦ λέγει Κύριε, Κύριε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὅστις πράττει τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς Μοῦ τοῦ Ἐποταρηνίου».¹⁸

Ὡς πρῶτον, λοιπόν, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μετὰ μεγάλου ζήλου και προθυμίας, δὲ νὰ θυνηθῶμεν νὰ ἐκείλθωμεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς και νὰ ἐπ' τυχώμεν και τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅπου ἔχουν ἐποτασθῇ δὲ τοὺς ἀγαπώντας τὸν Θεόν εἶθε πάντες ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ μὲ τὴν θείαν χάριν και φιλευθώμεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἡσού Χριστοῦ μετὰ τοῦ Ὁποῖου και ὁ Πατήρ μας καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔχουν δόξαν, Ἐ δυνάμει, τὴν τῶρα και πάντοτε, και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

17. 1 Κορ. 1, 29.

18. Ματθ. 23, 21.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

655 Α Τ. ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΤΟ «ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ»¹ ΕΑΙ Δ Α ΠΟΙΩΝ ΛΟΓΩΝ ΕΝΩ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΠΕΝ ΝΑ ΑΡΧΩΜΕΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΘΗΡΙΩΝ. ΑΝΥ ΙΑ ΕΞΟΥΣΙΑΖΟΜΕΝ ΚΑΙ Θ'ΤΙ ΤΥΧΤΟ ΕΙΝΑΙ Α.Ι. ΔΕΙΞΕ.Σ. Ι. ΟΛΩΝΣ ΠΡ. ΝΟ.ΔΙΣ

Όπως ακριβώς διά τούς σπεριαντας οὐδέν εἶναι, τό κεφάλαιον, όταν οἱ σπόροι πέσουν παρά τήν ὁδόν, ἔτσι, καί διά τόν ἀνελπτήν δέν εἶναι περισσότερο τό κέρδος, όταν ὁ λογος δέν φθάσῃ εἰς τήν διάνοιαν τῶν ἀκουόντων, ἀλλά μετακίς ἀφού διασκορπισθῇ εἰς τόν ἀέρα ὁ ἦχος Β τῆς φωνῆς θά ἀφήσῃ τόν ακροατήν δίχως ὠφέλειαν.

Αὐτά δέ σᾶς εἶπον ἄχ. δύνει λαοῦ, ἀλλά διά νά μή προσέχετε μόνον εἰς τὰ ἀπλούστερα ἐκ τῶν νοημάτων ἀλλά καί τῶν θαυσιτέρων νά κατασληψέτε. Διότι ἐάν τᾶρα² δέν κατέλθωμεν πρὸς τὰ θαυσιτέρα νοήματα τῆς Γραφῆς, ὅπότε τὰ μέλη μας εἶναι κατέλληλα διά καλύψεσθαι, τό δὲ βλέμμα διαυγέστερον καί δέν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὸ πονηρὸν ρεῦμα τῆς τρυφῆς, τό δὲ πνεῦμα προθυμότερον ὥστε δέν θολοῦται, τότε θά κατέλθωμεν. Μήπως όταν ὑπάρχῃ τρυφή καί τράπεζα καί μέθη καί ἡ τράπεζα θά εἶναι πλήρης φαγητῶν, Ἀλλά τότε δέν εἶναι, ἐκόλον οὔτε νά κινηθῇ κανεὶς τόσον πολὺ καταπιέζει. Ὁ τὴν ψυχὴν τὸ φάρμακον τῆς τρυφῆς. Δέν ὀλεστέτε, διότι οἱ θέλοντες νά εὐραυν λήθους πολυτελεῖς, δέν κάθονται πληροὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀριθμοῦντες τὰ κώματα καὶ οὕτως νά αὔρουν τὸ ζητούμενον, ἀλλά εἰς τὸ εὐχόως θυσιζονται ἐν καὶ ὁ κόπος κατὰ τὴν ἀναζήτησιν εἶναι πολὺς, πολὺς δὲ ὁ κίνδυνος καί, κατὰ τὴν ἀνέυρεσιν, καί μετὰ τὴν εὐρεσιν τὸ κέρδος οὐδέν. Διότι, τί μέγα δύναται νά εἰς

1 Γον 1. 96.

2 Εἶναι κενὰς νηστείας καὶ διὰ αὐτὰ ὁ πρὸς Πάτρ' ἡμερῶν τῆς σκεπτικῆς κατέλληλον διὰ τὴν καλοῦσαν μελέτην καὶ κατανόησιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

φέρῃ εἰς τὸν διον ἡμῶν ἢ ἀνέυρεσιν πολυτελεῶν λίθων Ἀντιθέτως εἶθε νά μή μᾶς ἐπρόξενουσε μεγάλα κακά! Καθ' ὅσον ἐκεῖνα τὰ ὅποιον μᾶς ἀνατρέπε, τὴν ζωὴν μας καὶ τὰ πάντα κόμει ἐνῶ, κατὰ, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ μοῖρα τῶν χρημάτων Ἐκεῖνοι δὲως διακινδυνεύουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα Διὰ τὴν καθημερινὴν τροφήν, καὶ περιφρονοῦν τὰ κώματα ἀντιθέτως ἔδω, δέν ὑπάρχει κίνδυνος, δέν ὑπάρχει τοσοῦτος μόχθος, ἀλλὰ ὁ λῆρος καὶ μικρός, καὶ αὐτός διὰ τὴν περιφρούρησιν τῶν εὐσκομένων. Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εὐρίσκονται ἐκδύως φανόντες εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκκαταφρόνηται.

Δέν ὑπάρχει παραχὴ κωμάτων εἰς τὸ πέλαιος τῶν Γραμμῶν, ἀλλὰ τὸ πέλαιος τοῦτο εἶναι πλουσιότερον ἀπὸ κάθε λιμένα Δέν εἶναι ἀνάγκη νά κατέλθῃ κανεὶς πρὸς τοὺς σκοτεινοὺς κόλπους τῆς θαλάσσης, οὔτε νά ἐμπιστευθῇ τὴν σωτηρίαν τοῦ σώματος εἰς τὴν στακτον ροὴν τῶν κωμάτων Ἀλλὰ πολὺ μὲν εἶναι τὸ φῶς ἔδω, ἔω-τενότερον καὶ ἀπὸ τὰς ἀκτίνας, πολλὰ δὲ ἡ γαλήνη, ἐλλείπει δὲ πᾶσα παραχὴ, καὶ τόσον μέγα εἶναι, τὸ κέρδος ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια εὐρίσκουμεν, ὥστε διὰ λόγου δέν εἶναι δυνατόν νά παρασταθῇ Ἄς μὴ ἀπακώμωμεν, λοιπόν, ἀλλ' ἄς ἐρευνώμεν.

Ἠκούσατε ὅτι ὁ Θεὸς ἔποίησεν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ³ καὶ τι σημαίνει τοῦτο τὸ «Κατ' εἰκόνα» καὶ τὸ «Καθ' ὁμοίωσιν» τὸ ἔχομεν εἶπει 659 Α. Ὁτ' δηλαδὴ δέν εἶναι, ὁμοίότης οὐσίας, ἀλλ' ὁμοιότης ἐξουσίας τὸ δὲ «Καθ' ὁμοίωσιν», δηλαδὴ τὰ ἡμέραν καὶ τὸ πρᾶον καὶ τὴν δυνατότητα νά γίνωμεν ὁμοιοί, μὲ τὸν Θεόν, συμφωνῶς πρὸς τὸν λόγον τῆς ἀρετῆς, καθὼς λέγει ὁ Χριστὸς ἐπ' νεσθε ὁμοιοί πρὸς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα Μοῦν⁴ Καὶ ὁ-τως εἰς τὴν γῆν αὐτὴν τὴν πλατείαν καὶ αὐρύχωρον, τὰ μὲν ἐκ τῶν ζώων εἶναι, πλεον ὁμοιοῦσιν λογικῆς, τὰ δὲ θη-ρωδιώτερα ἔτσι καὶ εἰς τὸ πλάτος τῆς θείας μας ψυχῆς οἱ μὲν ἐκ τῶν λογικῶν εἶναι κατώτεροι καὶ περισσώτε-ρον κτηνωδεῖς, οἱ δὲ θηρωδιώτεροι καὶ ἀγρώτεροι. Πρὸ-τε, λοιπόν, νά ὑπατάξωμεν αὐτοὺς καὶ νά τοὺς ἐξουσιώ-σωμεν καὶ νά τοὺς παραδώσωμεν εἰς τὴν λογικὴν Β Καὶ

3 Γον 1. 26.
4 Ματθ 5. 48

πῶς εἶναι δυνατόν κάποιος νὰ ὑποτάξῃ θηριώδη λογισμόν, λέγει, Τί λέγετε, ὦ ἀνθρώπε, τοὺς λέοντας ὑποτάσσει καὶ τὰς διαβάσεις τῶν ἐξημερωνομένων καὶ ἀμφιδόλλεις ἂν θυμηθῇς νὰ ἡμερώσῃς τὸν λογισμόν; Ἄν καὶ εἰς τὸν λέοντα μὲν ἡ ἀγριότης εἶναι ἐκ φύσεως, παρὰ φύσιν δὲ ἡ ἡμερότης εἰς αὐτὸν ἀντιθέτως, φυσικὸν μὲν εἶναι τὸ προσήνεκ, παρὰ φύσιν δὲ τὸ ἀγρὸν. Ἐκεῖνος, λοιπὸν, ὅστις ἐκβάλλει, τὴν κατὰ φύσιν ἀγριότητα καὶ τοποθετεῖ τὴν παρὰ φύσιν ἡμερότητα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θηρίου δὲν βαδυνθῇ νὰ διατηρήσῃ τὴν φυσικὴν ἀρετὴν εἰς τὴν ψυχὴν του. Καὶ πόσον μεγάλης ραθυμίας δὲν θὰ εἶναι γνῶρισμα τοῦτο,

Καὶ διὰ μὲν τὴν ψυχὴν τοῦ λεόντου ὑπάρχει ἐκτὸς ταυτὸς, καὶ ἄλλη δυσκολία μετ' αὐτὴν ὁ ἡ ψυχὴ τοῦ θηρίου στερεῖται λογικοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἔχετε ἴδῃ, πολλὰς φορές λέοντας νὰ εἶναι ἡμερωτεροὶ τῶν προβάτων καὶ νὰ βαδίζον διὰ μέσον τῆς ἀγροῦς, καὶ χρήματα πολλὰκις νὰ δίδουν πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐργαστηρίων εἰς τὸν κύριον τοῦ θηρίου, εἰς τὸν ὅσον ἂν διὰ τὴν τέχνην καὶ τὴν σοφίαν διὰ τῆς ἀπορίας τὸ θηρίον ἐξημέρῳσεν εἰς τὴν ψυχὴν σου ὅμως ὑπάρχει καὶ λογικὴ καὶ φόβος Θεοῦ, καὶ ἡ εὐχὴ αὐτοῦ ἐρχεται ἀπὸ πολλὰ μέρη καὶ πολλὰ μάλιστα. Μὴ μὲν φέρῃς, λοιπὸν, δυσκολίας καὶ προφάσεις. Διότι δύνασαι, εἰς ὅταν θέλῃς, νὰ εἶσαι ἡμερὸς καὶ πρῶτος ὁ ἄς ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν. Διὰ καὶ ἄς ἀρχὴ τῶν θηρίων.

Ἐδὼ μὲν παρουσιάζονται οἱ ἔθνη καὶ λέγουσιν ὅτι ἡ φράσις εἶναι ψευδής· ὅτι δὲν ἄρχομεν ἡμεῖς τῶν θηρίων ἐκεῖνα ἄρχομεν ἡμῶν, καὶ μὲν προξενοῦν μέγαν φόβον τοῦτο προπάντων δὲν εἶναι ἀληθὲς καθ' ὅσον ἀρκεῖ νὰ φαῖται καὶ βῆς ἀνθρώπου δὲ νὰ εὐχῇ μακρὸν τὸ θηρίον. Τόσον φόβον προξενοῦμεν εἰς αὐτά.

Ἐὰν δὲ κάποιος ἀμυνόμενος ἐπιτεθῇ, ἢ ὑπὸ πεινῆς πεινόμενος, ἢ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, πολλὰς φορές τὰ προκαλοῦμεν καὶ τὰ ἐκδιώκομεν διαως, ταῦτα δὲ εἶναι γνῶρισμα τελείας κυριαρχίας. Διότι οὔτε εἰς κάποιον ἐξ ἡμῶν, καθ' ὅσον γὰρ οὐκ ἐπὶ τὴν νύκτα νὰ ἐπερχονται ληστοὶ, ἢ ὀπλιζέται καὶ ἀμύνεται, θεωρεῖται, τὸ πράγμα ὡς κυριαρχία, ἀλλὰ εἶναι πρόνοια μεγάλη διὰ τὴν σωτηρίαν σου πλὴν ὅμως δὲν

φέρω ὡς ἀπολογία ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια σὰς εἶναι χρήσιμα νὰ τ' ἀκούσεται.

Φοβοῦμεθα τὰ θηρία καὶ τρέμομεν αὐτὰ καὶ τῆς ἐξουσίας ἔχομεν ἀκρίβειαν. Δὲν ἀντ' αὐτοῦ ὁμολογῶ καὶ ὁ ἰδιός, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει τὸν νομὸν τοῦ Θεοῦ ψευδῆ. Διότι κατ' ἀρχὰς τὰ πράγματα δὲν ἦσαν ἔτσι, ἀλλὰ τὸ θηρίον ἐφοβείτο, καὶ ἔτρεμεν, καὶ ὑπετάσσεται εἰς τὸν ἀνθρώπον ὡς εἰς δεσπότην. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν παρρησίαν ἐχάσαμεν καὶ τὴν τιμὴν, διὰ τοῦτο τὰ θηρία φοβοῦμεθα. Πότεν τοῦτο γίνεται φανερόν; 657 Α καὶ ἠδύγησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία πρὸς τὸν Ἀδὰμ, διὰ νὰ ἴδῃ τί ὀνόματα θὰ δώσῃ εἰς αὐτά. Καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη ὁ Ἀδὰμ, φοβούμενος, ἀλλὰ θέτε τὰ ὀνόματα εἰς ὅλα ὡς εἰς ὑποταγμένους δούλους. Τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἐξουσίας. Διὰ καὶ ὁ Θεὸς θέλων καὶ διὰ ταύτου νὰ τοῦ δεῇ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐξουσίας, τοῦ ἀνέθεσε τὴν ὀνομασθεσίαν καὶ τὰ δοθέντα ὀνόματα ὑπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἔμειναν εἰς τὰ ἔθνη. Διότι, λέγει ἡ Γέν. 1, 28, ὁ Ἀδὰμ ὡς ἀντανακλᾷ τὸ ὄνομα ἡμεῶν εἰς αὐτά. Μ.α. λοιπὸν ἀπόδειξις ὅτι, τὰ θηρία κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπροξενοῦν φόβον εἰς τὸν ἀνθρώπον. Ἐτέρα ἀπόδειξις σαφέστερα τῆς πρώτης ἡ ἀκρίβεια τοῦ ὀνόματος μετὰ τὴν γυναῖκα Β. Διότι, εἰς τὰ θηρία ἦσαν φοβερά εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἡ γυνὴ δὲν θὰ παρέμενεν, καθ' ὅσον σιγῇ ἐδίδεκεν τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ θὰ ἐπερχετο δὲν θὰ ἐβλεπετο συμβαλὴν, δὲν θὰ συνωμῆται. μετὰ τοσαύτης φοβίας ἀλλὰ ἀμέσως μετὰ τὴν θέαν τῆς ὄψεως θὰ ἐτράμαζε καὶ θὰ ἀπεμακρύνετο. Πῶς ὅμως συνωμῆται καὶ δὲν φοβεῖται; διότι δὲν ὑπῆρχεν ποτὲ ὁ φόβος οὗτος. Ἀλλ' ἔπειδὴ εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία, ἀπωλύθησαν καὶ τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν τιμὴν καὶ ὅτι ἀκριβῶς συμβαίνει μετὰ ἐκείνους ἐκ τῶν δούλων, οἵτινες ἀποσπῶντες τὴν ἐκτίμησιν τῶν κυρίων τῶν, εἶναι φοβεροὶ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ τῶν περὶ τῶν κυρίων. ὅπως εἰς τὴν δυσμενείαν τῶν φοβοῦνται καὶ τοὺς ὁμοούσιους ὁμοίως καὶ μετὰ τὸν ἀνθρώπον ἔτι μᾶλλον. Ἐως οὗτοι εἶχεν παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὰ θηρία ἦτο φοβερός. Ὁ ἔπειδὴ ὅμως ἡμάρτησεν, καὶ εἰς τὰ θηρία ἦτο φοβερός. Ὁ ἔπειδὴ ὅμως ἡμάρτησεν καὶ τοὺς τελευταίους ἐκ τῶν ὁμοίων τοῦ φοβεῖται εἰς τὰ ἔθνη. Ἐὰν δὲ

6 Γεν 2 19

7 Γεν 2 18

8 Πρὸς Γεν 3 1 δ.

ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν ἔχει αὐτῷ, τότε εἰς αὐτὸν μου αὐτὸ πρὸ τῆς ἁμαρτίας τὰ θηρία ἦσαν φοβερά εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ δὲν δύνασαι. Ἐάν δὲ μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον ὁ φόβος, καὶ ταῦτα ἀκόμη εἶνα ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ δεσπότη. Καθότι, ἐάν μὲν ἡ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐντολή, μετεκινήθη καὶ παρεβιάσθη, ἡ δοθεῖσα δὲ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τιμὴ ἔμενεν ἁγιασμένη, δὲν δὲ ἐγείρετο εὐκόλως ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Διότι καὶ εἶπαν οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουν καὶ οὐκ ἔστιν ἁμαρτάνουσαν ἀπολαμβάνουσαν τῆς ἰδίας τιμῆς, συνηθίζουσιν εἰς τὴν κακίαν μάλλον καὶ δὲν ἀπομακρύνονται εὐκόλως ταύτης. Καθόσον, ἐάν τῶρα δὲν ἀνεχωρίζουν τὸ ζῶν σωφρόνως, ὁ ὅπου ἐπικρατεῖται καὶ φόβος καὶ τιμωρία καὶ κολάσεις, ποῖοι θά ἦσαν, ἐάν οὐδόλως ἐκ μαρτυρήσαντο διὰ τὰ πλημμελήματά των. Ὡστε γίνεται φανερόν ὅτι ὁ Θεὸς προνοῶν καὶ φροντίζων δι' ἡμᾶς μὴ ἐξέβαλεν τῆς ἀρχῆς. Σὺ δὲ καὶ ἐδὼ πρόσθετε τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν Του διότι, ὁ μὲν Ἀδάμ ἀνέτρεψε ὅλην τὴν ἐντολήν καὶ παρέστη τὸν νόμον ὁ δὲ Θεός, δὲν τοῦ ἐστέρησεν δολακλήρον τὴν τιμὴν, οὐτε τοῦ ἀφῆκεν πᾶσαν ἐξουσίαν ἀλλ' ἔστησεν ἔξω ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν του μόνον τὰ ζῶα ἐκείνα, τὰ ὅποια δὲν τὸν ἐβοήθουν πολὺ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Ἐὰν δὲ ἀναγκαῖα καὶ χρῆσιμα καὶ προσφέροντα πολλὰ ὅπως αὐτοὶ εἰς τὴν ζωὴν μας, ταῦτα ἀφῆκεν νὰ παραμένουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφῆκε τὰς ἀγέλας τῶν βοῶν, διὰ νὰ ἐλκόμεν τὸ βροττον, διὰ νὰ ἀργώμεν τὴν γῆν, διὰ νὰ σπείρωμεν. Ἀφῆκε τὰ εἶδη τῶν ὑποζυγίων, διὰ νὰ μᾶς βοηθοῦν εἰς τοὺς κόπους τῶν μεταφερομένων προϊόντων.

Ἀφῆκε τὰ πόλινια τῶν προβάτων, διὰ νὰ ἔχωμεν βοήθειαν ἐνδυμάτων πρὸς περιβολήν. Καὶ ἄλλα εἶδη ζῶων ἀφῆκε, τὰ ὅποια μᾶς δίδουν ἀρκετὴν βοήθειαν, ὅσοι ἂν διότι, ἐπειδὴ ἐτιμωρεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἔλεγεν «Μὴ τὸν ἰδῶται τοῦ προσώπου σου νὰ τρώγῃς τὸν ἄρτον σου», διὰ νὰ μὴ εἶναι ἀφόρητος ὁ ἰδῶς οὗτος καὶ ὁ μόχθος καὶ ὁ κόπος, ἐμύωσεν τὸ θάρος καὶ τὸ φορτίον τοῦ ἰδῶτος μετὰ τὸ πληθὺς τῶν ζῶων, τὰ ὅποια συμμετέχουν εἰς τὸν κόπον καὶ εἰς τὴν ταλαιπωρίαν ταύτην χάριν ἡμῶν. Καὶ ὅπως φιλόφρονος κύριος καὶ εὐσπλαγχνικός, ἀφοῦ μα

σπῶσαι τὸν δούλον του, προσέφερε ἔπειτα κάποιον θάρσος αὐτῷ εἰς τὰς πλῆγας ἐστὶ καὶ ὁ Θεός, ἀφοῦ καταδικάσεν τὸν ἄνθρωπον θέλει τῶρα νὰ κάμῃ τὴν καταδικασμένην ταύτην μετὰ ὅσον ἐλαφρότερον. Μᾶς καταδικάσεν μὲν εἰς ἰδῶτα καὶ πόνον συνεχῆ, ἡ ἀλλὰ εἰς τὸν κόπον αὐτὸν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ συμμετέχουν χάριν ἡμῶν πολλὰ ἐκ τῶν ἀλόγων ζῶων. Δ' ὅλα ταῦτα ὡς ἐχρησίστησεν αὐτὸν καθ' ὅσον τὸ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν τιμὴν, καὶ τὸ νὰ μᾶς τὴν ἀφαίρεση πάλιν, καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφαίρεση ὁλόκληρον, καὶ νὰ μᾶς ἐμβάλῃ τὸν φόβον τῶν θηρίων, καὶ ὅλα αὐτὰ καίτοι τὸ ἐξέτασεν, εἶνα, πλήρη σοφίας, πολλῆς καὶ ἐλεεινότητος, πολλῆς φιλανθρωπίας, τῆς ὁποίας εἶδε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαμβάνομεν συνεχῶς εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος ἐδῶ ἀνέγειρεν αὐτὰ εἰς αὐτὸν ὡς εἶνα ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

688 C ΟΤΙ Η ΑΜΑΡΤΙΑ ΕΒΛΗΤΕ ΤΡΙΣ ΤΡΗΠΟΥΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ·
ΚΑΙ ΛΕΘΕΣ ΕΒΛΗΝΟΥΣ ΟΥΤΙΝΤΕ ΔΕ ΑΥΤΩΝ ΜΕ ΠΑΡΩΝ ΑΝ ΚΑΙ ΔΕΝ
ΤΙΝΕΣ ΤΙΣ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟ.

Ἠκούσατε χῆρές, πῶς ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν ἀνθρώπου βασιλέα καὶ ἀρχόντα τῶν θηρίων, πῶς δὲ ἀμείως ἔπειτα τὸν ἐξεδίδωκεν τῆς βασιλείας ἢ μᾶλλον ἂν ὁ Θεός, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐξεδίδωκεν τὸν δαυτὸν τοῦ διὰ τῆς παρακοῆς ἀπὸ τὴν τιμὴν. Διότι τὸ νὰ τυχεῖ τῆς βασιλείας, εἶναι ἔργον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καὶ μόνον. Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς τὴν ἀμοιβὴν ταυτὴν δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν διὰ κατωρθώματα, ἀλλὰ καὶ πρὶν νὰ δημιουργηθῇ, τὸν ἐκάρμησε μὲ τὴν τιμὴν. Διὰ νὰ μὴ λέγῃς, ὅτι μετὰ ταῦτα ἐγένετο δὲ ἀνθρώπος καὶ ἀφ' οὗ κατωρθώσαν πολλὰ, οὕτως ἀπέσπασε τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ ὥστε νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν θηρίων, τὴν σιγμὴν καθ' ἣν πρόκειται νὰ ὁ ἀπλάσῃ αὐτὸν, ἀλλ' εἰ περὶ τῆς ἐξουσίας καὶ λέγει· οὕτω «Ἄς ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἰστέον· καὶ ἄς ἐξουσιάζουν τῶν θηρίων τῆς γῆς». Πρὸ τῆς ζωῆς ἢ τιμῆς, πρὸ τῆς θημουργίας ὁ στέφανος καὶ πρὶν νὰ δημιουργηθῇ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον φέρεται. Καθ' ὅσον οἱ μὲν ἄνθρωποι τιμῶν τοὺς ὑποδεσπάζουσιν αὐτὸν εἰς θαυτὴν γῆρας, μετὰ ἀπὸ πολλοὺς πόνους καὶ μυστοὺς κινδύνους, τοὺς ὅποιους ἔχον· ὑποστῇ κατὰ τὴν ὁράσειν τῆς εἰρήνης, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Ἐπεὶ ὁ Θεὸς ὁμοίως ἔχει ἔτα, ἀλλ' ἀμείως μὲν εἰς εὐχὴν αὐργιῇ ὁ ἀνθρώπος τὸν ὁδηγεῖ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν τιμὴν, καὶ δεικνύει οὕτως, ὅτι τὸ γινόμενον δὲν εἶναι ἀμοιβὴ κατωρθωμάτων, ἀλλὰ θεοῦ χάρις, καὶ ὅχι ἀφ' ἑλπί. Τὸ μὲν, λοιπόν, νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, προερχέται μόνον ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ νὰ ἀπέσῃ τῆς ἀρ-

1 Γεν. 1 25

χῆς, ἀφαιλεῖται εἰς τὴν ἰστέον τοῦ βασιλείαν. Ὅπως ἀφ' ὧς οἱ βασιλεῖς ἀπολαύουν ἐκ τῆς ἐξουσίας τοὺς μὴ ὄντας κούκοντας εἰς τὰς ἀπαρχὰς των, ἔτα καὶ ὁ Θεὸς ἔκαμεν εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἐπὶ τῆς τότε αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. Ἐπεὶ ἂν Σήμερον δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν καὶ πόσῃ ἄλλῃ τιμῇ ἢ φύσιν τῆς ἀμαρτίας παρέσσυρε, καὶ πόσῃ μορφῇ δουλείας εἰσῆγαγεν, ὡς ἄλλος τύραννος μὲ πολυμορφῇ φεσμά, μὲ πολλὰς μορφὰς δουλείας τυραννέει τὴν ἡμετέραν φύσιν.

Ἐπὶ τούτοις, λοιπόν, ἀρχὴ καὶ δουλεία πρώτη, κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ ἄνδρες ἐξουσιάζουν τῶν γυναικῶν διότι μετὰ τὴν ἀμαρτίαν προῆλθεν ἡ ἀνάγκη ταύτης τῆς ἐξουσίας καθ' ὅσον πρὸ τῆς παρακοῆς ἡ γυνὴ ἦτο ὁμότιμος πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ ὅτε ὁ Θεὸς ἐπέπλασεν αὐτὴν ἐκείνα τὰ λόγια· τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησε καὶ διὰ τὴν ἐπέπλασεν τοῦ ἀνδρός, αὐτὰ τὰ λόγια χρησιμοποίησε καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς γυναικός. Καὶ ὅπως εἶπ' ἐκεῖνον εἶπε Β «Ἄς ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἰστέον· καὶ δὲν εἶπεν «Ἄς γίνῃ ἀνθρώπος», ἔτσι καὶ δ' αὐτὴν δὲν εἶπεν «Ἄς γίνῃ γυνή», ἀλλὰ καὶ εἶπε «Ἄς ποιήσωμεν εἰς αὐτὸν βοηθόν» καὶ ἐκὶ ἀπὸ τῆς βοηθίας ἀλλὰ, «Ὅμοιον πρὸς αὐτόν», ἀνθρώπου πάλιν τὸ ὁμότιμον. Ἐπεὶ δὲ δηλαδὴ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὰ ἄλλα ζῶα διὰ νὰ συμμετέχουν καὶ νὰ μᾶς βοηθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς μας διὰ νὰ μὴ νοκίῃς βί. καὶ ἡ γυνὴ εἶναι μετὰ τῶν βοῶντων θλάπει πόσον φανερά κἀμνι, τὴν διὰ κρίσιν «Ὁδηγήσιν τὰ θηρία, λέγει ἐκείνην τοῦ Ἀδάμ καὶ ἀπὸ τὰ ζῶα ταῦτα δὲν εὗρεθὶ βοηθὸς ὁμοίως μὲ αὐτόν». Τί, λοιπόν, C Ὁ ἦτορος δὲν εἶναι βοηθὸς τοῦ πού εὗρισκεται διπλῶς τοῦ κατὰ τοὺς πολέμους, Ὁ τοῦ δὲν εἶναι βοηθός, τοῦ εἴκει τὸ ἀστρον καὶ κομράζεται μαζί μας κατὰ τὴν σποράν τῶν σπερμάτων, Ὁ τοῦ καὶ ὁ ἡμῶν δὲν εἶναι βοηθός, τοῦ μᾶς βοηθοῦν διὰ τὴν μεταφοράν τῶν φορτίων. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λέγῃς τοῦτο, διὰ αὐτὸν ἀφ' ὧς τὸν λόγον κἀμνε σκορπὴ τὴν ἀκρίσιν. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι «Δὲν εὗρεθὶ εἰς αὐτὸν βοηθός» ἀλλ' ὅτι «Δὲν εὗρεθὶ βοηθὸς ὁμοίως μὲ αὐτόν». Ἐτα καὶ εἶπε δὲν «Ἄς ποιήσωμεν εἰς αὐτὸν βοηθόν» καὶ μὲ

2 Γεν. 2 18.

2α Γεν. 2 18.

3 Γεν. 2 19.

4 Γεν. 2 18.

ναν ἄλλὰ «Ἵς ποιήσωμεν εἰς αὐτὸν βοηθὸν ὁμοῦν με αὐτόν», εἶπεν. Αὐτὰς οὖν πρὸ τῆς ἁμαρτίας. Μετὰ δὲ τὴν ἁμαρτίαν «Θὰ ἐξαρτᾷσαι ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου καὶ αὐτός θὰ εἴναι κύριός σου»⁵. Ὁ «Ἵς ἐποίησα, λέγει. ὁμοτίμου» πρὸς τὸν ἄνδρα δὲν ἐχρησιμοποιήρεις καλῶς τὴν ἀρχήν· μετασθῆθι ὑπὸ ἐξουσίαν. Δὲν ὑπέμερες τὴν ἐλευθερίαν· νὰ καταδεχθῆς τώρα τὴν δουλείαν.

Δὲν ἐγκωρύβεις νὰ ἀρχῇς καὶ διὰ τὸν πραγμάτων τὸ ἀπέδεξαι· νὰ γίνῃς εἰς ἓκ τῶν ὑποταγμένων, καὶ τὸν ἄνδρα σου νὰ γνωρίζῃς ὡς κύριόν σου. «Πρὸς τὸν ἄνδρα σου νὰ εἴναι ἡ ἀποστραφὴ σου καὶ αὐτός νὰ εἴναι κύριός σου»⁶. Καὶ πρόσθετε ἐδῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ τὸ «Αὐτὸς θὰ εἴναι κύριός σου» καὶ νομίῃς τὴν ἐξουσίαν βαρεῖαν, θέτε πρῶτον τὸ ὄνομα τῆς κηδεμονίας καὶ λέγει. «Πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστραφὴ σου», δηλαδή· Ἐἰ καταφυγὴ σου καὶ ἡ προστασία σου καὶ ἡ ἀσφάλειά σου. Ἀέτινος θὰ σοῦ εἴναι σοῦ ἀρῶν εἰς ὅλα τὰ ἐπερχόμενα· δεῖνὰ πρὸς αὐτὸν νὰ στρέψῃς καὶ νὰ καταφεύγῃς. Ὅχι δὲ μόνον διὰ ταύτης τῆς προστασίας, ἀλλὰ καὶ διὰ φυσικῶν ἀναγκῶν τοὺς συνδέσῃς, σὺν ᾧ τῶν ἀδίσταστον δεσμών, καὶ τοὺς περὶ ἐδῶθεν μετὰ τὴν ὁλίσσον τῆς ἐπιθυμίας. Εἶδες πῶς εἰσήγαγε μὲν τὴν ὑποταγὴν ἢ ἁμαρτίαν· ὁ δὲ εὐμύηχονος καὶ σοφὸς Θεὸς καὶ ταῦτα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν ἐχρησιμοποίησε, ἵνα ἀκούσῃ καὶ τὸν Παῦλον πῶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὑποταγῆς ταύτης δὲ νὰ μάθῃς πάλιν τὴν συμφωνίαν τῆς Παλαιᾶς πρὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην.⁷ Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὡς μανθάνει τὴν σωτὴρ ὡδὴ γινώσκῃ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ ἡσυχίας καὶ μετὰ πλήρη ὑποταγῆς.⁸

Εἶδες καὶ τὸν Ἰβαν τὸν Παῦλον πῶς ὑπέταξεν τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἄνδρα, Ἀλλὰ περιμένε καὶ τὴν αἰτίαν θὰ

5. Γεν 2, 18.

6. Γεν 2, 18.

7. Ὁ ἱερὸς ἀνταρστήριος πορ' ἡ σημασία τῆς Π' καὶ Κ' διαθήκης, λέγει· «Novum Testamentum in Veteri latet. Velus Testamentum in Novo patet» (=Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ ἡ Παλαιὰ ἐν τῇ Καινῇ φανερύεται). Ἡ δὲ ἑρμηνεία ἐστὶν ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπέδειξε τὴν Παλαιὰ καὶ ἡ Παλαιὰ ἐν τῇ Καινῇ φανερύεται. Ἡ δὲ ἑρμηνεία ἐστὶν ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπέδειξε τὴν Παλαιὰ καὶ ἡ Παλαιὰ ἐν τῇ Καινῇ φανερύεται. Ἡ δὲ ἑρμηνεία ἐστὶν ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπέδειξε τὴν Παλαιὰ καὶ ἡ Παλαιὰ ἐν τῇ Καινῇ φανερύεται.

8. Α' Τιμ. 2, 11.

μάθῃς. Διατ' μετὰ τὴν ὑποταγὴν, «Διότι εἰς τὴν γυναικα, λέγει, νὰ διδάσκῃ δὲν ἐπιτρέπω»⁹. Ποῖος ὁ λόγος, ἀντὶ τοῦ ἐδιδάξαι μίαν φωνὴν τὸν ἄνδρα καὶ ταύτην κακῶς. «Οὐδὲ νὰ ἐξουσιάζῃ τὸν ἄνδρα» Διατ' «Καθ' ὅσον ἐξουσίασε μία φωνὴ κακῶς», Ἀλλὰ νὰ σιωπῇ. Ἀλλὰ λέγει καὶ τὴν αἰτίαν «Διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἠπατήθη καὶ ἔγενεν παραβάτις»¹⁰. Ὁ δὲ αὐτὸν τὸν λόγον τὴν κατέβαλεν ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς διδασκαλίας. Διότι λέγει· «Ἐκείνος πού δὲν γνωρίζει νὰ διδάσκῃ, ὡς μοναχὴν». Ἐάν τις δὲν θέλῃ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ ἐπιμένῃ νὰ διδάσκῃ, θὰ καταστρεψῇ καὶ τὸν ἑαυτὸν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος πού συνέβη καὶ μετὰ τὴν γυναικα τότε ἄλλ' ὅτι μὲν ἔχει ὑποταγῆ εἰς τὸν ἄνδρα, καὶ μάλιστα ὑπετάγη διὰ τὴν ἁμαρτίαν, φανερόν ἀπὸ τῆς λεχθέντος ἀντιθέσεως. Ἐὰν ὁμοῦν ἐκείνο νὰ ἀκούσῃτε, «Ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου θὰ ἐξαρτᾷσαι καὶ αὐτός θὰ εἴναι κύριός σου».

Ἐπίβλεπε νὰ μάθῃτε πῶς καὶ διὰ τὴν κηδεμονίαν ταύτην ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ καὶ πῶς ἀναμνησθε τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὴν φιλοστοργίαν. Ποῦ, λοιπόν, ταῦτα πράττει. Πρὸς τοὺς Κορινθίους γράφων τοὺς λέγει, «Οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκάς σας»¹¹. Ὁ δὲ τὸ «Ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου νὰ ἐξαρτᾷσαι» καὶ ἀντιθέτως νὰ φοβῶνται τοὺς ἄνδρας»¹². Ἰδοὺ τὸ «Αὐτός θὰ σὲ ἐξουσιάζῃ». Εἶδες πῶς ἡ ἐξουσία εἶναι ἀντιθέτης ὅταν ὁ Κύριος ἀναστῇ ὑπερβολικῶς τὴν δουλίαν, ὅταν ὁ φῶς συνυπάρχῃ μετὰ τὴν ἀγάπην. Ἐποὶ ἐξαφανίζεται τὸ θαρὺ τῆς δουλείας φαρτίαν. Μίαν μὲν, λοιπόν, ἀρχὴν εἰσέγαγε ἡ παραβολὴ. Μὴ ὁμοῦν τοῦτο ἴδῃς, ὅτι πρὸς τὸ κανονικὸν ἐρρωσμεν αὐτὴν ὁ Θεός, ἀλλ' ὅτι αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς δουλείας ἡ ἁμαρτία εἰσέγαγεν. Τοῦτο εἶναι τὸ ἕτερον εἶδος τῆς δουλείας βαρύτερον τοῦ προηγούμενου καὶ τοῦτο πάλιν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν προέλευσιν εἶς τὴν ἁμαρτίαν. Διότι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν πού ἐγένεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Νῶε, Ὁ καὶ τὸ κοινὸν νοῦν ὅλον τῆς οἰκουμένης καὶ τὴν πανκλιθερίαν ἐκείνην, ἠμάρτησεν εἰς τὸν ποτέραν τοῦ Ὁ Χάρι, καὶ ἐλέπτει τὸν ποτέραν γυνόν, περισσότερον τὸν ἐγγυνώσε μετὰ τὴν ἀνα

9. Α' Τιμ. 2, 12.

10. Α' Τιμ. 2, 14.

11. Ἑβρ. 5, 25. Ἰακωβὸς ἡ γράφει, ὅτι «ὁ Θεὸς τὸν ἄνδρα ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ».

12. Ἑβρ. 5, 25.

κοινωνίαν τῆς κατηγορίας πρὸς τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἀπὸ τότε δούλος ἐγένετο τῶν ἀδελφῶν του. Καθ' ὅσον ἡ πονηρία τῆς διαθέσεως, κατέστρεψεν τὴν ἐνένοιαν τῆς φύσεως καὶ πολὺ εὐλόγως. Ἡ μὲν λοιπὸν Γραφή προσάγει μωρίας ἀπολογίας ὑπὲρ τοῦ θεαίου, μᾶλλον δὲ δι' ἐνὸς ρηματος τοῦ συγχυρεῖ τὸ πᾶν.

«Ὁ Νῶε», λέγει, «ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀνθρώπος ποῦ ἐγένεν γεωργός».¹³ Ἐ τὸ δὲ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος αὐτὸ ἀκριδῶς εἶναι ποῦ εἰβει μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν ἀπολογία-σιν διὰ τὴν μέθην.

Διὸς οὐτε ἐγνώριζεν πόσον οἶνον ἐπρεπε νὰ πῇ οὐτε πῶς νὰ τὸν πῇ, ἀνάμεκτον μὲ ἰδὼρ ἢ ὄχι, οὐτε πότε νὰ τὸν πῇ, μάλιστα τὸν ἀντήλησεν ἀπὸ τὸν ληνὸν ἢ ἀφοῦ ἀναμεινῇ ὀλίγον χρόνον. Ἡ μὲν, λοιπόν, Γραφή δ' αὐτῶν τῶν λόγων ἀπολογεῖται ὡς πρὸς τοῦ Νῶε' ὁ δὲ υἱὸς του, ὁ διασωθεὶς μέσῳ ἐκείνου (διότι διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρὸς δὲν ἀπωλέσθη μὲ τοὺς λοιποὺς εἰς τὸν κατακλυσμὸν), χωρὶς νὰ ἀποβλέψῃ πρὸς τὴν ἰδίαν φύσιν, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν σωτηρίαν, εἰ μὴ ἄ χωρὶς νὰ σωφρονισθῇ ἀπὸ τὸν φόβον, φλέπων νὰ παραμένουν εἰσὶ τὰ λειψάνα τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ φοιῶνται τὰ ἴχνη τῆς συμφορᾶς, καὶ ἐνῷ ὁ φόβος δι' ὅσα ἐννοῦν ἡτοῖς ἰσχυροτάτος, ἐτάλμησεν νὰ δυσφημῇ τὸν Πατέρα του. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιοι σοφοὶ συμβουλεύει καὶ λέγει «Μὴ ἐπιδικῆς νὰ θεοσάβῃς μὲ τὴν δυσφήμησιν τοῦ πατρὸς σου. Διὸ δὲν δύναται ἡ ἁγία τοῦ πατρὸς σου νὰ εἶναι δόξα ἱερώς σου».¹⁴ Ἀλλ' ἐκεῖνος οὐτε τοῦτο ἐνόησεν ἀλλ' ἡμάρτησεν μὲ ἀμαρτίαν πολὺ μεγάλην καὶ ἐκτὸς πάσης συγγνώμης καὶ ἀπολογίας. Διὰ τοῦτο ἔδωκεν ὡς τιμωρίαν διὰ τὴν ἀμαρτίαν, τὴν δουλείαν, καὶ ἐγένεν δούλος τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν προδορίαν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἐκ φύσεως, τὴν ἀντήλλαξεν μὲ τὴν κακίαν τοῦ χαρακτῆρος. Β' Ἰδοὺ καὶ δεύτερος τρόπος δουλείας. Ἐπιθυμῶν καὶ τρίτον νὰ μάθῃ, οὗτος εἶναι βαρύτερος καὶ πολὺ φοβερωτερός τῶν δύο προηγουμένων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δ' ἐκείνων δὲν σωφρονισθῆναι, ὁ Θεὸς ἠθέλησεν εἰς ἡμᾶς τὰ δεσφά Ποίης, λοιπόν, εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς δουλείας, τῶν ἀρχόντων, τῶν ἐξουσιῶν δὲν εἶναι, καθὼς τῆς γυναικός, οὐ

τε ὁμοίως πρὸς ἐκείνων τῶν δούλων, ἀλλὰ πολὺ φοβερώτερος. Διότι, εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς παντοῦ βίβη ἡκονισμένα, δημους, κολλᾶσεις, βασανιστήρια, τιμωρίας, τὴν ἐξουσίαν, ἢ ὅποια φθάσει μέχρι ζωῆς καὶ θανάτου.

Καὶ διὰ καὶ αὐτὸς ἐδῶ ὁ τρόπος τῆς ἐξουσίας εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ δι' αὐτὴν ἐγένετο, ἔκουσε πάλιν τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον, ὅστις φιλοσοφεῖ δι' αὐτό.

С' Ἐάν δε θέλῃς νὰ μὴ φοβῇσαι, τὴν ἐξουσίαν τὸ καλὸν νὰ πράττῃς, λέγει, «καὶ θὰ ἐπαινεθῇς ὑπ' αὐτῆς». Ἐάν ὅμως τὸ κακὸν πράττῃς, τότε νὰ φοβῇσαι, διότι τὴν μάχαρται δὲν τὴν φέρε, χωρὶς λόγους.¹⁵ Προσέχεις διὰ τὰ ἐκείνους, οἵτινες πράττουν τὰ κακά, ὑπάρχουσιν καὶ ἀρχῶν καὶ μάχαρται. Ἀκούσε, λοιπόν, ταῦτα σαφέστερον πάλιν «Ἐκδικητὴς ἐναντίον ἐκείνων ποῦ πράττει, τὸ κακὸν» καὶ εἰπὲν «Δὲν εἶναι ἀρχὴν χωρὶς λόγους». Τὸν δι-καστὴν ὠπλισμένον παροῦσά. Καθὼς δηλαδὴ φιλοσοφ-γος πατήρ, τοῦ ὁποίου τὰ τέκνα διεκύνουν ρυθμικῶς, καὶ διὰ τὴν πατρικὴν ἀγάπην τὸν καταφρονούν, ὑπὸ ἀγάπης κυλιόμενος. Διὰ τὰ παραδίδει εἰς φοβερούς παιδαγωγούς καὶ διδασκάλους ἵνα καὶ ὁ Θεὸς εἴπῃ δὴ ἡ δικὴ μας φύσις τὸν παρεφρόνησεν, ἀπὸ ἀγάπην τὴν παρεδωκεν, ὡς εἰς παιδαγωγούς καὶ διδασκάλους, εἰς τοὺς ἀρχοντας ὥστε αὐτοὶ νὰ διορθώσουν τὴν ραθυμίαν τῆς. Ἀλλ' εἰάν τι λῆτε καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τοῦτο ἄς ἴδωμεν. Διὰ τὴν δὲ διὰ τὴν δικὴν μας πονηρίαν ἐγενε χρῆσις καὶ αὐτῆς τῆς ἐξουσίας. Κάποιοις ἐκ τῶν προσηγῶν στενοχωρούμε-νας ἀπὸ τοὺς ἄδικους, οὕτω πως ὁμολοῖ. «Θὰ παραβλέ-ψῃς τὸν ἀσεβῆ ὅταν καταστῇ τὸ δικαίον. Ἐ καὶ θὰ κά-μῃς τοὺς ἀνθρώπους ὡς τοὺς ἰχθύς τῆς θελάσεως καὶ ὡς τὰ ἔρπετα τὰ ὅποια στεροῦνται ἀρχηγῶν».¹⁶ Λοιπόν, διὰ τοῦτο εἶναι ὁ ἡγούμενος, διὰ νὰ μὴ εἰμθα ὡς τὰ ἔρ-πετα διὰ τοῦτο ἀρχὴν, δὲ νὰ μὴ καταπιναμῇ ὁ εἰς τὸν ἄλλον ὡς οἱ ἰχθύες. Ὅπως δὲ εἶναι τὰ φάρμακα διὰ τὰς νόσους, οὕτω αἱ κολᾶσεις διὰ τὰ ἀμαρτήματα. Ὅτι ὅμως ὁ ζῶν ἐναρέτως δὲν ἔχει, ἀνάγκην τῆς ἐπιβλεψέως ἐκείνης, ἔκουσε τὸ λέγει ὁ Παῦλος «Ἐάν θέλῃς νὰ μὴ φοβῇσαι,

13 Γεν 9 20

14 2αφ 24 ρ. 3 10.

15 Ρωμ 13 3 4

16 Αββ 1 13 4

τὴν ἐξουσίαν, νὰ πρῶτης τὸ ἀγαθόν, καὶ θὰ ἐπαινεθῇς ὑπ' αὐτῆς» Ὁ δὲ κατ' ἑξῆς λέγει, θὰ σοὶ εἶναι θεατὴς Ἐάν ζῆς ὁρθῶς, ὅχι μόνον θεατὴς, ἀλλὰ καὶ ἐπαινετὴς θὰ σοὶ εἶναι.

¹⁷ Α. Καὶ τ. λέγω δὲ τὴν ἀνάγκην τῶν ἀρχόντων, ὅπου θεοσώτως καὶ ἀπὸ ἄλλοις μεγαλύτερους ἀνωτέρου εἶναι ἄξιον. πού ἐπιδικάζουν τὴν φιλοσοφίαν. Διότι ἀρχόντες τῶν ἀρχόντων εἶναι οἱ νόμοι. Ἀλλὰ ὅμως ἐκεῖνος πού ζῇ μὲ δικαιοσύνην δὲν χρειάζεται τοὺς νόμους καὶ τοῦτο ἀκούσε το ἀπὸ τὸν Παῦλον ὅστις λέγει «Ὁ νόμος δὲν εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὸν δικαίον». Ἐάν δὲ ὁ νόμος δὲν χρειάζεται, πολὺ περισσότερον δὲν εἶναι ἀπαρατήρητος ὁ ἄρχων ὅπου τρίτος τρόπος ἀρχῆς, καὶ αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν πονηρίαν.

Πῶς λοιπόν, ὁ Παῦλος λέγει, Β. ὅτι «δὲν ὑπάρχει ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προσερχομένη». ¹⁸ Διότι, αὐτὸς τὴν ἐκτελέσειν πρὸς τὸ ἰδικόν μας συμφέρον. Ἡ ἀνάγκη μὲν τῆς ἀμαρτίας τὴν εἰσάγειν ὁ δὲ Θεὸς πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν μετέταξε. Καὶ καθὼς ἡ ἀνάγκη τῶν φαρμάκων προέρχεται ἀπὸ τὰ τραύματα, ἡ δὲ σύνθεσις τῶν φαρμάκων ὀφείλεται εἰς τὴν σφοδρὰν τῶν ἰατρῶν ἐπιστὴν καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς βουλῆς ἐγενε ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, ἡ δὲ ρυθμισὶς πρὸς τὸ κανονικόν, ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ συνέλθετε καὶ τὴν ραθυμίαν ἀπαθέσατε. Διὰ λέγω ταῦτα, Περὶ τῶν Γραφῶν σὺς ἀμυλοῦμαι καὶ σεις ἀπομακρυνόντες τοὺς ὀφθαλμούς ἀπὸ ἡμῶν. ¹⁹ Ὁ πρὸς τὰς λαμπάδας καὶ πρὸς τὸν ἀνάπτοντα τὰς λαμπάδας ἐστρέψατε. Καὶ πόσης μεγάλης ραθυμίας τοῦτο δὲν εἶναι γνώρισμα ἡμῶς νὰ ἀφίσσεται, εἰς τοῦτον νὰ προσέχετε, Πῶς ἀνάπτω καὶ ἐγώ, τὸ ἐκ τῶν Γραφῶν προσερχόμενον καὶ λαμπρὸς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης καίγεται, ἡ λαμπρὸς τῆς διδασκαλίας. Τοῦτο τὸ φῶς εἶναι εὐγενέστερον καὶ ἀνωτέρου ἐκεῖνου τοῦ φωτός, ὅστις δὲ ἀνάπτειν φωτίζει θάπτεται εἰς τὸ ἔλαον, καθὼς οὕτως, ἀλλὰ τὴν φωτισμὸν τῶν ψυχῶν διεγείροντες, αἱ ὅποιαι ψυχαὶ ἔχουν πτωσθῇ ἀπὸ τὴν εὐσεβείαν τῆς ἀκροάσεως τῆς διδασκαλίας Ὡς ὁμολοῦσέ ποτε» καὶ ὁ Παῦλος εἰς κάπονον ὑπερφ

17 Α. Τ. μ. 1. 3
18 Ρ. μ. 13. 1
19 ε. μ. 20. 7. 12

ον. Δ. Ἀλλὰ κανεὶς νὰ μὴ πιστεύσῃ πῶς παραβάλλω πρὸς τὸν Παῦλον τὸν ἑαυτὸν μου. Διότι δὲν ἐπηρεάσθην τόσοι πολὺ ἀλλὰ δὲ νὰ μάθετε πόσην σπουδὴν πρέπει νὰ δεκνύετε διὰ τὴν ἀκρόασιν. Ὡς, λοιπὸν, καὶ Παῦλος εἰς τὸ ὑπερφῶν καὶ τὸ θράθυ ἐφθασε, ὅπως καὶ τώρα, καὶ λαμπρὰς ὑπῆρχον εἰς τὸ ὑπερφῶν. Ἐπειτα ὁ Εὐτύχος ἀπὸ τὸ παραθύρον ἔπεσε κάτω καὶ ἡ πτώσις δὲν διέλυσε τὴν συγκέντρωσιν, οὔτε ἐσθίωσε τὸ θεατρὸν ὁ θεατὸς ἀλλὰ τόσοι πολὺ ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν θελῶν λόγων, ὥστε μῆτι ἀντελήφθησαν τὴν πτώσιν. Ἐπεὶ δὲ, ἂν καὶ δὲν εἶδατε τιποτὴ τὸ παραθέτον, οὐτε τὸ παραθεῖον, ἀλλ' ἀνθρώπων νὰ τοῖσι συντησμένα πράγματα, τὰ βλέμματά σας πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐστρέψατε. Καὶ ποῖον συγγνώμην θὰ ἔχη αὐτό, κανεὶς, λοιπὸν, ἀγαστήτοι ὅς μὴ θεωρῇ τὴν ἐπιτησίαν θεωρεῖν διότι δὲν σὺς μισοῦμεν, ἀλλὰ φροντίζομεν διὰ σὺς καὶ διὰ τοῦτο σὺς ἐπιτησάμεν «Διότι, εἶναι περισσότερον ὠφέλιμα τὰ τραύματα, πού προέρχονται ἀπὸ φθῶν, παρὰ τὰ εἶθον ὠδονομήτα φθῶματα τῶν ἐχθρῶν». ²⁰ Συνέλθετε, λοιπὸν, παρακαλῶ καὶ ἀφοῦ ἀφίσσεται αὐτὸ ἔδω τὸ πῦρ, εἰς τὸ φῶς προσέχετε τὰς θεὰς Γραφάς. Διότι θέλω νὰ σας εἰπῶ καὶ ἄλλον τρόπον ἀρχῆς. ²¹ Ἀ ὅστις δὲν ἔχει τὴν ρίζαν τοῦ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν ἡμῶν.

Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος, Ἡ ἐξουσία τῶν γονέων ἐπὶ τὰ τέκνα. Διότι ἡ τιμὴ αὕτη εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῶν ὠδων. Διὰ τοῦτο καὶ κάποσι σοφὸς λέγει «καὶ νὰ ὑπηρετῇ τοὺς γονεῖς σου, ὡς ἐάν αὐτοὶ εἶναι, οἱ κυριοὶ καὶ αὐτά σου». ²² Ἐπειτα καὶ τὴν αἰτίαν προσθέτει καὶ λέγει «καὶ τὸ δύνασαι νὰ ἀνταποδώσῃς σὺ εἰς αὐτοὺς δι' ὅσα ἐκεῖνοι ἐπράξαν εἰς σέ». ²³ Ἄν καὶ τὸ ὑπάρχει τὸ ὅποιον ὁ υἱὸς νὰ μὴ δύναται νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν πατέρα, τίποτε ἄλλο παρὰ τοῦτο ἔννοει. Καθὼς αὐτοὶ σὲ ἐγέννησαν σὺ δὲν δύνασαι νὰ τοὺς γεννήσῃς. Ἐπειδὴ λοιπόν, εἰς τῷτο μεσικτοῦμεν, εἰς ἄλλα ὅς πλεονεκτήσωμεν ἀποδιδόντες τιμὴν εἰς αὐτοὺς, ὅχι μόνον διὰ τὸν νόμον τῆς φύσεως ἀλλὰ καὶ τῆς φύσεως διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

20. Γ. μ. μ. 21. 3
21. Σ. μ. Σ. μ. 9. 14.
22. Σ. μ. Σ. μ. 22.

Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ἐπιθυμῇ σφοδρῶς **Β** οἱ γονεῖς νὰ τιμῶν-
ται ὑπὸ τῶν τέκνων καὶ ἐκεῖνα μὲν τὰ τέκνα τὰ ὅποια
πράττουσι τοῦτο, μὲ μεγάλα ἀγαθὰ καὶ χαρίζοντα τὰ ἑ-
μείβε. Ἐκεῖνα δὲ τὰ ὅποια παραδιδόναι τὸν νόμον μὲ με-
γάλας καὶ φοβερὰς τιμωρίας τιμαρεῖ. «Ὁ κακολογῶν, λε-
γε, τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα θὰ τιμωρῆται διὰ θανά-
του».²³ Διὰ δὲ τοὺς τιμῶντας αὐτοὺς, οὕτω πως λέγε.
«Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου διὰ νὰ εὖ-
τυχῇς καὶ νὰ γίνῃς μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς».²⁴ Ἐ-
κεῖνο τὸ ὅποσον θεωρεῖται βῆ εἶναι τὸ μέγιστον ἀγαθόν,
ἐπὶ αὐτὸν εὐτυχισμένον γῆρας καὶ μακρὰ ζωὴς, ταῦτα ἐθε-
σεν ὡς ἐπαθλὸν ὃ ἂν τοὺς τιμῶντας τοὺς γονεῖς καὶ ἐκεῖ
να τὸ ὅποσον θεωρεῖται ὅτι εἶναι τὸ ἐσχάτον κακόν, δηλα-
δὴ ὁ πρόωρος θάνατος, τοῦτο ἐθεσεν ὡς τιμωρίαν διὰ τοὺς
περιφρονούντας τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς μὲν παρατρύνει νὰ
σέβωνται τοὺς γονεῖς μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς τιμῆς, τοὺς
δὲ θιῶντας ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν ὕβριν μὲ τὸν φόβον τῆς τι-
μωρίας. Διότι, δὲν προσέρεπε, ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ ἀποθνή-
σκῃ ὁ κτυπῶν τὸν πατέρα, οὔτε ἀφοῦ τὸν πᾶρουν οἱ δι-
κμοὶ ἀπὸ τοῦ δικαστήριου νὰ τὸν ὀδηγοῦν πρὸς τὰ ἔξω μέ-
σω τῆς ἀγορᾶς οὔτε νὰ ἀπαθνήσκῃ ἔξω τῆς πόλεως ἀλ-
λὰ νὰ τὸν ὀδηγῇ εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ὁ ἴδιος ὁ πα-
τήρ, καὶ χωρὶς καμμιᾶς ἀπόδοξιν νὰ τιμωρεῖται καὶ πο-
λὺ ὀκνηρῶς. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος καὶ χαρήματα καὶ σώ-
ματα καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο διὰ τὸ παιδί του προετίμησεν νὰ
δαπανῇ, δὲν θὰ ὀφείλῃ ποτε κατηγόρησεν αὐτοῦ, ἐάν
ἡ ὕβρις δὲν ᾔητο πολλὰ μεγάλη. Τὸν ὀδηγῇ, λοιπόν, εἰς
τὸ μέσον τῆς πόλεως, **Δ** ἔπειτα προσκαλεῖ τὸν ὄχλον ὁ-
λον, καὶ λέγει τὴν κατηγορίαν ὅλο δὲ οἱ ἀκούοντες, ἀ-
φοῦ λάβουν ἀπὸ ἐνὸς λίθου, εἶπαι κτυποῦν τὸν πατέρα τοῦ.
Διότι ὁ νομοθέτης δὲν θέλει μόνον θεατὰς τῆς τιμωρίας
ἀλλὰ καὶ ἀκτελεστάς, διὰ νὰ θλίπῃ καθεὶς τὴν δεξιὰν χεῖ-
ρά του, διὰ τῆς ὁποίας τὸν λίθον ὁ ἴδιος ἔρριψε κατὰ τῆς
κεφαλῆς τοῦ Πατριάρχου, καὶ νὰ ἔχη ἑκατὴν ὑπόμνησιν
διὰ διόρθωσιν. Ὅχι, μόνον διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι εἰς
ἡμᾶς ὑπαινίσσεται ὁ νομοθέτης, ἵνα ἐκεῖνος, ὅστις ὀβρι-
ζει τοὺς γονεῖς δὲν ἀδικεῖ ἐκεῖνους μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁλοὺς
τοὺς ἀνθρώπους.

23 1^{ος} 2 16.
24 6^{ος} 20. 2

Διὰ τοῦτο καλεῖ ὁλοὺς νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν τι-
μωρίαν, ὡς νὰ ἔχουν ὁδριασθῇ ὅλοι, καὶ τὸν ὄχλον ὅμοιο
καὶ τὴν πόλιν ὅπασαν ἐσθκῶσαν, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἄκε-
νους, οἵτινες δὲν ἔχουν καμμιᾶν σχέσιν μὲ τοὺς ἡδικομέ-
νους, νὰ ἀνακατοῦν διὰ τοὺς ὀβριζομένους γονεῖς, ὡς νὰ
ὀβριζέται ἡ κοινὴ φύσις, καὶ αὐτὸν τὸν ἀνθρώπον, σὺν
φθοροποιῶν καὶ κακῶν νόσων, ὃχι μόνον ἐκ τῆς πόλεως,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὸν ἐκδωκῶν. Διότι
τοιούτου ἀνθρώπου εἶναι ἐχθρός καὶ πολέμιος ὁλοὺς τῶν
ἀνθρώπων, ὅσα **Α** καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς φύσεως, καὶ τῶν
νόμων καὶ τῆς κοινῆς τῶν ὁλων ζωῆς. Διὰ τοῦτο προ-
τρέπει ὁλοὺς νὰ συμμετάσχουν τῆς σφαγῆς, ὡς νὰ γίνε-
ται, ἐκείνος καθαρὸς εἰς τὴν πόλιν. Πολλὰ καλὰ θὰ εἴ-
ναι εἰς σὰς διότι, διέχθητε τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι στρέ-
φοντα ἐναντὶν ἐκεῖνου, ὅστις κτυπᾷ τὸν Πατέρα, μὲ τὴν
μεγάλην εὐχαρίστησιν, καὶ αὐτὶ λίθον τὸν ἀκτυπή-
σατε μὲ τὰς κρουγὰς σας. Τοῦτο εἶναι ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἡκα-
στὸς ἀπὸ σὰς ἐπιδικῶναι ἰδιαιτέρων πρὸς αὐτὸν τὸν πα-
τέρα του. Καθ' ὅσον τοὺς νόμους, οἱ νῆς τιμωροῦν τὰ πα-
ραπτώματα, τότε πρὸ πάντων συνήθως θαυμάζομεν,
ὅταν δῶκῃν τοὺς ἑαυτοὺς μας καθαρούς ἀπὸ τὰ ἁμαρ-
τήματα. **Β** Ἀ' ὅλα ταῦτα ἀς εὐχαριστήσωμεν τὸν φιλάν-
θρωπον Θεόν, ὅστις φροντίζει διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ προ-
νοεῖ διὰ τοὺς γονεῖς, καὶ φροντίζει διὰ τοὺς παῖδας, καὶ
τὰ πάντα ἐξοικονομεῖ διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν. Εἰς
Αὐτὸν πρέπει δοῦναι, ἢ καὶ προσκυνῆσαι μαζί μὲ τὸν
ἀναρχον Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντο-
τε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΙΜΩΡΟΥΜΕΘΑ ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΤΟΥ ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΟΤΙ ΕΑΝ ΠΡΟΣΕ-
ΧΘΕΜΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΤΑ ΚΑΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΚΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ
Ε'ΤΙΜΩΝΕΣΑΝ ΑΡ' ΕΚΕΙΝΟΥ 664 C ΕΑ ΕΝΑΝΤΙ ΔΕ Ε'ΤΙΜΩΝΟΝ ΟΙ ΟΥΤΕΣ
ΠΑΡΑΒΑΛΟΝ ΤΟΥΣ ΠΤΩΧΟΥΣ

Σεις μὲν ἴσως νομίζετε ὅτι, ὁ λόγος περὶ τῆς ἐξουσί-
ας ἔχει συμπληρωθῇ ὑφ' ἡμῶν ἐνῶ ἀντιθέτως διακρινῶ
ἀκαμῆ πολλὸν καρπὸν νὰ φαίνεται εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ μὴ ἂ
πακοῦντε, παρακαλῶ, ἕως ὅτου ἐς πέρας φέρωμεν αὐτόν.
Καθ' ὅσον καὶ οἱ φιλόπονοι ἐκ τῶν νεωγῶν ὅταν ἴδουν
ἀπαιτῶν νὰ ἔχη πολλὰ φύλλα καὶ νὰ ῥιθῇ ἀπὸ καρπῶν,
δὲν κόπτονται μόνον τὰς ἐξω εὐρισκομένας σταφυλάς ἀλ-
λὰ προχωροῦν βαθύτερον ἀνιχνεύον τὰ κλήματα καὶ τὰ
φύλλα παραμερίζον. Ὡς οὕτως νὰ μὴ τοὺς διαφυγῇ οὔτε
μικρὰ σταφυλὴ μὲ δλίγας ρώγας, κρυπτομένη κάτω ἀπὸ
τὰ πτεῖλα. Μὴ, λοιπὸν, φανήτε ραθυμότεροι ἐκείνων,
μήτε νὰ ἀπομακρυνθῇτε μέχρις ὅτου τὸ πᾶν λάβετε
καθ' ὅσον μάλας ὁ μὲν κόπος εἶναι ἱδικὸς μου, ὁ δὲ καρ-
πὸς εἰς σᾶς ἀνέκει.

Κατηγορήσαμεν χθὲς τὰς γυναῖκας, ἢ μάλλον ἔχ.
τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ τὴν Εὐάν, διότι διὰ τῆς ἀμαρτίας τῆς
μας ἔφερεν τὴν δουλείαν. Δύναται νὰ μᾶς εἰπὼν αἱ γυ-
ναῖκες, Διατί, λοιπὸν, ἐνῶ ἔκειν ἡμάρτησεν, ἡμεῖς κατε-
δικάσθημεν, καὶ τὸ μὲν ἁμάρτημα εἶναι ἐνὰς προσώπου
ἢ δὲ τιμωρία εἶναι κοινὴ εἰς ὅλην τὴν φύσιν τῶν γυναι-
κῶν, Εἰ τοῦτο καὶ οἱ δοῦλοι δύναται νὰ εἰπῶν. Διατί,
ἐνῶ ἡμάρτησεν μόνον ὁ Χανανὴν εἰς τὸν πατέρα του καὶ
τὸν περιέλασεν, τὰ ἀποστιλάσματα τῆς τιμωρίας διήλ-
θον πρὸς ὅλον τὸ γένος;

Καὶ ἐκεῖνοι, αἱ ὅποιοι φοβοῦνται τοὺς ἄρχοντας τοῦ-
το θά εἶχον ὡς πρόφασιν διότι, καθ' ἣν στιγμὴν ἄλλοι, ἐξη-
σαν μέσα εἰς τὴν κακίαν αὐτοὶ παρεδόθησαν εἰς τὸν ζυ-
γὸν τῆς ἐξουσίας; Τί λοιπὸν, θὰ ἀπαντήσωμεν πρὸς ὁ-

λους αὐτούς, Ὅλον τῶν ζητημάτων ἡ λύσις εἶναι, μὴ ὁ-
τι ἡμάρτησαν μὲν οἱ προγενέστεροι καὶ διὰ τῆς παρακο-
ῆς τῶν εἰσῆγαγον τὴν δουλείαν ἀφοῦ δὲ ἐσῆλθεν, οἱ με-
ταγενέστεροι, τὴν ἐπεκύρωσαν μὲ τὰς ἀμαρτίας τῶν. Δι-
ότι, ἐάν μὲν ἠδύναντο νὰ βεῖδον συνεχῶς τοὺς ἐστούς
τῶν καθαρῶν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, ⁶⁶⁵ Α ἴσως θὰ εἶχον δι-
καιον νὰ δικαιωτοῦνται. Ἐάν δὲ καὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ὑπεύ-
θυνοι διὰ πολλὰς τιμωρίας εἶναι, περὶ τὰ ἐπιχειρήμα-
τα τῆς ἀπολογίας ταύτης.

Διότι ἐγὼ δὲν εἶπον, ὅτι τὴν ἀμαρτίαν δὲν εἶ-
να πρόξενος δουλείας, ἀλλὰ ὅτι, πᾶσα ἀμαρτία ἔχει κλη-
ρωθῇ μὲ δουλείαν καὶ τὴν φύσιν τῆς ἀμαρτίας καθιέρω-
σα ἰσχύον καὶ ἐκ τὴν διαφοράν τῆς ἀμαρτίας. Καὶ ὅπως
λοιπὸν, ὅλα τὰ ἄνθρωποινα ὑσώματα ὁδηγοῦν εἰς θάνατον
ἀλλὰ δὲν εἶναι, ὅλο τῆς ἰδίας φύσεως ἔτσι καὶ τὰ ἀμαρ-
τήματα, ὅλα μὲν γεννοῦν τὴν δουλείαν, δὲν εἶναι ὅμως ὁ-
λο τῆς αὐτῆς φύσεως. Β Ἡμάρτησεν ἡ Εὐά διότι ἔφαγεν
ἀπὸ τοῦ δένδρου καὶ ἐτιμωρήθη. Διὰ τοῦτο σὺ μὴ ἀμαρ-
τήσῃς πάλιν καὶ ἴσως δι' ἄλλης χειροτέρας ἀμαρτίας.
Τοῦτο ἀξίζει νὰ τοῦ εἰπωμεν καὶ διὰ τοὺς δούλους, τοῦτο
καὶ δὲ τοὺς ἄρχοντες, ὅτι, θηλαδὴ εἰσῆγαγον μὲν οἱ
πρωτοὶ ἄνθρωποι τὴν ἀμαρτίαν, οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἀ-
φοῦ ἔλαβον τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας, τὴν ἐσπερώσαν μὲ
τὰς ἀμαρτίας τῶν. Καὶ ἄλλως δύναται νὰ ἀπολογηθῶ
ὅτι πολλοί, οἵτινες ἐπανήλθον πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀπὸ τῆς
ἀσθενείας ἐκ τῆς δουλείας. Καὶ κατ' ἀρχάς, ἐάν φαίνεται
καλόν, ἂς φεραμεν τὸν λόγον εἰς τὰς γυναῖκας, εἰς τὰς
ἰδίας πῶς ὁ μακάριος Παῦλος, ὅστις τὰς ἔβριση μὲ δεσμά,
ὁ ἴδιος πάλιν τὰς ἡλευθέρωσεν. C «Ἐάν μὴ γυνή, λέγει
ὁ Παῦλος, ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ αὐτὸς θέχεται νὰ αὐ-
κατοκτῇ μαζί της, ἂς μὴ τὸν ἀφήσῃ»¹ Διατί, «διότι τοῦ
γυναικί, ὡς γυνή, ἐάν τὸν ἄνδρα σου δὲν σώσῃς»² Καὶ
πῶς, θὰ εἴπῃ κάποιος ἡ γυνὴ δύναται νὰ τὸν σώσῃ; Μὲ
τὸ νὰ διδάσκῃ αὐτόν, νὰ τὸν κατηχή, νὰ τὸν ὁδηγῇ πρὸς
τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας. Ἄν καὶ χθὲς, ὁ μακάριος Παῦλος
εἶπεν ὅτι «ἐάν ἐπιτρέπῃ εἰς τὴν γυναῖκα νὰ διδάσκῃ»³
πῶς λοιπὸν, πάλιν αὐτὴν καθιστᾷ διδάσκαλον τοῦ ἄν-

1 Α. Μαρκ. 7, 12.

2 Α' Μαρκ. 7, 16.

3 Α' Τιμ. 2, 12.

βρός, Πράττων τούτο δὲν ἔρχομαι εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν θεαυτὸν μου, ἀλλὰ συμφωνῶ καὶ πολὺ μάλιστα.

Ἄκουε, λοιπόν, καὶ διὰ ποῖον λόγον αὐτὴν ἐξέβαλεν καὶ διὰ ποῖον λόγον πάλιν ἀποκαθεστῆ εἰς τὸν θρόνον τῆς διδασκαλίας δὲ νὰ μάθῃς τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου, ὃ «Ἄς διδάσκῃ», λέγει, «ὁ ἀνὴρ» Διότι; Διότι δὲν ἠπατήθη «Καθ' ὅσον ὁ Ἀδάμ», λέγει, «δὲν ἠπατήθη»⁴ «Ἄς μανθάνῃ» λέγει, «ἡ γυνὴ». Διότι Διότι ἠπατήθη. «Καθ' ὅτι, ἡ γυνὴ», λέγει, «ἠπατήθη καὶ ἐγὼ γε παραδόξα» Ἐδῶ δὲ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει Ὅταν δηλαδὴ, ὁ ἀνὴρ εἰς ἀπίστας καὶ ἡ γυνὴ πιστὴ νὰ διδάσκῃ λέγει, ἡ γυνὴ Διότι Διότι δὲν ἔχει ἠπατήθῃ καὶ εἶναι πιστὴ. Ἄς μανθάνῃ, λοιπόν, ὁ ἀνὴρ, διότι ἠπατήθη καὶ εἶναι ἀπίστος. Οἱ ὅροι, λέγει τῆς διδασκαλίας ἤλλαξαν ὥς ἀλλάξουν, λοιπόν, καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐξουσίας. Εἶδες πῶς δεκνύει νὰ ἀκαλουθῇ παντοῦ ἡ δούλεια, ὅχι τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀπάτην καὶ τὴν ἁμαρτίαν, Ἐῖθις λοιπόν, πρὸς τὴν γυναῖκα ἡ ἀπάτη εἰς τὴν ἀρχὴν, ἠκολούθησεν τὴν ἀπάτην ἡ ὑποταγὴ ἑπέρασεν ὑπερὸν τὴν ἀπάτην πρὸς τὸν ἄνδρα, ἦλθε καὶ ἡ ὑποταγὴ Καὶ ὅπως κατ' ἄρχας εἰς τὸν ἄνδρα ἐνεπισητεύθη τὴν σωτηρίαν τῆς γυναίκος, ἐπειδὴ δὲν εἴχεν ἠπατηθῇ, λέγων αὐτῷ, «Ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου νὰ ἐξαρτῶσαι καὶ αὐτὸς νὰ σοῦ εἶναι κυρίως σου»,⁵ οὕτως καὶ ἐδῶ διὰ τὴν πιστὴν γυναῖκα, ποῦ ἔχει ἀπιστοῦν ἄνδρα, τὴν σωτηρίαν ἀνοίχεται εἰς τὴν γυναῖκα καὶ λέγει «Διότι ποῦ γνωρίζεις, ὡ γυνὴ ἐάν δὲν σωθῇς τὸν ἄνδρα»⁶ Ἄ Τὴ δύναται νὰ γίνῃ σαφέστερον τῆς ἀποδεξίας ταύτης, ὅτι δηλαδὴ ἡ δούλεια δὲν ἀκολουθεῖ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν,

Τοῦτο θυμώμεθα νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τοὺς δούλους, «Ὅταν ἐκλήθῃς εἰς τὸν Χριστόν ἦσιν δοῦλος; Μὴ σὲ μέλῃ»⁷ βλέπεις πῶς ἀποδεκνύει τὴν δουλείαν νὰ εἶναι λέξις, καὶ μόνον ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἀρετὴ, «Ἀλλὰ καὶ ἂν δύνασαι νὰ γίνῃς ἐλεύθερος, χρησιμοποίησε μᾶλλον τὴν δουλείαν»,⁸ δηλαδὴ, μᾶλλον νὰ μείνῃς εἰς τὴν δουλείαν Διότι, «Διότι ἐκείνος ὁ ὅποιος ἐκλήθη ἐν Κυρ φ, ὅταν ᾔ-

⁴ Α Γρ 2, 12
⁵ Ρωμ 8, 16.
⁶ Α Κορ 10, 16
⁷ Α Κορ 10, 21
⁸ Α Κορ 10, 21

το δοῦλος, εἶναι ἀπελεύθερος⁹ Κυρίου»¹⁰ Εἶδες τὴν δουλείαν νὰ εἶναι μόνον λέξις, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲ ἐλευθερία; Διότι ἐπέτρεψε νὰ παραμείνῃ ὡς δοῦλος; Β Διὰ νὰ μάθῃς τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἦτο πολὺ θαυμαστότερον νὰ διατηρήσῃ τὰ σώματα ἀβλαβῆ ἐντὸς τῆς πυρᾶς παρὰ νὰ σβέσῃ τὴν κάμινον, ἢ ὅπως ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν τριῶν παίδων, οὐκ ἀπὸ τὸ νὰ καταργήσῃ τὴν δουλείαν ἦτο πολὺ μεγαλύτερον καὶ θαυμαστότερον, τὸ νὰ δέξῃ τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας παραμεναύσης τῆς δουλείας Διὰ τοῦτο λέγει «Ἄν καὶ δύνασαι ἐλεύθερος νὰ γίνῃς, χρησιμοποίησι μᾶλλον τὴν δουλείαν»¹¹ Δηλαδὴ νὰ μείνῃς δοῦλος¹² διότι ἔχει τὴν ἀληθεστάτην ἐλευθερίαν

Θέλεις νὰ ἴδῃς τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἀρχοντας; Βασίλευς ἦτο ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τὴν κάμινον ἦναφεν μετὰ μεγάλης σφοδρότητος Γ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὸ μέσον ὠδήγησε, νεαυτοὺς, ἐρῆμους, οὐδεμίαν προστασίαν ἔχοντας, δούλους ἀρχιμαλωτοῦ, ἀπάτριδας Καὶ τί λέγει «Ἀληθῶς Σεβράκ, Μισάκ Ἀβδεναγου, δὲν λατρεύετε τοὺς θεοὺς μου, καὶ τὴν εἰκόνα τὴν χρυσοῦν, τὴν ὅποιαν ἐστησα, δὲν τὴν προσκυνεῖτε»¹³ Τί ἀπήντησαν λοιπόν, ἐκεῖνοι, Πρόσεχε πῶς ἡ ἀρετὴ τοὺς ἔκομνε θαυμάσιους τοῦ βασίλευς, ἂν καὶ ἦσαν ἀρχιμαλωτοί, καὶ εἶδε τὸ φρόνημά τοὺς ὀφηλότερον. Διότι δὲν ὤμειλουν ὡς εἰς βασίλεια ἀλλὰ ὡς νὰ εἶχαν συνήτησιν μὲ ἀπὸκαὶ, μετὰ τὸ σαυτῆς παροργισμὸς ἀπεκρίθησαν¹⁴ «Δὲν εἶναι ἀνάγκη, Ὁ λέγων, ἐνὰ ἀποκατήσωμεν εἰς τὸν βασιλεῖα περὶ τοῦ λόγου τούτου»¹⁵ Ὅχι διὰ λόγων, ἀλλὰ διὰ τῶν πραγμάτων θὰ σοῦ τὸ ἀποδείξωμεν «Ὑπάρχει θεὸς εἰς τὸν οὐρανόν, ὅστις δύναται νὰ μᾶς σώσῃ»¹⁶ Τοῦ ὁπινθόμενον τὴν εὐεργεσίαν τὴν γενομένην εἰς τὸν Δανιήλ, εἰπόντες ἐκείνους τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ὁ Προφήτης εἶπε τότε. Τί δηλαδὴ ἐκεῖνος ἔλεγεν, «Ἡ ἐξήγησις δὲν εἶναι ἐργου τῶν μόνων Γαζαρητῶν, τῶν Χαλδαίων, τὴν ὅποιαν

9. Απελεύθερος δοῦλος εἰς τὸν ὅποιον ἀπεδόθη ἡ ἐλευθερία
10. Α Κορ 10, 22.
11. Α Κορ 10, 21.
12. Ἄν 3, 14.
13. Ἄν 3, 18.
14. Ἄν 3, 17.

ὁ βασιλεὺς ἀπατεῖ· ἀλλὰ ὑπάρχει θεὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς "Ὅστις ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια".¹⁵ Αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ ὑπενθυμίζουσι τώρα, ὥστε νὰ τὸν κάμνουν ἡγιώτερον. Μετὰ ταῦτα λέγει: «Καὶ ἐὰν ὅχι βασιλεὺς, Ἐὰς σοὺ εἶναι γνωστὸν ὅτ' τὸν θεοὺς σου δὲν λατρεύομεν, καὶ τὴν εἰκόνα σου τὴν χρυσοῦν, τὴν ὅποιαν ἐστῆσαι, δὲν προσκυνούμεν». ¹⁶ Πρόσεχε τὴν σοφίαν τῶν νέων ἐκείνων! Διὰ νὰ μὴ ἀποδώσουν δηλαδὴ ἀδυναμίαν εἰς τὸν θεὸν οἱ παρευρισκόμενοι τότε, ὅν συνέβαινε νὰ ἀποθάνουν πίπτοντες εἰς τὴν κόμην, ἐκ τῶν προτέρων δ' ἐκρήδων τὴν δύναμιν Του λέγοντες, ὅτ' «Υπάρχει θεὸς εἰς τὸν οὐρανόν, "Ὅστις δύναται νὰ μᾶς σώσῃ»". Διὰ νὰ μὴ θεωρηθῶν πάλιν, ὅν διαφύνοισιν τὴν φλόγα, ὅτ' ὁπηρετοῦν τὸν θεὸν μὲ μισθὸν καὶ ἀμοιβήν, προσβάτου, ὅτι «Καὶ ἂν ὅχι, βασιλεὺς, ἄς εἶναι γνωστὸν εἰς σέ ὅτι τοὺς θεοὺς σου δὲν λατρεύομεν, καὶ τὴν εἰκόνα σου τὴν χρυσοῦν» ¹⁷ Ἀ τὴν ὅποιαν ἐστῆσαι, δὲν προσκυνούμεν». ¹⁸ Διακηρύττουσι συγχρόνως καὶ τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τῶν δεκνύον, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κάποιος καὶ περὶ αὐτῶν ἔκείνο, τὸ ὅποιον ἔλεγεν ὁ βιάδολος οὐκαφαντῶν τὸν Ἰωβ. Τί, λοιπόν, διὰ τὸν ὥδ' εἶπεν ὁ Διάβολος; "Ὅτι καδὲν σὲ λατρεύει, ἀνευ ὁμοθῆς ὁ Ἰωβ δότι τοῦ προστατεύεις τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς οἰκίας ὑπάρχοντα» ¹⁹ Διὰ νὰ μὴ δύναται κάποιος καὶ περὶ τούτων τὸ αὐτὸ νὰ λέγῃ, ἐκ τῶν προτέρων ἐκείνοι τοῦ φράσσουσι τὸ ἀναίσχυντον στόμα. Ἀλλ' ἔκανο ἀκριβὲς τὸ ὅποιον εἶπον, ὅτι καὶ ἐὰν ἀκόμη κάποιος εἶναι ἀνυμνολογίας, καὶ ἐὰν εἶναι δοῦλος, καὶ ἐὰν εἶναι ξένος, καὶ ἐὰν ζῇ εἰς ξένην χώραν, ἐξ ὅμοιως μὲς τοῦ τὴν ἀρετὴν, θα εἶναι ἀπὸ βλοῦς, τοὺς βασιλεῖς ἀνώτερος καὶ εὐτυχέστερος. Εἶδες πῶς ἐξηφανίσθη ἡ δουλεία καὶ τῶν γυναικῶν B καὶ τῶν βασιλῶν καὶ τῶν ἀρχομένων; Ἐὰν τώρα νὰ σοὺ δεῖξω καὶ τὸν φόβον τῶν θηρίων πού ἔχει ἐκδηλῇ. Ἐρρίψαν τὸν Δονιὴλ κάποτε εἰς τὸν λάσκον τῶν λέοντων εἰς αὐτὴν τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ οἱ λέοντες δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸν ἐγγίσουν. ²⁰ Διότι εἶδον

15. Δαν. 2, 27-28.
16. Δαν. 8, 18.
17. Δαν. 8, 17.
18. Δαν. 3, 18.
19. Ἰωβ 1, 9-10.
20. Περὶ Δαν. 6, 10-20.

εἰς αὐτὸν νὰ λάμπῃ ἡ ἀρχαία βασιλικὴ εἰκών, διότι ἐδίδον ἐκεῖνα τὰ γνωρίσματα, τὰ ὅποια ἐδίδον εἰς τὸν Ἀδάμ²¹ πρὸ τῆς ἁμαρτίας. Καθ' ὅσον μὲ τὴν ἰδίαν ὑπατάγην ἦλθεν πρὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἔλαβον τὰ δώματα. Καὶ ὅχι μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ καὶ μὲ τὸν μακάριον Παῦλον συνέβη. Καὶ ἐκεῖνος δηλαδὴ ὅταν ἐρρίφθῃ εἰς τὴν νῆσον τῶν βορβόρων,²² ἐκάθετο πλησίον τῆς πυλῆος θερμαινόμενος. Ἐπειτα ἐχρῆμα ἀπὸ τὰ φρύγανα ἐξῆλθεν καὶ ἐκρεμάσθη ἀπὸ τὰ χεῖρ' αὐτοῦ. Τί λοιπόν, μετὰ ταῦτα ἐγίνεν; Ἐπεσε τὸ θηρίον ἀμέσως. Ἐπειδὴ δὲν εὗρεν ἁμαρτίαν, δὲν ἠδυνήθη οὔτε νὰ δαγκώσῃ ἀλλὰ καθὼς καὶ ἡμεῖς, ὅταν θέλωμεν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς κάποιον βράχον λείον καὶ δὲν εὐρίσκωμεν οὐδ' αὖτις λαβῆς, καταπίπτομεν ἀμέσως, ὥστε καὶ εἰς εὐρίσκειται κάτω πέλαγος, ἢ δάσκαρον αὐτὸ καὶ τὸ θηρίον ἐκεῖνο, ὅν καὶ εὐρίσκειτο ὑποκάτω πυρ, μὴ εὗρον στήριγμα ἁμαρτίας. Ὁ αὐτὸς πρὸς νὰ θέσῃ τοὺς δούλους, κατέπεσεν εἰς τὴν πυρὰν καὶ ἐκάθ' ἑλκεῖς αὐτοῦ πῶ καὶ τρίτον τρόπον ἀπολογίας. Ὁ πρῶτος μὲν εἶναι "Ὅτι δὲν ἔχουν ἁμαρτήσῃ μόνον οἱ πρῶτοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μεταγενέστεροι· δευτέρως τρόπος ἀπολογίας "Ὅτι μερικοὶ καταβέβωσαν, καὶ μάλιστα ζῶντες εἰς τὸν σημερινόν κόσμον, νὰ κάμνουν τὴν δουλείαν ἐλαφροτέραν ἢ μάλλον ἐξ ὀλακλήρου νὰ ἀπαλλαγούν ἐκ ταύτης, καθὼς σὰς τὸ ἀπεδείχθημεν μὲ τὰς γυναῖκες, καὶ μὲ τοὺς ἀρχομένους καὶ μὲ τὰ θηρία. Τρίτως τρόπος, μετὰ ἀπὸ ἐκείνους: Ἐνὰ μὲς ὑποσχεθῇ ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς μεγαλυτέρα ἀγαθὰ τώρα, ἀπὸ ἐκείνα πού μᾶς ἐσπέρησαν οἱ ἁμαρτήσαντες εἰς τὴν ἀρχήν. Διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Ἀδὰμ σὲ ἐξέβαλε τοῦ παραδείσου, Πράξῃ ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἀγάπησῃ τὴν ἀρετὴν

21. Ἡ ἐκείνη ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀναφέρει αἱ, τὴν προσηγορίαν καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι κατέπεσε ἵνα ἀνέλθῃ καὶ ἀπαρχιστῇ ἐπὶ μακαριότητι καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰς αἰτίας.
22. Περιλαμβάνει τὴν ἡμετέραν ἀπολογία καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου.
23. Τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου.
24. Τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπολογία τοῦ ἀνθρώπου.
25. Περὶ Πράξ. 28, 1-6.

καὶ ἔχ τὸν παράδεισον ἀλλὰ σοῦ ἀναγῶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν καὶ, δὲν σε ἀφῆγω νὰ πάθῃς οὐδὲν κακὸν ἐκ τῆς παροκοῆς τοῦ πρωτοπλάστου. Θρηνίς δὲ, σὲ ἐπαυοῖν ἐκ τῆς ἐξουσίας τῶν θηρίων, Νὰ καὶ διαμονῇ, ἐὰν προσέχῃς, σοῦ ὑποτάσσῃ.

Διότ λέγει, ὁ Χριστὸς «Νὰ πατήτε ἐπάνω εἰς ὄρεας καὶ ἀκορποὺς καὶ εἰς ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»²³ 668 Α Δὲν εἶπεν, «Νὰ ὀρχεῖται», καθὼς διὰ τὰ θηρία, ἀλλὰ, ἐνὰ πατήτε, ἰσχυροτάτην καθιστῶν τὴν ἐξουσίαν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν, — ὁ Θεὸς νὰ ὑποτάξῃ τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας σας, ἀλλὰ, ὡς Θεὸς θὰ συντρίψῃ τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας σας²⁴ 669 Ὁχ τλέον, καθὼς προφητεύων, «Αὐτὸς θὰ σοῦ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ σὺ θὰ συντρίψῃς τὴν πτέρναν του»²⁵ 670 ἀλλὰ δολικὴρος εἶναι ἡ νίκη καθιστῶν τὸ πρόπαιον, ἀλοσχερὴς εἶναι ὁ ἀφανισμὸς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ συντριβὴ καὶ ἡ ἀπώλεια. Σε ὑπέταξε εἰς τὸν ἄνδρα ἡ Εἰσα Β ἀλλὰ ἐγὼ σὲ καθιστῶ διότ μόν, ἔχ μόνον πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀγγέλους, ἐὰν θέλῃς. Σοῦ ἀφῆρεσε τὴν παροῦσαν ζωὴν ἐγὼ δέ, σοῦ χαρίζω καὶ τὴν μέλλουσαν, τὴν αἰώνιον καὶ ἀθάνατον καὶ τὴν ἀπεφωρὸν ἀνασθῶν γέμουσαν. Κανείς, λοιπὸν, ἔς μὴ νομίσῃ δὲ κατεδικάσθῃ διὰ τοὺς προγόνους κατ' ὅσον, ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ὅλοι, ὅσα πρὸς τα νὰ μᾶς δωσῇ, θὰ εὐρωμεν νὰ εἶναι πολλὴ περισσότεραι ἐκεῖνα τὰ ὅποια μᾶς ἐδόθησαν, ἢ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀπωλέωμεν.

Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε καὶ τὰ ὑπόλοιπα γίνονται, φανερά. Ὁ Ἀδάμ ἔφερε ἐπιλογθὸν διόν ὁ Χριστὸς μᾶς ὑπεσχέθη ζωὴν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν λέγετε καὶ δόξη καὶ λύπη καὶ στεναγμὸς καὶ μᾶς ὑπόσχεται νὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, Ὁ «Ἐλθέτε» λέγει, «καὶ εὐλογημένο, τοῦ Πατρὸς μου λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν θουσίαν ἡ ὅποια ἔχει ἐτοιμασθῇ διὰ σᾶς ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Διότι ἐπέλυσας, καὶ μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω ἐδίψησα, καὶ μὲ ἐποτίσατε, ξένος ἡ μουν, καὶ μὲ περιμαζεύσατε εἰς τὸν οἶκόν σας, γυμνὸς ἡ μουν, καὶ μὲ ἐνεδύσατε, εἰς φυλακὴν ἡμουν, καὶ ἤλθατε

23 Λουκ 10, 19
24 Ρωμ 16, 20
25 Γεν 3, 15

πρὸς ἐμέ»²⁶ 671 Ἀρὰ γε, λοιπὸν, εἰς ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν μακαρίαν ἐκεκλήν φωνήν, Ἐγὼ δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ τὸ ἰσχυρισθῶ καὶ πολὺ διότι περικυνοῦμεν παλὺ τοὺς πτωχοὺς. Εἶνα καιρὸς τῆς υἱοτείας, πολλοὶ παραινέσεις καὶ διδασκαλία σωτηρίων διδασμάτων, συνεχεῖς προσευχαί, συγκεντρώσεις καθημερινῇ καὶ μετὰ τὴν τάσπην φροντίδα ποῖον τὸ ὄφελος. Οὐδὲν Β Διότ ἀναχωροῦμεν ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἐλθέμεν πλῆθος πτωχῶν εἰς στοιχοὺς νὰ ἴστανται καὶ ἀπὸ τὰ δυο μέρη καὶ μετὰ τὴν σκληρότητα τοὺς παρατρέχωμεν, ὡς νὰ ἐλθέωμεν κολύνας, καὶ ἔχ ἀνθρώπινα σώματα, ὡς νὰ ἐλθέωμεν ἄλλα ἀγάλματα, λοιπὸν, καὶ ἔχ ζωντανούς ἀνθρώπους τὸσον ἐπεγόμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς οἰκίας. Ἡ πείνα μᾶς π ἔξε, λέγει. Κα θμυς, ἡ πείνα νὰ σὰς πεισῇ νὰ μείνετε διότι καὶ χορτάται, γαστέρες, κατὰ τὴν παρομίαν, ἀνασθῶν τὰς πενίας αἱ δὲ πενίαι ἐκ τῆς ἰδίας ἀνάγκης πειζόμεναι καὶ τὴν ξένην ἐνθυμοῦνται. Ἡ μᾶλλον οὐτε καὶ ἔτσι εἶναι δυνατόν νὰ αἰσθανοῦν τὴν ξένην δυστυχίαν. Καὶ σὺ μὲν εἰς τράπεζαν ἔτοιμον πρέχεις, ἔ καὶ δὲν δύνασαι, νὰ περιμένης οὐτε ὄλιγον ὁ δὲ πένης ἴσταται μέχρι αὐτῆς τῆς ἐσπέρας, καὶ τρέχει καὶ ἐπαινεταὶ διὰ τὰ ἐξοικονομήσῃ τὴν καθημερινὴν τροφήν, καὶ ἐλθέων νὰ συμπληρωμεν ἡ ἡμέρα τὰ δὲ χρήματα νὰ μὴ ἔχουν συμπληρωθῇ ἀκόμη ὅλοι ὅσα ἐπικραῖν εἰς τὴν τροφήν τῆς ἡμέρας, δοῦνται καὶ καίγεται, καὶ ἀναγκάζεται νὰ τολμᾷ μεγαλύτερα τῆς δυνάμεως του διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ὁράδι μᾶς ἐπιτιθεῖται σφοδρότερον, ἀρκιζόμενοι ἐξορκίζοντες, θρηνηοῦντες κλαίοντες, ἀκτανόντες τὰς χεῖρας, πολλὰ δῖλλα ὅπου ἐντροπὴς ἀναγκάζονται νὰ πράξουν. Διότ φοβοῦνται μήπως ἀπὸ οἱ πάντες εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀπέλθουν, μέλλουν νὰ περ πλανῶνται εἰς τὴν πόλιν, ὡς εἰς ἔρημον²⁷ 672 Α Καὶ καθὼς ἐκεῖνο, σῆτινες ἐναυαγῆσαν κατὰ τὴν ὁρμήν τῆς ἡμέρας, ὅταν εὐρεθῶν ἐπὶ σανίδας, ἐπείνοντο, νὰ φθάσουν εἰς τὸν λιμὲν πρὸ τῆς ἐσπέρας, διότι, φοβοῦνται μήπως, ὅταν ἔλθῃ ἡ νύκτα καὶ τοὺς εὐρη εἶω τοῦ λιμένος χειρότερον ναυάγιον ὑποσποῦν ἔτσι, καὶ οἱ πένητες φοβοῦμενοι, ὡς ναυάγιον τὸν λιμὲν, σπεύδουν πρὸ τῆς ἐσπέρας νὰ συγκεντρώσουν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα τῆς τροφῆς διὰ νὰ μὴ ἀποχωρήσουν πάντες εἰς τὰς οἰκίας των καὶ παρομεινουν

ἔδω τοῦ λαμένου, B καθ' ὅσον λαμὴν εἰς αὐτοὺς εἶναι ἀέ χεῖρες τῶν ἐλευσύντων

Ἡμεῖς δὲ οὐτε εἰς τὴν ἀνθρώπιν συγκαταβῆμεν ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνων, οὐτε ἀφοῦ ἀπέλθωμεν εἰς τὸν οἶκον· ἀλλὰ καὶ τῆς τραπέζης εὐεσχομένης πλησίον ἡμῶν καὶ ὑπερπληρωμένης ἀγαθῶν, (ὅαν πρέπει νὰ ἐνομαζύνται ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐσθιομεν μὲ κατὰκρισιν τῆς ἰδικῆς μαι ἀπανθρώπιαν) καὶ ἑκτὸς τούτου ἐστρωμένης τῆς τραπέζης καὶ εὐεσχομένης πλησίον ἡμῶν, ἀκούομεν ἀπὸ κάτω ἐκείνους, οἳ τινες δοδίζουσιν εἰς τοὺς δρομίσκους καὶ φωνάζουσιν δυνατὰ εἰς τὰς συνοικίας, καὶ πανοῦν εἰς τὸ βοθυτατον σκότος, C εἰς πολλὴν ἐρημίαν, καὶ ὁμῶς οὐτε ἔτο συγκαταβῆμεν. Ἀλλ' ἀφοῦ χαρτάσσωμεν, καὶ πρὸς ὅνον δοδίζομεν, ἀκούομεν ἀπὸ κάτω τὴν σιγὴν ἐκείνην δυνατὰς φωνὰς ὀδυρμένων ἀνθρώπων καὶ ὡς νὰ μὴ ἀκούωμεν φωνὴν ἀνθρώπων, ἀλλὰ λυσσασσμένοι σκύλοι περ φρονούμεν ταύτην καὶ οὐτε τὸν καρὸν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἀργὰ κατὰ τὴν νύκτα, ἐνῶ ὅλοι κοιμῶνται, ἐκεῖνος ὀδύρεται μόνος, οὐτε τὸ μικρὸν τῆς παρακλήσεως, ὅτ' ἐπὶ αὐτὸς ἀπὸ ἔρπον δὲν ζητεῖ τιποτέ ἄλλο ἀπὸ ἡμᾶς, ἢ ὅτι γὰ χρήματα, οὐτε τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, διότ' συνεχῶς παλαίει. D μὲ τὴν πείναν οὐτε τὴν εὐγένειαν τοῦ κείνου διότ' ἂν καὶ κατέχευε, ἀπὸ τούτου ἀνάγκην, δὲν ἐρχεται πλησίον τῶν θυρῶν, οὐτε τολμᾷ νὰ ἐγγίσι· ἀλλὰ παρακαλεῖ ἀπὸ κάτω καὶ ἀπὸ πολὺ μακριὰ. Καὶ ἂν μὲν λάβῃ, δίδει μαρτίαν εὐχὰς ἂν ἔχῃ· οὐτε τότε ἀκφέρει λόγον μικρὸν, δὲν ὑβρίζει· οὐτε ὀλοσφῆμι· ἅκε νους που δύνανται νὰ θωσούν καὶ δὲν παρέχουν· ἀλλ' ὅπως κατὰδός τις ὁδηγουμένης ὑπὸ θεοῦ τινος εἰς ἀφόρητον τιμωρίαν, ὅλους τοὺς βεχρμένους παρακαλεῖ, τοὺς ἰκετεὺς καὶ μὴ λαμβάνων οὐδὲν οὐ βοήθειαν, μετὰ μεγάλης σκληρότητος φέρεται πρὸς τὴν τιμωρίαν. E ἔτσι καὶ αὐτὸς ἔδω ἵδρι νὰ ὀδηγῇτα ὑπὸ τοῦ θεοῦ, τὴν πείναν, μέσσει τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀφόρητον ἀγρυπνίαν, ἔκτενε μὲν τὰς χεῖρας, καὶ μὲν ὀδύρεται τὸς εὐεσχομένους ἐπάνω εἰς τὰς οἰκίας παρακαλεῖ, δὲν λαμβάνει ὁμῶς οὐδὲν φιλονεικίαν, ἀντιθέτως ἐκδιώκεται καὶ μὲ πολλὴν ὀμότητα. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἐκ τούτων μᾶς συγκνέει, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τῶσπιν ἀπαυθωπίαν τοῦ ὀδυρμένου νὰ ἐκτείνωμεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν αὐρανόν, καὶ νὰ ἐμψύχωμεν πρὸς τὸν θεόν δι' εὐσπλαγγνίαν καὶ συγχώρησιν τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν καὶ δὲν φοβοῦμεθα

μήπως κεραυνὸς πείσῃ μετὰ ἀπὸ τέτοιαν προσευχὴν, μετὰ τὴν τῶσπιν ὀμότητα καὶ ἀπαυθωπίαν. Πῶς πρὸς ὅνον, λέγε μου, δοδίζομεν καὶ ἀνάπαυσιν καὶ δὲν φοβοῦμεθα μήπως καθ' ὅνον αὐτὸς ὁ Ἰδρις ὁ πένης παρυσιασθῇ εἰς ἡμᾶς, τραχὺς, ἀκάθαρτος, μὲ ράκη ἐνεδυμένος, ὅτ' Ἀ ἀρχίσῃ δὲ νὰ ὀδύρεται, καὶ νὰ ὀργισθῇ κατηγορῶν τὴν σκληρότητα μας; Καθ' ὅσον ἀπὸ πολλοὺς πολλὰς ἤκουσα νὰ λέγουν ὅτ' μετὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν παρέλειψαν τὴν βοήθειαν πρὸς τοὺς πτωχοὺς, κατὰ τὴν νύκτα εἶδαν τοὺς ἐαυτοὺς τῶν θεένους μὲ σχοινία καὶ νὰ τοὺς τραβᾷ τὸ χεῖρι τῶν πτωχῶν, νὰ σπαραζύνται, πολλὰ ἄλλα πράγματα νὰ παθαινούν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἶναι ὁ πῖνος καὶ ὀνείρον καὶ προσκαίρος τιμωρία ἡμῶς δὲν φοβοῦμεθα, λέγε μου, μήπως κάποτε αὐτὸν τὸν πτωχόν ποῦ ὀδύρεται, ποῦ φωνάζει, καὶ κλαίει, τὸν ἴδωμεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, B καθὼς κάποτε εἶδεν τὸν Λάζαρον· ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, ὅσα δὲ ἐπακολουθοῦν τὰ ἀφῆναι εἰς τὴν συνέθεσιν σας, τὰ φοβερά καὶ ἀπαρηγόρητα ἐκεῖνα θρασυιστήρια, πῶς ἐξήτησεν ὕδωρ, πῶς δὲν ἐτυχεν οὐδὲ σταγόνας, πῶς ἡ γλῶσσα ἐτηναιζέτο, πῶς ἂν καὶ πολὺ παρακάλεσεν, δὲν ἀπήλαυσε οὐδεμιᾶς συγγνώμης, καὶ πῶς αἰωνίως ἐκολάζετο. Ἀλλὰ ἡμεῖς μὴ γίνετο ταῦτα διὰ τῶν πραγμάτων νὰ γνωρίσωμεν, ἀλλὰ νὰ ἀποφυγῶμεν τὴν ἀπελθὴ τῶν ἔργων, ἀφοῦ ἀκούσωμεν αὐτὰ καὶ νὰ ἀποδειχθῶμεν εἰς αἰ τῆς φλοξενίας τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ, εἰς τὸν Ἰδρι μὲ ἐκείνου νὰ μεταβῶμεν τόπον, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, C μετὰ τοῦ Ὁποιοῦ εἰς τὸν Πατέρα ἀνέκε τιμὴ, δόξα δύνανται, μαζί μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΤΑΘΟΥ ἘΑΝ ΠΡΟΒΑΘΕΝ ΠΕ ΑΥΤΟΙ Η ΓΝΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ
ΑΔΑΜ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ Ἡ ΕΙΧΕ ΤΗΝ ΓΝΩΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ
ΚΑΙ ΛΡΟ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΕΩΣ ΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡ' ΉΣΤΕΙΝΑΣ ΑΓΙΕΙ ΚΑΙ ΟΤΙ
ΠΡΕΠΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΙΑΝ ΚΑ ΜΕΛΕΤΩΜΕΝ ΟΣΑ ΑΚΙΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ

Ἀγαπῶ μὲν τὴν νηστείαν ὅτι εἶναι μήτηρ τῆς σω-
φροσύνης 170 **Δ** καὶ πηγὴ τῆς φιλοσοφίας· ἀγαπῶ δὲ
αὐτὴν καὶ ὁ ὁσὶ καὶ ὁ τὴν ἀγάπην σας, ὅτι, πρὸς χά-
ριν μου αὐτὴν τὴν ἱερὰν καὶ τιμὰν σας συλλάβουσαν προ-
σκάλεσε, καὶ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἴδω πάλιν τὰ ἀγαπητὰ πρό-
σωπα, ἐπὶ πλέον δὲ μοῦ παρέχει τὴν δυνατότητα μετὰ
θάρρους νὰ ἐντυπωθῶ εἰς τὴν καλὴν ταύτην πανήγυριν
καὶ ἑορτήν. Καθ' ὅσον καὶ πανήγυριν καὶ ἑορτὴν καὶ μύ-
ρα ἀγαθὰ, ἐὰν καλεσθῇ τῆς τὴν συνάθροισιν ἡμῶν, δὲν θὰ
σφάλῃ· διότι, ἐὰν κάποιος εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀγοράν καὶ
συναντήσῃ ἕνα φίλον, πολλὰς ἀποβάλλει πᾶσαν στενο-
χωρίαν· ἡμεῖς δὲ εἰς τὴν ἀγοράν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐκκλησί-
αν συναντηθέντες, εἴ καὶ ὅχι πρὸς ἕνα φίλον, ἀλλὰ μετὰ
πολλοὺς καὶ τόσοὺς καλοὺς ἀδελφοὺς καὶ πατέρας
συναντῶμεν, πῶς δὲν θὰ ἀπολαύσωμεν πᾶσαν λύπην;
Πῶς δὲν θὰ ἀπολαύσωμεν κάθε εὐχαρίστησιν, διότι, ὅχι
μόνον κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι καλύτερος αὐτὸς ἔδω ὁ σύλ-
λογος, ἀπὸ τῆς συγκεντρώσεως τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ καὶ ὡς
πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς διαλέξεως· διότι ἐκεῖνο ποῦ
συγκεντρωνοῦνται εἰς τὴν ἀγοράν καὶ καθοῦντα κυκλικῶς,
ὁ εἰς πλῆθον ποῦ ἄλλου πολλὰς φορές συζητοῦν καὶ δι'
ἀνωφελεῖ πράγματα 171 **Α** καὶ ἀνεπεξεργασμένοι, προσέτι
ἔδω διηλοῦνται πράγματα ποῦ δὲν ἀνέχονται εἰς αὐτοὺς. Καθ'
ὅτι, συνθηκοῦμεν εἰς μέγιστον βαθμὸν μάλιστα, μετὰ με-
γάλῃ σπουδῇ νὰ περιεργαζώμεθα καὶ νὰ πολυπραγμο-

νῶμεν τὰς ξένας ὑποθέσεις· ὅτι, μὲν, λοιπόν, εἶναι ἐπι-
οφελές καὶ ὑπάρχει κινῶντος νὰ παρασυρθῶμεν πρὸς τὸ
κακόν, λέγοντες καὶ ἀκούοντες τέτοια λόγια, καὶ, ὅτι πολ-
λαί θεεῖλλα παλάκις ἀπὸ τοιαύτης συναναστροφῆς ἤτε
ἤσαν οἱ κ' σας, τώρα παραλεπῶ νὰ εἴπω ὅτι ἔδω ἀνωφελὲς
καὶ μάταιος καὶ ἐγκόσμιος εἶναι ὁ λόγος ὁς ἐκεῖνη ἡ συζήτησις
καὶ οὐδέποτε πνευματικὸς λόγος θὰ λεχθῇ εἰς τοιαυτὴν
συγκέντρωσιν, οὐδεὶς θὰ ἀντιτεῖν· ἔδω ὅμως δὲν γίνεται
τὸ ἴδιον. **Β** ἀλλ' ὅπως ἀντιθέτως, διότι πᾶσα συζήτησις,
ἥτις δὲν φέρει ψυχικὸν κέρδος, ἔχει ἐκβληθῇ, πᾶσα δὲ
πνευματικὴ διδασκαλία εἰσέρχεται. Καθ' ὅσον καὶ διὰ τὴν
ψυχὴν μας συζητοῦμεν, καὶ ὁ ὅς τῆς ἀρμόζουν ἀγαθὰ,
καὶ διὰ τοὺς ἀποκεκλιμένους εἰς τοὺς αὐρανοὺς στεφάνους,
καὶ διὰ τοὺς ἐνδόξους βίους τῶν ἁγίων, καὶ ὁ δὲ τὴν φ'
λαοκρατίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ δὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ Κόσμου,
καὶ ὁ δὲ τὰ ἄλλα τὰ ὅποια πρὸ πάντων ἀρμολοῦν εἰς
ἡμᾶς, καὶ ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς λόγον ἔδω, οὐρανῶμεν, καὶ ποῖον πέ-
λος μας ἀνοίμει μετὰ τὴν ἔδω ἀποδοχήν, καὶ εἰς ποῖον καὶ
πᾶσιν θὰ εὐρίσκωνται, τὰ ἰδικὰ μας πράγματα τότε
καὶ αὐτῆς ἔδω τῆς ἱερᾶς συνάθροισιν ὅχι μόνον ἡμεῖς, **Γ** ἀλ-
λὰ καὶ ἡ Προφῆται καὶ ἡ Ἀπόστολος συμμετέχουσιν καὶ τὸ
σπουδαιότερον ἐξ ὧν αὐτὰς ὁ ὅς ὁ Δεσπότης τῶν ἀ-
πάντων ἡσοῦς ἵσταται εἰς τὸ μέσον ἡμῶν. Διότι ὁ ἴδιος
λέγει· «Ὅπου δύο ἢ τρεῖς ἔσονται συγκεντρωμένοι εἰς τὸ ὀ-
νομαῖ μου, ἐκεῖ ἐννοεῖται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν»· ἔαν δὲ
ἔσονται εἰς δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι, ἐκεῖ ἔρχεται ὁ
τὸ μέσον αὐτῶν, πολὺ περ σφόδραν ἐρρισκεται εἰς τὸ μέ-
σον ὅπου ὑπάρχουν τόσο πολλοί, μὲν ἄνδρες, τόσο πολ-
λαὶ δὲ γυναῖκες, τόσο δὲ Πατέρες, καὶ ἡ Ἀπόστολος καὶ
Προφῆται· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς μετὰ μεγαλυτέρας προβι-
μίας ἀμειβομένη ἐπεὶ ἀντιλαμβάνομεν δύναμιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ
τὴν ὑπόσχεσιν μας θὰ ὁσὶς ἐκπληρωσώμεν· **Δ** Καθ' ὅσον
ὁσὶς ὑπεσχηθῇμεν προηγουμένως νὰ ὁσὶς ἀμειβώμεν πε-
ρὶ τοῦ δόξου, ἐὰν ἀπὸ ἐκείνου προηλθῇ ἡ γνώσις τοῦ
καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἰς τὸν Ἀδὰμ, ἡ καὶ τὴν αὐτὴν
ἐξωσὶν εἶχε τὴν διάκρισιν πατήν. Μετὰ τοιαύτην λαοκρά-
τιαν, ἐννοεῖται νὰ ὁσὶς εἴπωμεν τώρα ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξω-
σὶν εἶχε αὐτὴν τὴν διάκρισιν· Καθ' ὅτι, ἐὰν δὲν ἐγνωρίζον
τί εἶναι μὲν καλόν, τὸ ἔδω πονηρόν, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἄλλα-

γα ζῶα θά ἦτο κατωτερος ὡς πρὸς τὴν λογικὴν, καὶ ὁ κύριος ἀνοητότερος ἀπὸ τοὺς δούλους. Διότι, πῶς δὲν εἶνα ἄτοπον, οἱ αἰνέες καὶ τὰ πρόβατα νὰ γνωρίζουν ποῖος χάρτος τοὺς εἶναι χρησίμους, ποῖος δὲ ἐλέειρος καὶ νὰ μὴ προστρέχουν οὐτὰ εἰς ὅλα ὅσα φαίνονται, ἀλλὰ νὰ ἔχουν τὴν διάκρισιν καὶ νὰ γνωρίζουν καλῶς, τί μὲν εἶναι εἰς αὐτὰ τὸ ἐπ' ὠφελείᾳ, τί δὲ τὸ ὠφελ. μου. Ἐὰν δὲ ἄνθρωπος νὰ ἔχη ἀποσπαστηρῆ τὴν πύλιν ἀσφαλείας, διότι ἐὰν δὲν εἶχε τοῦτο, τὴν διάκρισιν ταύτην, δὲν θὰ ἦτο ἱκανὸς θὰ εἴποιτο ἡλῆθ' ὑποδεέστερος ἐξ ὅλων θὰ ἐτίγχανε. Θὰ ἦτο δὲ προτιμωτερον εἰς αὐτὸν νὰ εἶναι τυφλὸς καὶ νὰ ἔχη χάσιν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ στερήται τοῦ φωτός, παρὰ ν' ἀγνοῇ τ. εἶναι μὲν καλόν, τ. δὲ πονηρόν. Διότι ἐν τοῦτο ἀφάρεσις ἀπὸ τὴν ζωὴν μας, ὅλην τὴν ζωὴν μας ἀφάρεσις καὶ τὰ πάντα ἐγγίμσις μὲ πολλὴν αὐγῆς ν. 672 Α. Διότι ὡς πρὸς τοῦτο διαφέρομεν ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ ἐμμεθ' ἀνωτερο τῶν θηρίων, θηλασθ' ὅτι γνωρίζομεν τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ διακρίνομεν τὰ πονηρόν, καὶ δὲν ἀγνοοῦμεν τὸ καλόν. Ἄν δὲ ἡμεῖς τοῦτο γνωρίζομεν τώρα, ὅχι ἡμεῖς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ σκῶβαι καὶ οἱ θάρβαροι, πολλὰ μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος τότε ἐκείνος πρὸ τῆς ἀμαρτίας ἐγγνώριζε τοῦτο καὶ ὁ τιμηθεὶς μὲ τὴν ἀρετῇ, καθὼς μὲ τὸ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ μὲ τὰς λόγους εὐλογίας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔμεινε ἐρημος τοῦ σπουδαιότερου ἐκ τῶν ἀγαθῶν. Καθ' ὅσον τὸ καλόν καὶ τὸ κακόν ἐκεῖνο μόνον ἀγνοοῦν, ὅσο ἔχουν καταρῆθ' τοῦ κιννοῦ λογικοῦ ὁ Ἄδὰμ ὅμως ἦτο πλήρης σοφίας καὶ ἐννύριζε νὰ διακρίνῃ καὶ τὰ δύο ταῦτα. Ὅτι δὲ ἦτο πλήρης σοφίας πνευματικῆς, ἔκρουσε καὶ τὴν ἀποδείξει ν. 6. Ἐκ τῆς ἀποδείξεως λέγει, «ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἄδὰμ τὰ θηρία, διὰ νὰ ἴδῃ αὐτὰ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ τὸ κατάλληλον ὄνομα» καὶ ὅτι ὁ Ἄδὰμ ἤθελε δώσῃ εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, τοῦτο θὰ ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ.

Σκέψου, λοιπόν, πόσην σοφίαν εἶχε, ὥστε εἰς τὴν πολλὰ γένη, τῶν ποικίλων καὶ διαφορετικῶν, εἰς τὰ κτήνη, εἰς τὰ ἐρπετά, εἰς τὰ πτηνὰ νὰ δυνήθῃ νὰ θέσῃ ὀνόματα καὶ ὅλα κύρια. Καθ' ὅτι τῶν πολλῶν ὁ Θεὸς ἔκρινεν δεκτὴν τὴν ὀνομασθεσίαν, ὥστε δὲν ἤλλαξε τὰς ὀνομασίας ἐκεῖνας, οὔτε ὅταν ἠμάρτησεν, ἠθέλησεν ν' ἀλλάξῃ

τὰς ἐπανυμίας τῶν ζώων. C «Διότι, λέγει, πᾶν ὄνομα, τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς τὰ ζῶα ὁ Ἄδὰμ, τοῦτο ἔμεινεν εἰς αὐτὰν».

Αὐτός, λοιπόν, ἠγνόει, τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ πονηρόν. Καὶ πῶς τοῦτο θὰ ἔχη λογικὴν ἐξήγησιν. Πάλιν ὠδήγησεν τὴν γυναῖκα πρὸς αὐτὸν καὶ μόλις τὴν εἶδεν ἀμέσως ἐγκύρωσεν τὸν σὺντροφον τῆς φύσεως. Καὶ τ. λέγει «Τοῦτο τώρα εἶνα ὅσπου ἀπὸ τὰ ὅσπ' μου καὶ σὰρξ ἀπὸ τὴν σάρκα μου»⁴. Ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου ὁ Θεὸς τοῦ εἶχε φέρει ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ἐπεὶ δὲ ὁ Ἄδὰμ ἤθελε νὰ δείξῃ, ὅτι τοῦτο τὸ ζῶον δὲν εἶναι ἐν ἐξ ἐκείνων τῶν ζώων εἶπεν «Τοῦτο τώρα εἶνα ὅσπου ἀπὸ τὰ ὅσπ' μου καὶ σὰρξ ἀπὸ τὴν σάρκα μου» D. Μερ καὶ μάλιστα λέγουν, ὅτι δὲν ὕπανω⁵ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας, καὶ ὅτι τὸ ὅσον τρόπον γενήσεως διὰ τὴν γυναῖκα, πάλιν δὲν θὰ εἶναι, διὰ τοῦτο εἶπεν «Τοῦτο τώρα», τὸ ὅποιον καὶ ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἀκριβοτέστερον τὸ ἐρμηνεύει καὶ λέγει, «Τοῦτο νῦν φορὰ ἔγινεν»⁶, ὡς νὰ εἴλεν «Τώρα μόνον ἔγινε ἡ γυνὴ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς μόνον μετὰ ταῦτα δὲν θὰ συμβαίνει οὕτως, ἀλλ' ἐκ τῶν δύο θὰ τρεφῇται»⁷. Ὅσπου ἀπὸ τὰ ὅσπ' μου καὶ σὰρξ ἀπὸ τὴν σάρκα μου». Ὁ Θεὸς, δηλαδὴ ἀπὸ ὅλο το ὄφραμα λαδῶν ἐν κομμάτι, οὕτω τὴν γυναῖκα ἐδημιούργησεν, διὰ νὰ ὁμοιωθῇ εἰς ὅλα πρὸς τὸν ἄνδρα. Ἐκ τῆς ἀποδείξεως, ὅτι ὁ Ἄδὰμ ἤθελε νὰ εἴδῃ αὐτὰ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ τὸ κατάλληλον ὄνομα, καὶ ὅτι ὁ Ἄδὰμ ἤθελε δώσῃ εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, τοῦτο θὰ ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ.

4. Γεν 2 19

5. Γεν 2, 23

6. Ὁ Θεὸς ἀνὴρ καὶ ὁ ἄνθρωπος μεταφράζονται ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ «ἄνδρ»

7. Γεν 2 23

8. Γεν 2, 24

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

674 Α ΔΙΑΤΙ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΤΟ ΔΕΝΑΡΟΝ «ΔΕΥΑΡΟΝ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ
ΘΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ»¹ ΚΑΙ ΤΙ ΑΡΑ ΉΞΕ ΝΑ ΣΗΜΑΙΝΕ ΤΟ «ΣΗΜΕ-
ΡΟΝ ΘΑ ΕΙΣΑ, ΜΑΖΙ ΜΟΙ ΉΞΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΒΕΒΗΔΟΝ»²

Πολύ παρακάλεσα χθές τὴν ἡμετέραν ἀγάπην νὰ ἐν-
θυμηθῇ, ὅσα λέγονται ἐδῶ καὶ τὸ θράδν διπλὴν νὰ πα-
ραθέσσετε τὴν τράπεζαν, τὴν ὕλκην, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευ-
ματικὴν νὰ προσθέσετε. Πι, λοιπόν; Ἰὸ ἐπράξατε καὶ πα-
ρετέθη δ.πλὴ ἡ τράπεζα.

Γνωρίζω δὲ, τὸ ἐπράξατε, καὶ διχ. μόνον εἰς ἐκείνην
Β ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτην συμμετείχετε. Διότι δὲν θὰ παρα-
μελοῦσατε τὴν καλυτέραν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐνδιαφέρεσθε
δ' αὖ τὴν κατωτέραν. Καθ' ὅσον αὐτὴ εἶνα ἀνωτέρα τῆς
ἄλλης. Διότι τὴν μὲν, χεῖρες μαγευρῶν περισκεύασαν, τὴν
δέ, γλῶσσαι προφητῶν ἠτοίμασαν καὶ ἡ μὲν, ἔχε, τὰ
δλαστήματα τῆς γῆς, ἡ δὲ ἄλλη, τὸν καρπὸν τοῦ Πνευ-
ματος τοῦ Ἁγίου φέρε καὶ ταύτης μὲν τῆς τραπεζῆς αἱ
τροφαὶ καταλήγουσι ταχέως εἰς φθοράν, ἐκείνης δὲ εἰς ἀ-
φθαρσίαν. Καὶ αὕτη μὲν συντηρεῖ τὴν παρούσαν ζωὴν μας,
ἐκείνη δὲ μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν μέλλουσαν. C Ὅτι μὲν,
λοιπόν, παρεθέσατε μαζὶ με ἐκείνην καὶ αὐτὴν ἐδῶ, γνω-
ρίζω χωρὶς οὐδένα ἀκόλουθόν σας νὰ ἐρωτήσω, οὔτε ὑ-
πηρέτην, ἀλλὰ τὸν πλέον ἐμπιστοῦ ἀπὸ αὐτοῦ ἀγγελια-
φόρον. Ποῖος εἶναι οὗτος. Τὸ δὲ ἐχειροκροτήσατε τὰ β-
σα εἶπαμε, τὸ ὅτι ἐπαινεῖσατε τὴν διδασκαλίαν. Ὅταν δη-
λαδὴ σὺς εἴπον χθές, νὰ κάμῃ ἕκαστος ἐξ ὑμῶν τὴν οἰ-
κίαν τοῦ ἀσκλησίου, ἀφήσατε μεγάλαν φωνὴν καὶ ἐκδηλώ-
σατε ἔτσι, τὴν εὐχαριστοῖαν σας δι' ὅσα ἐλέγχθησαν.³

Ἐκείνος δὲ πού ἀκούε, με εὐχαρίστησαν ὅσα λέγοντα

1 Γεν 2, 9.

2. Λευκ. 28, 48.

8 Πρβλ. σημειωσιν θ τοῦ προηγουμένου λόγου.

καὶ διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἔργων θὰ ἐταπασθῇ.
Διὰ τοῦτο καὶ σήμερον μετὰ μεγαλτέρας προθυμίας εἰς
τὴν διδασκαλίαν ἀπεδύσθη. D Ἄλλ' ἐντεινότε τὴν προσο-
χὴν σας καὶ τώρα. Διότι δὲν πρέπει νὰ προσέχη μόνον ὁ
ῥήτωρ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκούοντες δεόν νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀ-
γωνίαν, καὶ μάλιστα περισσύτερον οἱ ἀκούοντες παρὰ ὁ
ὁμιλῶν. Καθ' ὅτι, ἡμεῖς μὲν μίαν φροντίδα ἔχομεν, νὰ κα-
ταβάλλωμεν τὰ δεσποτικά χρήματα⁴ εἰς αὐς δὲ ὁ κόπος
μεγαλύτερος εἶναι, ὥστε καὶ νὰ δεχθῇτε ταῦτα, καὶ μετὰ
πολλῆς ἀσφαλείας νὰ τὰ διατηρήσετε. Θέσατε, λοιπόν,
μετὰ τὴν ἀκρόασιν εἰς τὰς θύρας τὰ κλειθρα, τοὺς μοχ-
λοὺς καὶ σκῆρες, αἵτινες προκαλοῦν φόβον εἰς τὸν διά-
βολον, πέριξ τῆς ψυχῆς τοποθετήσατε, ὡς φυλακὰς. Δι-
ὅτι ὁ κλεπτής εἶναι ἀναίσχυτος, καὶ ἀγρυπνεῖ διαπαντός,
καὶ συνεχῶς ἐπὶ πύετα, καὶ ἂν ἀκάμῃ πολλάκις ἀποσπῇ,
πολλάκις ἐπὶ χειρὶ. E Ἄς εἶνα., λοιπόν, οἱ φύλακες φο-
βεροὶ, καὶ ἂν ἴδουν τὸν διάβολον ἐρχόμενον καὶ θέλει, νὰ
ἀρπάσῃ κατὰ αὐτό ὅσα ἀσπείρωμεν ἂς τὸν ἐκδιώκουν με-
τὰ μεγάλης κραυγῆς καὶ ἂν ἐπερχόμενα θιστικὰ φροντῇ.
Θες, ἂς τὰς ἐπιποθῶν καὶ ἂν ἡ λήθη ἐνοχλήῃ προϊσχομέ-
νῃ ἀπὸ τὴν φύσιν, διὰ τῆς μελέτης τὴν μνήμην ἂς διεγεί-
ρουν. Διότι δὲν εἶνα, μικρὸς ὁ κίνδυνος νὰ ἀπολέσωμεν
τὰ δεσποτικά χρήματα.

Διότι, ἂν, ἐκείνοι πού δέχοντα αὐτὰ τὰ χρήματα, τ-
μωροῦνται, πολλάκις με θάνατον ὅταν διασκορπίσουν ὅ-
σα τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθῇ.⁵ A ἐκεῖνο, αἵτινες ἀδεχθῇ-
σαν τὰ πολὺ τιμωτέρα ἀπὸ τὰ χρήματα, τοὺς λόγους
τοῦ Θεοῦ, ἂν τοὺς ἀπωλέσουν, ποῖον τιμωρίαν δὲν θὰ ὑ-
ποστούν;

Διὰ μὲν τὰ χρήματα ταῦτα ὑπεύθυνος διὰ τὴν διαφύ-
λαξιν μόνον εἶνα ἐκεῖνο πού τὰ ἐδέχθησαν, διὰ ἄλλο δ-
μως ὅχι. Διότι, ὅσα παρελάβον, τόσα νὰ παραδώσουν εἶ-
να, ἀνάγκη, καὶ δὲν ἀπαιτεῖ κανεὶς τίποτε περισσότερον
ἀπὸ αὐτοὺς διὰ δὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ δὲν ἔμεθα ὑ-
πεύθυνο διὰ τὴν φύλαξιν τῶν μόνων, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται καὶ
πολλὴ ἐργασία. Διότι, δὲν διατασσόμεθα νὰ ἀποδοῶμεν
ὅσα ἐδέχθημεν, ἀλλὰ ἐπικλῶσαι νὰ προσφέρωμεν αὐτὰ εἰς
τὸν Δεσπότην. Καὶ ὅμως πολλὴν ἀγωνίαν καὶ φροντίδα
θὰ ἀπαιτοῦσε τὸ πρῶτον. B Ἐστὼ ἂν ἐπράκειτο διὰ τὴν
φύλαξιν καὶ μόνον ὅταν ὅμως ὁ Δεσπότης μᾶς διατάσῃ
νὰ τὰ ἀδῆσῶμεν, ἐνώπουτι πόσος κόπος καὶ φροντίς ἀ-
παιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ ἐμπιστευθῇ!

Διὰ τοῦτο δεδωκός καὶ κάποιος τοῦ ἐδέχθη πέντε τάλαντα·⁴ δὲν ἔβωσεν ὅσα ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τόσσα·⁵ καθ' ὅσον ἐκεῖνα μὲν ἦσαν ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δεσπότου, ἔπρεπε ὁμῶς καὶ ὁ δοῦλος νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἔλαβεν τὰ δύο τάλαντα, ἀπέδωκεν ἄλλα δύο,⁶ καὶ τούτου ἕνεκα ἡξιώθη τῆς ἰσῆς τιμῆς παρὰ τοῦ⁷ διου τοῦ δεσπότου. Ὁ κάποιος ἄλλος δὲ πάλιν, ἐν τάλαντον δεχθεὶς, καὶ ἀποδώσας ἐκεῖνο τοῦ ἔλαβεν,⁸ χωρὶς νὰ τὸ μεκώσῃ, χωρὶς νὰ ἐλαπτώσῃ τὴν παρακοταθήκην, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ἥμισυ μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐτίθειεν ἐργατικότητα, μῆτε ἀπέδωκεν διπλάσιον τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς αὐτὸν τάλαντον, μετὰ τὴν ἐσχάτην τὴν ἐντιμωρήθη⁹ καὶ πολὺ δίκαιος. Διότι, ἐὰν ἦθελοι, λέγει μόνον νὰ φυλάττω ταῦτα, καὶ νὰ μὴ ἔχω ἑτέραν ἐμπειρίαν ἐκ τούτων, δὲν θὰ τὰ παρέδδον εἰς τὰς χεῖρας τῶν δούλων. Σὺ δὲ πρόσχε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δεσπότου. Προσέφερεν ὁ χρεώθεις μετὰ τὰ πέντε τάλαντα ἅλα πέντε, καὶ ἐκεῖνος μετὰ τὰ δύο, ἄλλα τόσα ἀπέδωκεν καὶ ὁκαθεὶς ἐκ τῶν δυο ἀπῆλκεσαν τῶν ἰδίων τιμῶν. Διότι ὅπως εἰς ἐκεῖνον εἶπεν Ὁ κύριος, βαθεῖ ἀγαθὸ καὶ πιστὸ. Εἰς ὁλίγα ἦσαν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω·¹⁰ ὁμοίως λέγει καὶ ὁ δὲ τὸν προσφέροντα τὰ δύο κύριος, βαθεῖ ἀγαθὸ καὶ πιστὸ. Εἰς ὁλίγα ἦσαν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω.¹¹ Τὸ κέρδος δὲν εἶναι τὸ ἴδιον, ὁ δὲ μισθὸς ὁ αὐτὸς ἔστι, καὶ αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἐτίμησε μετὰ τὴν ἰδίαν τὴν Διαι. Διότι, ὁ Θεὸς δὲν ἔδλεπεν τὴν προσότητα τῶν προσφερομένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν τῶν εργαζομένων. Διότι, ἕκαστος ἐξ ἐκείνων ἀπέδειξεν ὅτι ἤδυνατο τὸ περισσύτερον δὲ τῶν προσφερόντων καὶ τὸ ὀλιγότερον δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὴν ραθυμίαν τοῦ ενός, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐργατικότητα τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῆς παρακοταθήκης παρακώψεν. Ὁ ἑκεῖνος ἔλαβε πέντε, καὶ ἄλλα πέντε ἀπέδωκεν· οὗτος ἔλαβε δύο, καὶ δυο προσκόμisen, καὶ δὲν ὑπελείφθη κατὰ τὸν ὑπολογ.

4. Πρβλ. Ματθ. 25, 14.
5. Πρβλ. Ματθ. 25, 30.
6. Πρβλ. Ματθ. 25, 22.
7. Πρβλ. Ματθ. 25, 24, 25.
8. Πρβλ. Ματθ. 25, 20.
9. Ματθ. 25, 21.
10. Ματθ. 25, 23.

αμὸν τοῦ ζήλου. Καθ' ὅσον καὶ οὗτος διπλά, καὶ ἐκεῖνος διπλά, τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτοὺς ἀπέδωκεν· ἐκεῖνος δὲ ὅστις παρέλαβεν ἓν, τὸ ἀπέδωκεν μόνον διὰ καὶ ἐτιμωρήθη.

Ἠκούσατε, λοιπόν, πόση τιμωρία ὑπάρχει διὰ ἐκεῖνους ποὺ δὲν πραγματεύονται τὰ δεσποτικά χρήματα, εἴτε Ἀ λουτὸν, καὶ νὰ τὰ φυλάξωμεν καὶ νὰ τὰ παραμεινώμεν, καὶ νὰ τὰ ἐμπορευθῶμεν πολὺ. Ἄς μὴ λέγῃ κάποιος· Στεροῦμαι μορφώσεως, εἰμὶ μαθητὴς, δὲν ἔχω λόγον διδασκαλίας, εἴμαι ἀμαθὴς καὶ ἀξίος διὰ τίποτε.

Διότι ἔστω καὶ ἂν εἴσω, ἰδιώτης, ἔστω καὶ ἂν εἴσω ἀμαθὴς, καὶ ἂν σοὺ ἀνατεθῇ ἐν τάλαντον, νὰ ἐργασθῇς τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς σέ, καὶ τὸν ἴσον μισθὸν θὰ λάβῃς μετὰ τὸν διδασκαλόν. Ἀλλ' ὅτι φυλάττετε τὰ λεγόμενα, καὶ τὰ κροταίτε μετὰ μεγάλης ἀκρίβειας, τὸ πιστεύω καὶ πολὺ μάλιστα διὰ νὰ μὴ διαπανθίσωμεν ὅλον τὸν χρόνον εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, ὅς προσθέσωμεν εἰς τὰ χρεῖσιν ἐνώπιον τῆς ἰδικῆς σας ἀνάτης καὶ τὰ ἐξῆς, ἀποδίδοντες εἰς σὰς αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν φυλάξιν. Β διότι ἐκεῖνος, ὁ οὗτος προσηγουμένως, ὅσα τοῦ ἐνεπιστεύθησαν, τὰ ἐφύλαξεν εἶναι ἀξίος καὶ ἑτέρα πάλιν νὰ λάβῃ. Ποῖον λοιπόν, διήγησεν χθὲς εἰχμεν. Ὁ λόγος ἦτο περὶ τοῦ δένδρου, καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ἐγνωρίζεν ὁ ἄνθρωπος τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, πρὶν νὰ φάνῃ ἐκ τοῦ δένδρου, καὶ ἦτο πλήρης σοφίας καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τοῦ ὅτι, ἔβωσεν εἰς τὰ θηρία τὰ δυνάμια, ἀπὸ τὸ ὅτι ἐγνώρισε τὴν σύζυγον του, ἀπὸ τοῦ ὅτι εἶπε. «Τοῦτο τιμω εἶναι ὅσπου ἐκ τῶν ὁσίων μου», ἀπὸ τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ποικιλοποιίας καὶ περὶ τοῦ διου τῶν σμύζων καὶ περὶ πατρὸς καὶ μητρός, ἀπὸ τοῦ ὅτι ἔλαβεν τὴν ἐντολήν. Ὁ Διότι καὶ οὗτος δὲν διδοὶ ἐντολήν καὶ νόμον διὰ τὸ τὴν ἐπαρθεῖ δέον νὰ πράξῃ, καὶ τὸ ὅτι εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀγνοεῖ τὸ εἶναι καλὸν καὶ τί κακόν. Σήμερον ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, διὰ ποῖον λόγον, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔλαβεν τὴν γνώσιν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἔχει νομομαθεῖ τὸ δένδρον τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· διότι δὲν εἶναι μικρὸν τὸ νὰ μάθωμεν, διότι τὸ δένδρον ἔχει αὐτὴν τὴν δυναμίδα.

Καθ' ὅτι ὁ διαβάλλος εἶπεν· «Τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁ-

ποίαν θά φάγετε ἀπὸ τὸ δένδρον τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, θά ἀνορθοῦν οἱ ὀφθαλμοί σας καὶ θά εἰσθε σάν θεοί, γνωρίζοντες τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν».¹³ Πῶς, λοιπόν, σὺ λογιζέσαι, λέγει, ὅτι δὲν ἐνείχεν τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ποῖος λέγει μου, τὴν ἔθεσεν.

Ἄρά γε ὁ Διάβολος. Ὁ Ναὶ, λέγει, ὅταν εἶπεν «Θά εἰσθε σάν θεοί, γνωρίζοντες τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν».¹⁴ Ἐπειτα μοῦ φέρεις τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἑχθροῦ καὶ τοῦ ἐπιδοῦλου.

Ἄν καὶ οὗτος εἶπεν ὅτι «Θά εἰσθε σάν θεοί» ἄρά γε, λοιπόν, καὶ θεοὶ ἔγιναν. Καθώς, λοιπόν, δὲν ἔγιναν θεοί, ἔτσι, οὔτε τότε τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἔλαβον ἐκ τοῦ δένδρου. Διότι ἐκεῖνος εἶναι ψεύστης, καὶ δὲν λέγει τίποτε τὸ ἀληθινόν, διότι «Εἰς τὴν ἀλήθειαν δὲν μένω».¹⁵ Ἐ Μὴ, λοιπόν, προσάγωμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἑχθροῦ, ἀλλὰ ἄς ἴδωμεν ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, δὴ ποῖον λόγον καλεῖται τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Καὶ πρῶτον, ἂν θέλατε, τί εἶναι καλὸν καὶ κακόν ἄς ἐξετάσωμεν. Τί λοιπόν, εἶναι τὸ καλόν; Ἡ ὑπακοή. Τί δὲ κακόν; Ἡ παρακοή. Καὶ ἐν τῷ μετοξύ ἡμεῖς, δὴ νὰ μὴ πλανώμεθα ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, αὐτὰ ἄς ἐπιθεωρήσωμεν ἐκ τῶν Γραφῶν. Ὅτι δηλαδὴ τοῦτο εἶναι τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, ἀκουσε τί λέγει ὁ προφήτης «Τ. εἶναι τὸ καλόν, καὶ τ. ζητεῖ Κύριος ὁ Θεός ἀπὸ σέ, λέγει τί εἶναι τὸ καλόν. Νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Κύριον, τὸν Θεόν σου».¹⁶ Βλέπετε, ὅτι ἡ ὑπακοή εἶναι τὸ καλόν. Διότι ἐκ τῆς ἀγάπης ἡ ὑπακοή.

⁶⁷⁷ Α. Καὶ πάλιν «ἀδύο πονηρὰ, λέγει, πράγματα ἔπραξεν ὁ λαός μου. Ἐγκατέλειπε Ἐμέ, ὅστις ἤμουν εἰς αὐτοὺς τὴν γῆ ὕδατος ζωογονοῦ καὶ ἤνοιξαν δὴ τοὺς ὀφθαλμούς τῶν λαοῦς συντετριμμένους, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ συγκροτήσουν τὸ ὕδωρ».¹⁷ Βλέπετε, ὅτι κακόν εἶναι ἡ παρακοή καὶ ἡ ἐγκατάλειψις.

Ἄς ἐνθυμούμεθα ἐν τῷ μετοξύ τοῦτο, ὅτι καλὸν εἶναι ἡ ὑπακοή, καὶ κακόν ἡ παρακοή καὶ ἔτσι θά εἰδῶμεν καὶ ἄλλο.

13. Γεν. 3, 6.
14. Γεν. 3, 6.
15. Ἰωάν. 8, 44.
16. Ξιχ. 3, 6.
17. Ξιχ. 2, 12.

Καθ' ὅτι διὰ τοῦτο τὸ δένδρον καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἐπειδὴ ἡ ἐντολή, ἡ ὁποία δοκιμάζει τὴν ὑπακοήν καὶ τὴν παρακοήν, σχετίζεται μετὰ τὸ δένδρον. Διότι ἐγνωρίζεν μὲν ὁ Ἀδάμ καὶ πρὸ τούτου, ὅτι καλὸν μὲν ἡ ὑπακοή, κακόν δὲ ἡ παρακοή. Ἐμῶθεν ὁμοῦς ὑστερον διὰ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων τοῦτο σαφέστερον. Ὅπως καὶ ὁ Κάϊν ἐγνωρίζε μὲν, ὅτι ἦτο κακόν ἡ ἀδελφοκτονία, καὶ πρὶν νὰ σφάξῃ τὸν ἀδελφόν του, ὅτι δὲ ἐγνωρίζε πῶς εἶναι πονηρόν τὸ πράγμα, ἀκούσε τί λέγει «Ἄς ἐξελθῶμεν εἰς τὴν πεδιάδα».¹⁸ Καὶ διὰ τοῦτον σκοπὸν συρεῖς τὸν ἀδελφόν σου εἰς τὴν πεδιάδα καὶ τὸν ἀποσπῇς ἀπὸ τὰς πατρικὰς ἀγκάλας, Διὰ τὴν τὸν φέρετε εἰς ἔρημον τόπον, Διὰ τὴν τὸν ἀποστερεῖς τῆς κηδεμονίας; Διὰ τὴν μακρὰν ἀπὸ τὰ πατρικὰ δλεμματα τὸν ἀδηγεῖς, Διὰ τὴν κρυπτεῖς τὴν κόλμην, ἂν δὲν φοβήσῃ τὴν ἀμαρτίαν; Διὰ τὴν δὲ καὶ μετὰ τὴν πρῶτην τοῦ φόνου, ἐρωτώμενος πάλιν, περιέρχεται εἰς δυσκόλον θέσιν καὶ ψευδοῦται; Διότι ὅταν σοῦ εἶπεν ὁ Θεός «Τοῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου ὁ Ἀδελ.» Ὁ Ἀπίνητος «Μήπως ἐγὼ εἶμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου».¹⁹ Ὅθεν γίνεται φανερόν ὅτι, ἐγνωρίζεν καλῶς τὴν ἐργασίαν ταυτην, ἐρχόμενος πρὸς αὐτήν. Καθώς, λοιπόν, οὗτος ἐγνωρίζε μὲν καὶ, πρὶν ἀπὸ τὸν φόνον, ὅτι εἶναι κακόν, ἔμαθεν ὁμοῦς σαφέστερον καὶ μετὰ ταῦτα, ὅτε ἀδέχηται τὴν τιμωρίαν, καὶ ἤκουσεν «Συνεχῶς θά ἀναστανέξης καὶ θά τρέψῃς ἐπὶ τῆς γῆς».²⁰ Ὅμοιως καὶ ὁ πατήρ τοῦτου ἐγνωρίζε τὸ κακόν καὶ τὸ κακόν καὶ πρὶν νὰ φάγῃ, ἂν καὶ ὅχι τόσον καθαρά καθὼς μετὰ τὴν δρώσιν τοῦ δένδρου. Τὴν λέγω, διότι ὅλοι μὲς γνωρίζομεν τὰ κακὰ καὶ πρὶν νὰ τὰ πράξωμεν, καλυτερον ὁμοῦς τὰ μανθάνομεν μετὰ τὴν πρᾶξιν ἀκόμη ὁμοῦς καλυτερον, ὅταν τιμωροῦμεθα. Ὁ ἔτσι καὶ ὁ Κάϊν ἐγνωρίζε μὲν ὅτι ἡ ἀδελφοκτονία εἶναι κακόν καὶ προηγουμένως τὸ ἔμαθε ὁμοῦς καλυτερον, διὰ τῆς τιμωρίας ὑστερον.

Καθ' ὅσον καὶ ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι ἡ ὑγεία εἶναι καλόν, καὶ βαρεῖα εἶναι ἡ νόσος καὶ πρὶν νὰ τὴν δοκιμάσωμεν πολλῶν μᾶλλον ὁμοῦς, ὅταν περιττώσωμεν εἰς νόσον, γνωρίζομεν τὴν διαφορὰν τῶν δύο.

17. Γεν. 4, 8.
18. Γεν. 3, 9.
19. Γεν. 4, 12.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Ἀδάμ ἐγνωρίζεν μὲν ὅτι εἶναι καλὸν ἡ ὑπακοή, καὶ κακὸν ἡ παρακοή ὥστερον δὲ μὴ σφαιστέραν τὸ ἐπληροφόρηθαι ἔστιν ἐγενήθη ἐκ τοῦ δένδρου καὶ ἐξεδόληται τοῦ Παραδείσου, Ἐ καὶ ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν ἐκείνην. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐτιμωρήθη, διότι, ἂν καὶ ὁ Θεὸς τοῦ τὸ εἶχεν ἀπαγορεύσει, ἐγενήθη ἐκ τοῦ δένδρου ἡ τιμωρία δὲ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων τοῦ ἀπέδωκεν ἀκόμη καλύτερον, πόσον μέγα κακὸν εἶναι, νὰ παρακούῃ κανεὶς τὸν Θεόν, καὶ πόσον μέγα καλὸν ἡ ὑπακοή διὰ τοῦτο τὸ δένδρον καλεῖται. τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Καὶ διὰ τοῖον λόγον τὸ δένδρον καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἐάν ἡ ἰδέα ἡ φύς τοῦ δένδρου δὲν εἶχεν τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἔμαθεν καλύτερον τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς τιμωρίας, ἡ ὅποια προήλθεν ἀπὸ τὴν παρακτὴν νὰ γευθῇ τοὺς καρπούς,

Διότι τοῦτο εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν ²⁰ Ἄ δὲ τὰν εἶναι πρῶτον γέννη, ἢ εἰς τόπους ἢ εἰς καιρούς ἀπὸ τῶν πραγμάτων νὰ καλοῦνται καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ καιροί. Καὶ δὲ νὰ γίνῃ σφαιστέραν τὸ λεγόμενον μὲ παράδειγμα εἰς αἶς θὰ το καταστήσω φανερόν. Ὁ ὁ σαὰς κάποτε ἦν ἐν ἐξ ἀρεάτων²¹ ταῦτα ἐπεχειρήσαν οἱ γείτονες νὰ τὰ κατατρέψουν ἐκ τούτου προήλθεν ἔχθρα τς, καὶ ἐκάλεσε τὸ φρέαρ Ἐχθραν ὅχι διότι αὐτὸ τὸ φρέαρ εἰδείκνυν ἔχθραν ἀλλ' ἐπεὶ δὴ ὁ αὐτὸ ἐγενεῖν ἡ ἔχθρα. Οὕτω καὶ τὸ δένδρον, καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὅχι ἐπεὶ δὴ αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶχε γνώσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ ἐγένεν ἡ δοκιμασία διὰ τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Πάλιν ἠμῶν φρέαρ²² ὁ Ἀδράμ, Ἐ ποῦ ἐπεβούλευσεν ὁ Ἀβελὲς συννητήσαν, ἔπασσαν τὸ μῖσος, καὶ ἀφοῦ ὠρκεσθῆσαν μετὰ τῶν, ἐκάλεσαν τὸ φρέαρ ἔκκεινο «Φρέαρ ὀρκίου» ὅχι ἐπειδὴ τὸ φρέαρ ὠρκεσθῆ ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐγενεῖν ὁ ὀρκος βλέπει πῶς οἱ τόποι δὲν γίνονται αἰτῶ τῶν πραγμάτων, ἔν καὶ λαμβάνουν τὰ δυνάμει ἐκ τῶν πραγμάτων; Διὰ νὰ καταστήσωμεν τὸ λεγόμενον σαφέστερον, εἶναι ἀνάγκη νὰ φέρωμεν παραδείγματα. Πάλιν εἶδεν ὁ Ἰακώβ²³ Ἀγγέλους νὰ τὸν προ-

ὑπονοῦν καὶ παρεμβολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκάλεσεν τὸν τόπον «Παραμβολήν» ²⁴ Ἄν καὶ ὁ τόπος δὲν ἦτο ἡ παρεμβολή, ἀλλ' ὅμως ἐκλήθη ὁ τόπος «Παραμβολή», ἐπειδὴ ἐκεῖ εἶδε τὴν παρεμβολὴν βλέπει πῶς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα πάλιν συνέβη εἰς τὸν τόπον, ἀποκαλεῖ τὸν τόπον,

Οὕτω καὶ τὸ δένδρον καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὅχι ἐπεὶ δὴ εἶχε γνώσιν διὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ πανηρόν, ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ ἐγενεῖ ἡ δοκιμασία δὲ τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ ἡ ἐξάσκηση διὰ τὴν παρακοὴν καὶ τὴν ὑπακοὴν. Πάλιν εἶδε τὸν Θεὸν ὁ Ἰακώβ ὡς δύναται ἄνθρωπος νὰ τὸν ἴδῃ, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκεῖνο «Εἶδος Θεοῦ» ²⁵ Διότι «διότι, εἶδα τὸν Θεόν», λέγει ²⁶ Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ὁ τόπος εἶδος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πρᾶγμα τοῦ συνέβη εἰς τὸν τόπον προήλθεν ἡ ὀνομασία. Βλέπει δὲ πόσον ἔχει ἀποδεχθῇ, ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν ἀπὸ τὰ πρᾶγματα τοῦ συμβαίνοντος εἰς τοὺς τόπους, νὰ καλοῦνται οἱ τόποι. Τὸ αὐτὸ γίνεται συνήθως καὶ δὲ τοὺς χρόνους. Ἀλλὰ δὲ νὰ μὴ αἶς κοιράζωμεν, ὡς μεταφερώμεν τὸν λόγον ἀπὸ τὰ σκυνωπὰ πρὸς τὰ χαροῦμενα. Καθ' ὅσον ἐκουράσθη ἡ διάνοιά σας μὲ τὰ νὰ ἐνδιώτῃ θῇ συνεχῶς μὲ ὑψηλότερα νοήματα δὲ τοῦτο εἶναι καλὸν νὰ τὴν ἀναπαύσωμεν, Ἐ τρέφοντες αὐτὴν μὲ τὰ ἀπλοῦστερα καὶ εὐχάρστα νοήματα. Ἐπισκερχόμεθα, λοιπόν, πρὸς τὸ σῶτηρον ὕλον τοῦ Σταυροῦ. Διότι, αὐτὸ δὲ ἔλυσε ὅλα τὰ θένα ὅσα ἐσῆγαγε ἐκεῖνο ἢ μᾶλλον οὕτε ἔκκεινο εἰσῆγαγεν τὰ δευτέρω, ἀλλὰ ὅλο ὁ ἄνθρωπος, τὰ ὅποια μετὰ μεγάλης δυνάμεως δέλωσε ὥστερον ὁ Χριστός, καὶ εἰσῆγαγε πολὺ περισσότερα ἀγαθὰ ἀπὸ τὰ κακά. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος λέγει: «Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία ἐκεῖ ἐξεχείλισεν ἡ χάρις» ²⁷ ἢ ὅλο μὲγαλύτερον τὸ δῶρον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει: «Τὸ δῶρον τῆς χάριτος δὲν εἶναι ὥστε τὸ ἁμαρτήμα» ²⁸ Δὲν μᾶς ἐχέρσιν ὁ Θεὸς τόσον, ὅσον ἡμάρτησεν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἴση ἡ ζημία μὲ τὸ κέρδος ²⁹ Ἄ οὕτε τὸ νομῶν ἴσον πρὸς τὸ ὑπέρβλημα ἀλλὰ εἶναι περισσότερα τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὰ κακά καὶ εὐλόγως. Διότι τὰ μὲν κακά δαῖλος τὰ εἰσῆγα-

20. Πρβλ. Γεν. 24, 21.
21. Πρβλ. Γεν. 21, 31, 32.
22. Πρβλ. Γεν. 29, 2.

23. Γεν. 32, 30.
24. Πρβλ. 5, 20.
25. Γεν. 28, 16.

γε, καί εἶναι ὀλιγωτέρα· τὰ δὲ ἀγαθὰ Δεσπότης τὰ ἐχάρισεν, διό καὶ περισσότερα εἶναι. Διὰ τοῦτο λέγει· «Τὸ θῶρον τῆς χάριτος δὲν εἶναι ὅπως τὸ ἁμαρτημα»· Ἐπειτα προσθέτει καὶ τὴν διαφορὰν· «Διότι ἡ μὲν καταδικὴ τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο μόνον δι' ἓνα ἁμαρτίαν· Ἡ χάρις ὅμως τοῦ Χριστοῦ ἐσθῆται ὅλας τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου ὥστε ὅλοι νὰ δύνανται νὰ εἰσὼν τὴν δικαίωσιν»²⁹. Ἀσφαλὲς τὸ λεγόμενον· εἶναι ἀνόγκη νὰ τὸ ἀναλυσωμεν· «Διότι ἡ μὲν καταδική», δηλαδή ἡ κόλασις, ἡ τιμωρία ὁ θάνατος εἶναι· «Διὰ μίαν»· Ὁδηγηθὲν ἁμαρτίαν καθ' ὅσον μίαν ἁμαρτίαν, λέγει, ἔπειρεν τόσον μέγα κακόν! Ἡ δὲ χάρις δὲν ἔλυσε μόνον αἰνιγμένην τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας πολλὰς· Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἡ χάρις ὅμως τοῦ Χριστοῦ ἐσθῆται ὅλας τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου ὥστε ὅλοι νὰ δύνανται νὰ εἰσὼν τὴν δικαίωσιν»· Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς εὐδοκᾷ «Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ»· ὅς ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ καὶ αἶρων τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου»³¹.

Εἶδες πῶς δὲν εἶναι ἡ παράδοσις ἴση πρὸς τὴν χάριν, ἀλλὰ περισσότερα ἀγαθὰ εἰσάγαγε τοῦτο τὸ ἔθλον ἀπὸ τὰ κατ' ἀρχὴν ἐισελθόντα κακά.

Οὗτοι δὲ εἶπον διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι εἰσα καταδικασμένοις ἐξ αἰτίας τῶν πρώτων· Ἐξεβαλεν ὁ θεολόγος τὸν Ἀδάμ ἐκ τοῦ Παραδείσου, εἰσέγαγε τὸν ληστὴν ὁ Χριστός· καὶ πρόσθετε τὴν διαφορὰν· Ἐκεῖνος, ὅν καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχεν ἁμαρτίαν, ἐκτὸς ἀπὸ μίαν κηλίδα παρκαθῆς, τὴν ἐξεδιώξευ· Ὁ Χριστὸς, τὸν ληστὴν τοῦ ἤτο φορτωμένον μὲ μύρια ἁμαρτήματα, τοιοῦτόν τινα τὸν εἰσέγαγεν εἰς τὸν Παράδεισον· Ἀρὰ γε, τοῦτο μόνον εἶναι τὸ εἶδος θαυμασμοῦ, ὅτι ὁδηγηθὲν ληστὴν εἰσέγαγεν εἰς τὸν Παράδεισον καὶ πῶποτε ἄλλο, εἶναι δυνατόν νὰ εἰπωμεν καὶ ἄλλο μεγαλύτερον ἀκόμη. Διότι δὲν εἰσέγαγεν ληστὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς Οἰκουμένης ἀπάσης καὶ πρὸ τῶν Ἀποστόλων, διὰ νὰ μὴ ἀτελειωθῇ καὶ εἰς μετὰ αὐτὸν διὰ τὴν εἰσοδόν, μήτε νὰ ἀπογοητευθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν του· Ὡς βλέπει, λοιπόν, τὸν τελήρη ἁμαρτῶν νὰ συγχώρη ἐντὸς τῶν βασιλικῶν αὐλῶν. Ἀλλὰ ὅς ἴδωμεν μήπως ὁ ληστὴς ἐπέδεξεν κόπους καὶ

κατορθώματα καὶ καρπούς.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰπωμεν τοῦτο, ἀλλὰ μόνον μὲ ἄπλοον λόγον, μὲ μόνον τὴν πίστιν πρὸ τῶν Ἀποστόλων εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παράδεισον, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν ἵσχυον τόσον ἡ χρηστότης ἐκείνου, ὅσον ἡ φιλανθρωπία τοῦ Δεσπότη τοῦ πᾶν ἐποίησεν· Διότι, γὰρ εἶπεν ὁ ληστής, Τί δὲ ἐπραξεν; Ἐνήστευσεν; Ἐδῶκεν; Ἐβρόντησεν; Μήπως ἐπέβηξεν μετένοισιν ἐπὶ πολλὸν χρόνον, οὐδ' ὅλως, ἔδ' ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μετὰ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ἔτυχεν τῆς σωτηρίας. Βλέπε ταχύτητα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὴν καταδικὴν εἰς τὴν σωτηρίαν. Ποῖα, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνα τὰ λόγια. Πίστην δύναμιν ἔχουν, ποῦ τοῦ ἀκόμασον τόσον ἀγαθὰ; «Μνήσθητί μου, λέγει, εἰς τὴν Βασιλείαν Σου»³⁰. Καὶ τί πρῶτον εἶποι τοῦτο, Ἐξήγησεν νὰ λάβῃ ἀγαθὰ, δὲν ἐπέδεξεν προθυμίαν δ', ἔργα δ' ἄλλ' ὁ Γνωρίζων τὴν καρδίαν αὐτοῦ, δὲν ἐπράξεον εἰς τὰ λόγια, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς· Διότι ἐκεῖνος, οἱ ὅποιοι ἀπῆλθον ἀπὸ τῶν διδασκάλων ἐκεῖνος, οἱ ὅποιοι εἶδον σημεῖα καὶ θαύματα, εἰπὼν διὰ τὸν Χριστόν· «Ἐχέ δαιμόνιον»³⁰. Ἀ καὶ «Πιστῶς τὸν ὄχλον»³¹. ὁ ληστὴς δὲ, ὅν καὶ δὲν ἤκουσε προφήτας μήτε θαύματα εἶδεν, ὅταν ὅμως τὸν εἶδεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καρφωμένον, δὲν ἔμεινε εἰς τὴν ταπείνωσιν· δὲν εἶδεν τὴν περιφρόνησιν, ἀλλ' αὐτὴν ταυτην τὴν θεότητα διακρίνειν. «Μνήσθητί μου, λέγει, εἰς τὴν Βασιλείαν Σου»³⁰. Καὶ νούργιον τοῦτο καὶ παράδοξον· Σταυρὸν δάπτεις, καὶ ἐνθυμῶσαι Βασιλείαν; Τί αξιοῦ Βασιλείας δάπτεις; Ἐσταυρωμένον ἄνθρωπον, ραπτομένον, χλευαζόμενον, κατηγορούμενον, ἀπειτούμενον, μαστιγούμενον. Ταῦτα, λοιπόν, εἶναι αξιοῦ Βασιλείας, λέγει μου, Πρόσχετις δὲ ἐφάπτεται μὲ τοὺς οφθαλμούς τῆς πίστεως, καὶ δὲν ἐξήγαγε ἐκεῖνα τοῦ ἐγνώοντος· Ὡς διὰ τοῦτο, ὅτε καὶ ὁ Θεὸς ἐξήγαγε τὰ ἀνευ περιεχομένου λόγια· ἀλλὰ καθὼς αὐτὸς ἐφάπτεται πρὸς τὴν Θεότητα, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς ἐφάπτεται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ληστοῦ, καὶ τοῦ λέγει· «Σήμερον θὰ εἶσαι μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν Παράδεισον»³¹.

29. Ρομ. 5, 16.
30. Ιωάν. 1, 29.

29. Λουκ. 22, 42.
30. Ματθ. 11, 19· Ιωάν. 7, 12.
31. Λουκ. 22, 42.
32. Λουκ. 22, 42.

Εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν φράσιν προσέχετε διότι γεννᾶται ζητήματα ὅχι τυχαίον καθ' ὅσον οἱ Μανικαῖοι, οἱ σκυλοὶ οἱ θωβοὶ καὶ λυσσασμένοι, κατὰ τὴν ἑξῆς μόνον φαίνοντα ἐπεικεῖς, εἰς τὴν καρδίαν των θμως ἐμφυλάει· ἡ φοβερὰ λύσσα των κυνῶν, καὶ κρύπτουν καλῶς κάτω ἀπὸ τὸ ἐξέρμαι τοῦ προβάτου, τὸν λύκον. Ἀλλὰ νὰ μὴ ἴδῃς μόνον τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τὸ ἔσω κρυπτόμενον θηρίον νὰ ἐξετάσῃς. Ὁ Αὐτοὶ, λοιπὸν διαστρέφοντες τὸ χωρίον τοῦτο λέγουσι· Εἶπεν ὁ Χριστὸς· «Ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ σὲ βεβαιῶ, ὅτι σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν Παράδεισον»· λοιπὸν, ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀγαθῶν ἐγὼ νεν ᾔδῃ καὶ ἡ ἀνάστασις εἶναι περιττὴ· διότι, εἰάν ὁ ληστής ἔλαθεν τὰ ἀγαθὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, τὸ δὲ σῶμά του δὲν ἀνίστη ποτὲ μετὰ τῆς σήμερον, λοιπὸν, ἀνάστασις σωμάτων δὲν ὑπάρχει. Ἀρὰ γὰρ ἐννοοῦσθε τὸ λεχθὲν ἡ μήπως εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ εἴπω καὶ πάλιν, «Ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ σὲ βεβαιῶ, ὅτι σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν Παράδεισον». Εἰσήλθε, λοιπὸν λέγουσι, ὁ ληστής εἰς τὸν Παράδεισον χωρὶς τὸ σῶμα· διότι, πῶς εἶναι δυνατόν, καθ' ἣν σὶ γῆν δὲν ἐτάφη τὸ σῶμά του, οὔτε διελύθη καὶ δὲν ἐγεννη σκόνῃ;

Καὶ οὐδ' αὖτις ἔχει λεχθῆ, ὅτι ὁ Χριστὸς τὸν ἀνάστησεν· Ἐάν δὲ εἰσῆγαγε τὸν ληστήν εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ ἀπῆλθε τῶν ἀγαθῶν χωρὶς τὸ σῶμα, φανερόν εἶναι ὅτι ἀνάστασις τῶν σωμάτων δὲν ὑπάρχει. διότι, εἰάν ὑπῆρχεν ἀνάστασις τοῦ σώματος, δὲν θὰ ἔλεγεν «Σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν Παράδεισον», ἀλλὰ· Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συντελείας, ὅταν θὰ γίνῃ ἡ ἀνάστασις τῶν σωμάτων. Ἐάν δὲ ᾔδῃ τὸν ληστήν εἰσῆγαγεν, τὸ δὲ σῶμά του ἔλωσε καὶ παρήμενον ἔξω, γνωστὸ φανερόν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν σωμάτων. Ταῦτα λέγουσι ἄριστοι· Ἐδεχθῆτε τώρα καὶ τὰ ἰδικὰ μας λογισμῶν δὲ ὅχι τὰ ἰδικὰ μας, ἀλλὰ τῆς θεας Γραφῆς διότι δὲν λέγομεν ἰδικὰ μας, ἀλλὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τί λέγει, Ἡ σὰρξ δὲν συμμετέχει των στεφάνων, Ἀλλὰ συμμετέχει μὲν εἰς τοὺς κόπους, χάνει δὲ τοὺς μισθοὺς. Καὶ ὅτε ἔπρεπε νὰ ἀγωνίζετα· εἰδείθη τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν υἱωτῶν· ὅτε δὲ θὰ εἶναι, κωρὸς διὰ στέφανον, μόνῃ ἡ ψυχὴ θὰ στεφονωθῇ, Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον τοῦ λέγει· «Ποῦτοις ἡμεῖς νὰ ἐμφανισθῶμεν ἐμπρὸς εἰς τὸ δῆμα τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ λάβῃ ἕκαστος ὅτι τοῦ ἀρμόζει· δὲ ὅσον ἔπραξε μὲ τὸ σῶ-

μά του, εἴτε καλόν· εἴτε κακόν»²⁸. Δὲν ἀκούεις πάλιν τὸν ἴδιον, ὅστις λέγει· «Ἦρπετε, αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶναι φθαρτὸν νὰ ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶναι θνητὸν νὰ ἐνδυθῇ ἀθανάσιον»²⁹. Ὁ Αὐτὸς θνητὸν, ποῖον, Ἡ ψυχὴ ἢ τὸ σῶμα, Προφανῶς τὸ σῶμα· διότι ἡ ψυχὴ εἶναι φανερά, ἀθάνατος, τὸ δὲ σῶμα φανερό, θνητὸν εἶναι. Ἀλλὰ πολλὰ ἐκ τῶν τούτων τὰ ἀπορριπτοῦν· ἄμεις θμως καὶ ἐξ ὧν μένουσι, θὰ ἀποβεῖωμεν τὴν συγγένειάν των πρὸς τὰ ἀπορριπτόμενα.

Εἰσήλθεν ὁ ληστής εἰς τὸν Παράδεισον λέγουσι καὶ τι μὲ αὐτό, μήπως αὐτὰ εἶναι τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ὑπόσχετο.

Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον· λέγει δὲ ἄκουσε τὰ ἀγαθὰ, «Ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὀφθαλμοὶ δὲν εἶδον καὶ οὐς δὲν ἤκουσαν καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβεν»³⁰. Τὸν δὲ Παράδεισον καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ Ἀδὰμ τὸν εἶδον, ἔσ καὶ οὐς τὸν ἤκουσαν, καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου τὸν κατανόησε, καθ' ὅσον περὶ αὐτοῦ ἡμεῖς λούμεν τόσας ἡμέρας, τὴν τράπην, λοιπὸν, ἀπῆλθον τῶν ἀγαθῶν ὁ ληστής, διότι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ὑπόσχεται νὰ μᾶς εἰσάγῃ εἰς τὸν Παράδεισον ἀλλὰ εἰς οὐτὸν τὸν Οὐρανόν· οὔτε ἐκάρξεν βασιλείαν Παραδείσου ἀλλὰ βασιλείαν Οὐρανῶν· «διότι ἤρξατο, λέγει, νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ λέγῃ — Μετανοεῖτε καθ' ὅσον «ἐπληρώσατο», ὅχι ἡ βασιλεία τοῦ Παραδείσου, ἀλλὰ ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν»³¹. Ὅτι, ἀπωλεστέ· ἐάν ὁ Παράδεισός σου ἔδωκεν ὅμως ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανόν· δὲ νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν φιλευθέρωσιν Του, καὶ νὰ δαγκώσῃ τὸν δάβαλον. Ὁ ἀποβεῖωμεν οὕτω ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμῃ παρασκευάσῃ μνηρὸς ἐνέβρας εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, οὐδὲν ὠφέλιος θὰ εἶναι περὶ σῶματι εἰς αὐτὸν τὴν στήλην τοῦ Θεοῦ ὡς πάντα τὸν ἄνθρωπον πρὸς μεγαλύντην τῆς θεας. Ἀπωλεστέ, λοιπὸν, τὸν Παράδεισον καὶ ὁ Θεὸς σοὺ ἤνοιξε τὸν Οὐρανόν· κατεδικάσθη εἰς πρόσκαιρον πόνον, καὶ ἐπιμήθη· μὲ τὴν αἰώνιον ζωὴν· Δέσπεξ τὴν γῆν νὰ φυτρωνῇ ἀκάνθας καὶ τὰ ὄφεις καὶ ἡ ψυχὴ σου

28. Β' Κορινθ. 5, 10.

29. Α' Κορινθ. 15, 50.

30. Α' Κορινθ. 2, 9.

31. Ησαϊ. 4, 17.

εδόξατοσεν καρπὸν Πνεύματος Ἁγίου. Βλέπετε πῶς τὸ κέρδος εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ζημίαν. Πῶς περισσό-
τερος ὁ πλοῦτος, Κάτ. τέτοιο λέγω Ἐπλάσεν ὁ Θεὸς
τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ χωμάτος καὶ τοῦ ὕδατος καὶ τὸν ἔ-
θεσεν εἰς τὸν Παράδεισον

Δὲν ἔγινεν καλύτερος ὁ πλάσθεος ἄνθρωπος, ἀλλὰ
θεσπράφη. Τώρα πλέον δὲν τὸν ἀναπλάσσει ἀπὸ τὴν γῆν
καὶ τὸ ὕδωρ, Ὡ ἀλλὰ ἐξ ὕδατος καὶ Ἁγίου Πνεύματος
καὶ δὲν τοῦ ὑπόσχεται πλέον Παράδεισον, ἀλλὰ βασίλει-
αυ Οὐρανῶν. Καὶ πῶς τοῦτο γίνεται, ἀκούε. Ὅταν ὁ ἄρχων
τῶν Ἰουδαίων Νικόδημος ἔσφαλεν καὶ ἐπίγεγον γέννησιν
ἐννοοῦσε καὶ ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς γέροντα νὰ
γεννηθῇ ἐκ νεύου πράσκει πῶς ὁ Χριστὸς σαφέστερον ἀ-
ποκαλύπτει εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως· «Ἐάν
κάποιος δὲν γεννηθῇ ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν».³⁶

Ἐάν, λοιπόν, ὑποσχεθῇ βασιλείαν Οὐρανῶν, τὸν δὲ λη-
στον εἰσήγαγεν εἰς τὸν Παράδεισον, δὲν τοῦ ἔδωκε μίκρι
τώρα τὰ ἀγαθὰ. Ἀλλὰ καὶ ἑτέρον τὸ ἀκόμη λέγουσιν Ἐ Ὅ-
ταν λέγῃ ἐδῶ τὸν Παράδεισον λέγουσιν, δὲν ἔννοεῖ τὸν Πα-
ράδεισον, ἀλλὰ δ.α τοῦ θνύματος τοῦ Παράδεισου ἀνά-
μασεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι ὡμίλει μὲ λη-
στον, ἄνθρωπον ὅστις δὲν εἶχεν ἀκούσει τίποτε διὰ ὕψι-
λὰς διδασκαλίας, οὔτε περ προφητείας, ἀλλὰ ὅλον τὸν
χρόνον διήλθεν εἰς τὰς ἐρήμους καὶ φόνους διέπραξεν
καὶ δὲν ἐπλησίασεν ποτὲ εἰς ἀκκλησίαν μὴτε μετέσχευ θεί-
ας ἀκροάσεως, μῆτε ἐγνώριζεν τι εἶναι ἡ βασιλεία τῶν
Οὐρανῶν, δ.α τοῦτο καὶ ἔλεγεν «Σήμερον θὰ εἶσαι μαζί
Μου εἰς τὸν Παράδεισον».³⁷ 442 Α Μὲ τὸ πλέον γνωστόν,
καὶ σύνθετος ὄνομα τοῦ Παράδεισου δηλοῖ τὴν βασιλείαν
τῶν Οὐρανῶν, καὶ περ αὐτῆς ὁ Χριστὸς τοῦ διὰ λέει Τὸ
δέχομαι. Λοιπόν, λέγε, εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
Οὐρανῶν Πόθεν ἀποδεικνύεται; Ἀπὸ ὅσα εἶπε «Σήμερον
θὰ εἶσαι μαζί. Μοι εἰς τὸν Παράδεισον»

Ἐάν δὲ αὕτῃ ἡ ἐρμηνεία εἶναι δυσκολωτέρα, τὴν σα-
φέστεραν θὰ προσθέσωμεν Ποιὰ λοιπόν εἶναι αὕτη, Εἴ-
πεν ὁ Χριστὸς. «Ἐκεῖνος, ὅστις δὲν πιστεύει εἰς τὸν Υἱόν,

³⁶ Ἰωάν. 3, 4-5.
³⁷ Δοκ. 28, 33.

ἔχει ἤδη κατακριθῇ μόνος του».³⁸ Τί, λοιπόν; Ἐχει ἤδη
κατακριθῇ. Καίτοι δὲν ἔγινεν ἀκόμη οὔτε ἀνάστασις, οὔτε
κόλασις καὶ τιμωρία πῶς, λοιπόν, ἤδη ἔχει κατακριθῇ

Ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ πάλιν, «Ἐκεῖνος, ὅστις πι-
στεύει εἰς τὸν Υἱόν», λέγει, «ἔχει μεταθῇ ἀπὸ τοῦ θανάτου
εἰς τὴν ζωὴν».³⁹ Β καὶ δὲν εἶπεν οὐδὲ μεταθῇ εἰς τὸ μέλ-
λον, ἀλλὰ, «ἤδη ἔχει μεταθῇ» καὶ οὗτος πάλιν ἀπὸ τοῦ
κατάρθωμαι, καὶ ἐκεῖνος πάλιν ἀπὸ τοῦ ἀμάρτημά του. Κα-
θως, λοιπόν, ἐκεῖνος ἔχει κατεδικασθῇ, ἂν καὶ μέχρι τώρα
δὲν ἔχει ἀνακριθῇ, καὶ ὁ ἄλλος ἔχει μεταθῇ εἰς τὴν ζωὴν,
ἂν καὶ δὲν ἔχει πορευθῇ ἀκόμη, ἐκεῖνος μὲν ἀπὸ τὴν εὐ-
γενῇ του πράξει, ὁ ἕτερος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὅμολοι ὡς
τὰ πράγματα νὰ ἔχουν ἤδη γίνει, ἂν καὶ ἀκόμη δὲν ἔχουν
λάθε χώραν ἔσο καὶ πρὸς τὸν ληστον ὡμίλει. Καθ' ὅτι,
καὶ οἱ ἱατροί, ὅταν ἴδουν κάποιον ἐτοιμὸν θανάτου, λέγουσιν,
ὅτι ἤδη ἀπέθανεν καὶ εἶναι νεκρός, καίτοι τὸν βλέπουν νὰ
ἀναπνέει ἀκόμη. Ὡ ἀλλὰ ὅπως ἐκεῖνος, ἐπειδὴ δὲν ἔχει
ἐλπίδα σωτηρίας, ἔχει ἀποθάνει διὰ τοὺς ἱατροὺς ἔτσι καὶ
ὁ ληστής, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία περιήλπις νὰ ἐ-
πιστρέψῃ εἰς τὴν καταστροφὴν, εἰσῆλθεν πλέον εἰς τὸν
Οὐρανόν

Ἐταί καὶ ὁ Ἀδάμ ἤκουσεν, «Καθ' ἣν ἡμέραν φάγετε
ἐκ τοῦ δένδρου θὰ ἀποθάνετε».⁴⁰ Τ λοιπόν, τὴν ἰδίαν ἡ-
μέραν ἀπέθανον, Ὅχι ἀλλ' ἔζησαν περ σότερον ἀπὸ ἐν-
νεακόσια ἔτη, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην. Πῶς, λοιπόν, ὁ Θε-
ος ἔλεγεν, ὅτι τὴν ἰδίαν ἡμέραν θὰ ἀποθάνετε, Ὡς πρὸς
τὴν ἀπόφασιν, ἔχει εἰς τὴν πραγματικότητα. Οὕτω καὶ ὁ
ληστής εἰσῆλθεν εἰς τὸν Οὐρανόν. Ὡ Ἀκούσε τι λέγει ὁ
Γραυλός, ἀποδεκνῶν αὐτῶν ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε δὲν ἀπῆ-
λαυσε τὴν ἀπάσιν τῶν ἀγαθῶν περὶ τῶν προφητῶν καὶ
περ τῶν δικαίων διαλεγόμενος, προσέθεσεν· «Αὐτοὶ ὅλοι
ἀπέθανον μὲ τὴν πίστιν, χωρὶς νὰ λάθουν τὰς ἐπαγγελί-
ας, ἀλλὰ τὰς εἶδον ἀπὸ μακρὰν καὶ τὰς ἐχαίρεθον, δι-
ότι ὁ Θεὸς προέβλεπεν δι' ἡμᾶς κατ' ἀλῆτερον δ.α νὰ
μὴ φθάσων ἐκεῖνο εἰς τὴν τελειότητα χωρὶς ἡμᾶς».⁴¹
Σεῖς δὲ νὰ φυλάσσετε ὅσα ἐλέχθησαν, νὰ ἐνθυμήσθε τοῦ-

³⁸ Ἰωάν. 8, 18.
³⁹ Ἰωάν. 8, 24.
⁴⁰ Γεν. 2, 17.
⁴¹ Ἑβρ. 11, 10, 40.

τα, και εις θαυς δεν τα ηκουσαν να τα διδάσκητε, και ταυτα κα. εις την εκκλησιαν, και εις την αγοραν, και εις την οικίαν ως μελετή εκαστος. Διότι δεν υπάρχει γλυκύτερον της θείας εκπαιδεύσεως. "Ακουσε τί λέγει ο' σ' ο' την ο' προφήτης "Επίσσαν γλυκά είναι τα θεά Σου λόγια εις τον λαούγγα μου. Ε' Είναι ασυγκρίτως ανώτερος από το μέλι, και το κηρίον εις το στόμα μου»⁴² Τούτο, λοιπόν, το κηρίον να παραθέσσης εις την εσπερινήν σου τράπεζαν, ώστε να την γεμίσης με πάσαν πνευματικήν ήβονήν, Δέν βλέπετε τους ευπορωτέρους εκ των ανθρώπων πώς μετά από τας τροφάς εισάγουιν καθαρωδούς και αλλυτάς, θέατρον κάνουν εκείνο, την οικίαν των' σύ να καταστήσῃς την ιδίαν σου οικίαν Ουρανών θα την κάμῃς δε, ο'χ' αντικαθιστών τους το'χους, ούτε αλλάσων τα θεμέλια, αλλά καλόν τον Δεσπότην των Ουρανών εις την τράπεζάν σου. 'Ο Θεός δεν αίσχυνεται τοιαύτα δείπνα. Δι' ο' του διδασκαλία πνευματική, εκεί και σωφροσύνη και σεμνότης κα' έπικεκα⁴³ Α' ο' του εδρίσκοντα άνήρ και γυνή και παιδια, και όμνονα και φ' λία, κα. είναι ενωμένοι με τα δεσμά της αρετής, εκεί εις το μέσον ο Χριστός εδρίσκειτα. Διότι δεν ζητεί χρυσήν στέγην, ούτε άπαστραπτόντα, κ'ονας, ούτε κάλλη μαρμάρων, αλλά ώραιότητα ψυχής, και εὐμαρτίαν β'ονοας και τράπεζαν πλήρη δ' κα' οσύνης κα' έχουσιν καρπούς εὐσημ' οσύνης.

Και έν ιδίη τέτοιαν τράπεζαν, άμέσως συμμετέχε το' συλλογον κα' παρακάθεται. Καθ' όσον αυτός είναι 'Εκείνος "Οστις λέγει «Με εἶδετε να πενώ, και με εδρέφατε»⁴⁴ "Όταν, λοιπόν, άκουσῃς τον πτωχόν κάτω να φωνάζη δυνατά, και από εκεί να παύ εδρίσκειται εις την τράπεζαν βώσης καί. εις τον πτωχόν, θ' εκάλεσες τον Δεσπότην εις το τραπέζ σου μέσω το' θούλου, και έγέμισες αὐτήν από εὐλογίας, και δια της προσφορᾶς ταυτης συνετέλεσες τα μέγιστα, ώστε να σαυ πληρωθούσι αὐταθήκα: με πολλά αγαθά. 'Ο δε Θεός της εἰρήνης και της αγάπης, "Οστις εἶδε τον άρτον πρὸς θρώσιν, και τον σπόρον εις τον γεωργόν εἶδε δ' α' της χάριτός Του να πληθύνη τους σπόρους σας και να αύξησῃ τους καρπούς της δικαιοσύ-

⁴² Ψαλμ. 118 103

⁴³ Μτ' 4 25. 35

νης εις πάντας ύμας, και εἶθε να σᾶς άξιώσῃ και της βασιλείας των Ουρανών' της οποίας δλοι ήμεις εἶθε να επ' τυχωμεν, με την χάριν και την φ' λανθρωπίαν το' Κυρίου ήμων 'Ιησοῦ Χριστοῦ, Ο μετά το' Όπ' ο' και εις τον Πατέρα και εις το "Αγιον Πνεῦμα, άνήκε δόξα, τιμή, δόναμ'ς, τώρα και πάντοτε, και εις τοὺς αἰῶνας των αἰώνων. Ἀμήν

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΡΙΝΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΤΩΝ ΒΗΜ
ΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΕΚΤΟΛΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΙΔΑ
ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΙΘΕΡΑΙΣ ΜΕΛΛΕΙΝ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟ ΝΑ ΛΑΒΗ
ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ.

Ἡ μὲν συγκέντρωσις τῶν νεφῶν ἔκαμε τὴν ἡμέραν
παλὸν σκοτεινὴν. ⁸⁸² Ὡς δὲ ἀφίξῃς τοῦ διδασκάλου τὴν κα-
τέστησεν πολὺ εὐχάριστον. Διότι, ὁ ἥλιος τοῦ ἀφῆγε τὰς
ἀκτίνας ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς κορυφῆς τῶν οὐρανῶν, δὲν φω-
τίζε τόσον τὰ σῶματα, ὅσον ἡ βῆς τοῦ φιλοστέργου ποι-
τρός, ἡ ὅποια στέλνε τὰς ἀκτίνας ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ θρό-
νου καὶ φωτίζει τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Πράγματι τὸ ὅποσον καὶ
ὁ ἴδιος γνωρίζει καλῶς, καὶ δὲν ἦλθεν πρὸς ἡμᾶς μόνος,
ἀλλὰ προσήλθεν φέρων μαζί του χορὸν ἐπισκόπων, ὥστε
τὸ φῶς νὰ εἶναι περισσότερο. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐκκλησία
μας ἀγάλλεται, καὶ πηδῶν ἀπὸ χορὸν τὰ ποιμένα, καὶ ἡ-
μεῖς μετὰ μεγαλυτέρας προθυμίας ἀρχίζομεν τὴν ὁμιλίαν.

Διὰ τοῦτο συγκέντρωσις τοιμμένων ἔκει· καὶ ἀσθά-
λεα τῶν προβάτων. Ἐξ αὐτοῦ καὶ οἱ ναῦται χαίρονται,
ὅταν εἶναι παρόντες, πολλοὶ κυβερνήται· καθ' ὅσον ὅταν
εἶναι γαλήνη καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνεμος, τοὺς ἀνακουφίζουν
τὸν κόπον τῆς καπιτλασίας μετὰ τὰ πηδύλα· ὅταν δὲ εἶναι
θαλασσοταραχὴ, δὲ τῆς ἔχνης καὶ διὰ τῆς πολλῆς δυ-
νάμεως καταστέλλουν τὰ κύματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς
λαμβάνοντες θάρρος, ὡς κατευθύνωμεν τὸν λόγον εἰς δι-
δασκαλίαν, ἀφοῦ ἀναθέσωμεν τὸ πᾶν εἰς τὰς προσευχὰς
τῶν. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ ἡ ὁμιλία μας κατανοητὴ καὶ σαφε-
στέρα, θὰ ὑπευθυμίσωμεν συντόμως καὶ ὅσα χεῖς ἐλέχθη-
σαν πρὸς χάριν ἡμῶν.

Σὰς εἶπον ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν θρῶσιν ἐκ τοῦ δένδρου,
ἐγνώριζε τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρὸν ὁ ἄνθρωπος, καὶ δὲν

ἔλαθεν μετὰ τὴν νεύσιν ταύτην τὴν γνώσιν. ⁸⁸⁴ Ἀ Σὰς εἶ-
πον διὰτι ἐλέγτο δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ
τοῦ κακοῦ, καὶ πῶς συνήθεια εἰς τὴν Γραφὴν εἶναι, ὅταν
ἕνα πράγμα γίνῃ πλησίον ἐνὸς τόπου ἢ χρόνου, ἀπὸ τοῦ
πράγματος νὰ λαμβάνῃ τὸ ὄνομα ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος.
Σήμερον εἶναι ἀνάγκη αὐτὴν τὴν ἐντολὴν νὰ ἀναγνώσω-
μεν διὰ τῆς ὁποίας ἀπηγόρευσε τὴν θρῶσιν ἐκ τοῦ δέν-
δρου Ποία, λοιπὸν, εἶνα, αὕτη, «καὶ διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν
Ἀδὰμ λέγων ἀπὸ κάθε δένδρου, τὸ ὅποιον ὑπάρχει, ἐν-
τός τοῦ Παραδείσου, δύνασαι νὰ φάγῃς» ¹ Θεὸς εἶναι ὁ
νόμος, ἀλλὰ ὡς προσέχωμεν. Διότι, ἐάν οἱ ἄνθρωποι, ὅ-
ταν ἀναγινώσκουν γράμματα τοῦ βασιλέως, ἐγείρουν ὁ-
λόκληρον τὸ θέατρον, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς τοῦ πρό-
κε τοι νὰ ἀναγνώσωμεν ὅχι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ Θε-
οῦ τοὺς νόμους, ἢ πρὶν νὰ ἐντείνωμεν τὴν διάνοισιν καὶ
νὰ προσέχωμεν εἰς ὅσα λέγονται. Γνωρίζω ὅτι μερικοὶ κα-
τηγοροῦν τὸν Νομοθέτην, καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ νόμος
εἶναι οἷτος τοῦ παραισιώματος. Εἰς τοῦτο λοιπὸν, εἶναι
ἀνάγκη νὰ σταθῶμεν κατὰ πρῶτον καὶ νὰ ἀποδείξωμεν
διὰ τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸν νόμον τὸν ἔδωκεν,
ὅχι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπον, οὔτε ἐπειδὴ ἤθελεν νὰ
τοπαινώσῃ τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπης καὶ
πρόνοιας. ² Ὅτι, διὰ πρὸς βοήθειαν μᾶς τὸν ἔδωκεν, ἔκρουσε
τί λέγει, ὁ Ἡσαΐας «Τὸν Νόμον εἰς βοήθειαν ἡμῶν ἔδω-
κεν» ³ Ἐκεῖνος βίως τοῦ μοσεῖ, δὲν βοηθεῖ. Πάλιν ὁ Προ-
φήτης βοᾷ «Ὁλόχνος τοῦ φωτίξει τὴν πορείαν τῆς ζωῆς
μου εἶναι ὁ Νόμος Σου. C καὶ φῶς εἰς τὰς ὁδοὺς μου» ⁴

¹ Ἐκεῖνος ἄλλως τοῦ μοσεῖ, δὲν διαλύει τὸ σκότος μετὰ τὸ
φῶς τοῦ λόχνου, οὔτε καθοδηγεῖ μετὰ φῶς ἐκεῖνον ποδὲ
περιπλανᾶται.

Πάλιν ὁ Σολομὼν «Ἡ ἐντολὴ τοῦ Νόμου εἶναι λύ-
χνος, καὶ φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ ἔλεγχος καὶ παιδαγωγία» ⁵

Ἰδοὺ ὅχι, βοηθεῖ μόνον, οὔτε λόχνος μόνον, ἀλλὰ
καὶ φῶς καὶ ζωὴ· αὐτὰ δὲν εἶναι γνωρίσματα ἐνὸς τοῦ μ-
σεῖ οὔτε πάλιν ἄλλου ποδὲ θέλει νὰ καταστρέψῃ, ἀλλὰ εἶ-
να, χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνου ποδὲ ἐπιθυμεῖ νὰ βοηθήσῃ καὶ
νὰ ἐνεργήρῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Ἰουδαῖ

1. Γεν. 2, 16.

2. Ψαλμ. 8, 88.

3. Ψαλμ. 118, 105.

4. Παροιμ. 6, 88.

ον ἀπειθονόμενος, καὶ δεκνύων πτόσην ὠφέλειαν ἔφερον ὁ νόμος, καὶ ὅτι εἶναι ἀναπαύσις, ὅχι θάρος τῆς φύσεώς μας, ἔλεγεν· «Ἰδοὺ, οὐδ' οὐδαμῶς ὀνομάζεσθαι καὶ ἀναπαύεσθαι εἰς τὸν νόμον»⁸. Βλέπετε ὅτι ὁ Θεὸς τὸν νόμον ἔδωκεν, ὅχι ὅς ἐστι κατὰ τὴν φύσιν ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀναπαύσιν. Ὁ Ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃς ὅτι καὶ διὰ τὴν τιμὴν, γὰρ πάντων, λοιπόν, καὶ ταῦτα ἀρκετὰ εἶναι νὰ ἀποδείξουν τὴν τιμὴν καὶ τὴν πρόνοιον, πλην καὶ ἀπὸ ἄλλας μαρτυρίας αὐτὸ τοῦτο θὰ σοῦ τὰ φανερώσω. «Νὰ φάλλῃς ὁμῶς», λέγει, «ὡς ἐροῦσαλήμ, εἰς τὸν κύρον· νὰ βοῶλογῇς τὸν Θεόν σου, ὡς Σιών· διότι ἐστερέωσε τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν σου, ἠύλυνε τοὺς υἱοὺς σου, οἳ νῦν ἀνίσκουν εἰς σέ· αὐτὰς ἐγκατέστησεν ἐρήμην εἰς τὰ συνόρα σου καὶ σὲ τρέφει μετ' ἐκλεκτῶν σίτων»⁹. Ἐπειτα ἀφ' οὗ εἶπεν καὶ ὅτι τὴν εὐεργεσίαν τῆς ὑποταγῆς τοῦ δημοσίου, ἢ ὅποια μᾶς χορηγεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ προσέβησιν καὶ τὴν ἐξάρτησιν καὶ μεγαλύνειαν, λέγων ἀκριβῶς οὕτω· «Αὐτὸς ἀποστέλλει τὸν λόγον τοῦ εἰς τὸν Ἰακώβ, καὶ τὰ δίκαια προστάγματα καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ εἰς τοὺς ἱσραηλῆτας. Δὲν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς κάθε ἔθνος, καὶ δὲν ἐφανερώσε εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὰς ἐντολάς τοῦ»¹⁰. Πράσσει πόσα ἀγαθὰ ἀπεργάσθησεν.

Τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως διότι λέγει· «Ἐστερέωσε τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν σου» τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν πολέμων, «αὐτὰς», λέγει, «ἐγκατέστησεν εἰρήνην εἰς τὰ συνόρα σου» τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν· «ὅτι τρέφει μετ' ἐκλεκτῶν σίτων»· Ἀλλὰ ὅμως ἐξ ὧν τούτων τὴν παράδοσιν τῆς ἐντολῆς ἀπέδειξεν τιμωτέραν· Διότι καὶ ἀπὸ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀπὸ τὴν εἰρήνην¹¹· Α καὶ ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν πολέμων, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχωμεν ὅτι καὶ πολλὰ τέκνα, καὶ ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν, πολὺ μεγαλύτερον δῶρον εἶναι τὸ νὰ λάβῃ τὸν νόμον, καὶ νὰ μάθῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ· Τοῦτο δὲ ἔθεσε μετὰ ἀπὸ ὅλα τελευτᾶν, ὡς τὸ σπουδαιότερον, καὶ ὡς συνδεσμὸν ὧν τῶν ἀγαθῶν, καὶ προσέθεσε λέγων· «Δὲν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς κάθε ἔθνος».

8. Ερω. 2. 17.
9. Ψαλμ. 147. 9 &
10. Ψαλμ. 147. 9.

Ὁμοίως, πῶς ὁμοίως, καθ' ὅσον καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα ἀπεργάσθησιν πολλοὶ ἀπλήρυσαν πολλὰς φορές· Ἀλλὰ δὲν ὁμοίως, λέγει, δι' ὅσα ἐλέγχθησαν, ἀλλὰ διὰ τὸν νόμον, διὰ τὸ ὅτι «δὲν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς πᾶν ἔθνος»¹². Καὶ διὰ τοῦτο προσέθεσεν· «καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ δὲν ἐφανερώσεν εἰς αὐτά»· Βλέπετε πῶς ὁ νόμος εἶναι· Β ἀνώτερος ἐξ ὧν τῶν ἀπεργάσθησιν ἀγαθῶν.

Τοῦτο καὶ ὁ ἱερεὺς ἐδήλωσε· διότι ὅταν ἐθρήνη τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐρρισκομένους, ἔλεγεν· «Διατί εἰσὶν εἰς τὴν χώραν τῶν ἐχθρῶν σου, ὡς Ἰσραὴλ· καὶ καὶ, Διότι ἐγκατέλειψες τὴν πηγὴν τῆς σοφίας»¹³. Καλῶν οὕτω τὸν νόμον· Καὶ καθὼς ἡ πηγὴ σχηματίζει πολλὰ ρυάκια πανταχόθεν, ἔτσι καὶ ὁ νόμος, ἀπὸ πολλὰ μέρη ἐφῆναι τὰς ἐντολάς καὶ ποτίζει τὰς ψυχὰς μας. Ἐπειτα δηλῶν τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν, ἢ ὅποια προέρχεται ἀπὸ τὸν νόμον, ἔλεγεν· «Δὲν ἠκούσθη νὰ γίνηται λόγος εἰς τὴν Χαναάν· οὐδὲν τὴν σοφίαν, οὐδὲ ἐθεόθη εἰς θαμνῶν, οὐδὲ οἱ υἱοὶ τῆς Ἄγαρ, οἱ ἑβραῖοι οὐδὲ οἱ ἡγετῶνες τὰς οὐδὲς τῆς σοφίας ἐγνώσαν αὐτήν, οὐδὲ τοὺς θεομύητους αὐτῆς ἐνεθυμήθησαν»¹⁴. Καὶ δεκνύων ὅτι εἶναι πνευματικὴ τὴν καὶ θεὸς προελέσσεως· «Ποῦ», λέγει, «ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ κατέβησεν αὐτήν»¹⁵. Μετὰ ταῦτα προσέθεσεν· «Οὕτως εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν· οὐδεὶς ἄλλος εἶναι, ὁμοίως πρὸς Αὐτόν· οὗτος εἶπεν ἀληθῆ τὴν ὁδὸν τῆς σοφίας καὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰακώβ τὸν δοῦλόν σου καὶ εἰς τὸν ἡγαπημένον σου Ἰσραὴλ»¹⁶.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν· «Δὲν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς πᾶν ἔθνος, καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ δὲν ἐφανερώσε εἰς αὐτά»¹⁷. Τοῦτο, λοιπόν, καὶ Παῦλος ὑπαινίσσεται ὅταν ἔγραφε· «Ποῖον εἶναι τὸ πλεονέκτημα τοῦ Ἰουδαίου ἢ ποῖα ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς;»¹⁸. Πολλὴ μεγάλη ἀπὸ πάσης πλεονεξίας.

Πρῶτον, διότι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐμπιστευμένα

8. Ψαλμ. 147. 9.
9. Ερω. 2. 10, 12.
10. Ερω. 2. 22 &
11. Ερω. 2. 29.
12. Ερω. 2. 28 &
13. Ψαλμ. 147. 9.
14. Ερω. 2. 1.

εἰς αὐτούς. Ὁ βλέπει πῶς καὶ οὗτος ἠμῖν ἐνεκεν τὸ καὶ ἐν συμπεριφέρῃ αἰσῶς ὁ Θεὸς εἰς πᾶν ἔθνος, καὶ τὰς ἐν ταλάς του δὲν ἐφανερώσεν εἰς αὐτὰς.¹⁶ Διότι ἐὰν τὸ πρόνομον τοῦ ὁυδαίου εἶναι, τοῦτο, ὅτι, δηλαδὴ μόνοι αὐτοὶ ἐξ ὧν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐτιμήθησαν μὲ τὴν προσφορὰν τοῦ γραπτοῦ Νόμου, ἐπομένως ὁ Θεὸς τὸν Νόμον μᾶς παρέδωκεν, ὅχι διὰ νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν ζωὴν ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν τιμῇ. Καὶ δὲν μᾶς ἐτίμησεν μόνον διὰ τούτου, δηλαδὴ μὲ τὴν παραδοσὴν τοῦ Νόμου. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὅτι ὁ ὁ Θεὸς μᾶς τὸν παρέδωκεν. Καθ' ὅσον καὶ τοῦτο εἶναι μέγιστον εἶδος τιμῆς, τὸ ὅχι μόνον νὰ μᾶς παρῶσχη τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ Του νὰ μᾶς τὰ παρῶσχη.

Ἐπειδὴ ὅμως λέγα εἶναι τὸ δῶρο τοῦτο, ἄκουσε καὶ τὸν Παῦλον πού τὸ ἀποδεκνύει. Βλέπων δηλαδὴ τοὺς ἰσχυροὺς νὰ εἶναι ὑπερήφανοι, διότι οἱ Προφῆται ἦλθον πρὸς αὐτούς καὶ θέλων νὰ μετρίσῃ τὸν ἐγωϊσμόν των, παρῶσχετο ὅτι ἡμεῖς ἀπηλαύσαμεν μεγαλειτέρας τιμῆς, οἵτινες, ὅχι διὰ δούλου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Δεσπότη ἐτύχαμεν τῆς διδασκαλίας, ἔτσι κάτω λέγει, γραφῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους «Πολλὰς φορές καὶ μετὰ πολλοῦ τρόπου κατὰ τὴν πρὸ Χριστοῦ ἐποχὴν ἀμίλησεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, κατὰ τὰς τελευταίας δὲ αὐτὰς ἡμέρας, μᾶς ἀμίλησεν διὰ τοῦ Υἱοῦ». ¹⁷ Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο μέρος «Ὅχι μόνον θὰ σωθῶμεν, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καυχώμεθα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλάβομεν τὴν συμπεριφοράν μετὰ τοῦ Θεοῦ». ¹⁸

Ἐπειδὴ ὁ βλέπει αὐτὸν πού δὲν καυχᾶται μόνον διὰ τὴν συμφιλίωσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐλάβομεν αὐτὴν μὲσω τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάλιν καυχώμενος διὰ τὴν ἀνάστασιν λέγει· «Ὁ Θεὸς ὁ Κύριος θὰ καταβῇ ἐξ οὐρανοῦ». ¹⁹ Βλέπει πῶς καὶ ἐκεῖ τὸ πᾶν γίνεται διὰ τοῦ Δεσπότη καὶ ἐδῶ ὅχι διὰ ὑπηρετοῦ τιμῆς, ὅχι διὰ Ἀγγέλου καὶ Ἀρχαγγέλου, ἀλλὰ Αὐτὸς ὁ ὁ Θεὸς ἐδῶσε τὴν ἐντολὴν εἰς τὸν Ἀδάμ, τιμῶν οὕτω τὸν ἀνθρώπου μὲ διπλὴν τιμῇ, δηλαδὴ

16. Ὁμ. 147 D.
17. Ὁμ. 1 1-2
18. Ὁμ. 5, 11
19. Α' Θεσα. 4, 16

μὲ τὸ νὰ τοῦ δοῇ τὸν Νόμον, καὶ ὁ ὁ Θεὸς νὰ τὸν προσφέρῃ. Πῶς, λοιπόν, ἠμῶντες ἐκεῖνος, Ὁ Θεὸς τῆς ῥαθυμίας του καὶ ἀποδεκνύουν τοῦτο, ὅσο ἐλάβον νόμον καὶ δὲν ἠμῶντες, ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰ διατασσόμενα ἔπραξαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπει ὁ κατὰ μᾶς πῶς πᾶσι θὰ συνεκρίσῃ τὸν λόγον εἰς ἑλλήν ὁμιλίαν.

Σεῖς δὲ νὰ φυλάσσετε ὅσα ἐλάχθησαν, νὰ ἐνθυμῆσθε ταῦτα, καὶ εἰς ὅσους δὲν τὰ ἤκουσαν νὰ τὰ διδάσκετε, καὶ ταῦτα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ἕως μελέτῃς ἑκάστης. Διότι δὲν ὑπάρχει γλυκύτερον τῆς θείας ἀκοῆς. Ἀκούει τί λέγει, δι' αὐτὴν ὁ προφήτης «Πόσον γλυκὴ εἶναι τὰ θεῖα Σου λόγια εἰς τὸν λάρυγγά μου. Εἶναι, ἀνυπερβόλως ἀνώτερον ἀπὸ τὸ μέλι, καὶ τὸ κηρὸν εἰς τὸ στόμα μου». ²⁰ Ταῦτα, λοιπόν, τὰ κηρὸν νὰ παραθέσῃς εἰς τὴν ἐσπερινὴν σου τράπεζαν, ὥστε νὰ τὴν γεμίσῃς μὲ πᾶσαν πνευματικὴν ἡδονήν. Δὲν βλέπετε τοὺς ὑπεραισχυροὺς ἐκ τῶν ἀνθρώπων πῶς μετὰ ἀπὸ τὰς τροφὰς εἰσάγουσι κιθαριδοὺς καὶ αὐλητάς, θιαστὴν κάνουν ἐκεῖνο, τὴν οἰκίαν των αὐτὴν νὰ καταστήσῃ τὴν ἰδικήν σου οἰκίαν οὐρανοῦ. Ὁ θὰ τὴν κάμῃς δέ, ὅχι ἀντικαθιστῶν τοὺς τοίχους, οὔτε ἀλλάσσων τὰ θεμέλια, ἀλλὰ καλῶν τὸν Δεσπότην τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν τράπεζάν σου. Ὁ Θεὸς δὲν αἰσχύνεται τοιαῦτα εἶπαι. Διότι οὗτος διδασκαλίας πνευματικῆς, ἐκεῖ καὶ σωφροσύνης καὶ ἀσκητικῆς καὶ ἐπιεικειᾶς ὅπου εὐρίσκονται ἀνὴρ καὶ γυνὴ καὶ παῖδες, καὶ ἀφρονία καὶ φθῶρ, καὶ εἶναι ἐνωμένοι μὲ τὰ θεῖα τῆς ἀρετῆς, ἐκεῖ εἰς τὸ μέσον ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται. Διότι δὲν ζητεῖ χρυσὴν στέγην, οὔτε ἀπασπράττοντας κίονας, οὔτε κάλλι μαρμάρων, ἀλλὰ ἀραιότητα ψυχῆς, καὶ εὐμορφίαν διανοίας καὶ τράπεζαν πλήρη δικαιοσύνης, καὶ ἔχουσιν καρποὺς ἐλεημοσύνης.

Ὁ καὶ ἐν ἰδρὶ τέτοιαν τράπεζαν, ἀμείως συμμετέχει τοῦ συλλόγου καὶ παρακάθεται. Καθ' ὅσον Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός, ὅστις λέγει «Μὲ εἶδετε νὰ πενῶ καὶ μὲ ἐδοξάσθην». ²¹ Ὅταν, λοιπόν, ἀκούσῃς τὸν πτωχὸν κάτω νὰ φωνάζῃ εὐνοιά, καὶ ἐκ τῶν εὐρισκαμένων ἐπὶ τῆς τραπέζης δώσῃς κατὰ εἰς τὸν πτωχόν, ἐσάλειψες τὸν Δεσπότην εἰς τὴν τράπεζάν σου μὲσω τοῦ δούλου, καὶ τὸν ἐγίμισες

20. Ὁμ. 118, 104.
21. Ματθ. 23, 35.

μέ εδλογίας, και διά τής προσφορής ταύτης, συνετέλεσας τά μέγιστα, ώστε νά σοῦ πληρωθοῦν αἱ ἀποθήκαι μέ πολλὰ ἀγαθά. Ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης και τῆς ἀγάπης, ὅστις εἶδε τὸν ἄρτον πρὸς ὀρώσιν, και τὸν σπῶρον εἰς τὸν γεωργόν, εἶδε διά τῆς χάριτος Του, νά πληθύνῃ τοὺς σπῶρους σας Ἐ και νά αὐξήσῃ τοὺς καρπούς τῆς δικαιοσύνης εἰς πάντας ὑμᾶς, και εἶδε νά σᾶς ἀξιώσῃ και τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν τῆς ὁποίας ὅλοι ἡμεῖς εἶμε νά ἐπιτυχώμεν, μέ τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποῦ και εἰς τὸν Πατέρα και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνέκει δόξα, τιμὴ, δόξα, τώρα και πάντοτε, και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

687 Α ΕΙΣ ΤΟ ΕΛΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΑΡΧΩΜΕΝ ΤΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΑΣ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΝΟΜΕΝ ΑΙΑ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ Ο ΑΒΡΑΜ ΒΕΛΗΘΗ ΑΒΡΑΑΜ, ΚΑΙ ΑΙΑ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΩΣ ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΙ ΔΙΔΑΚΤΟΙ ΔΕΝ ΚΕΛΑΟΥΝΤΟ ΚΕΡΙΣ ΑΙΤΙΑΝ ΜΕ ΑΥΤΑ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΛΛΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ ΘΕΟΥ

Ἄν μὲν σᾶς ἦτο δυνατόν νά γνωρίζετε, τί σᾶς ἔχομεν εἶπε, τί δε ὑπολείπεται νά σᾶς εἰπωμεν, και τοῦ ἀφήσαμεν τὸν λόγον προηγουμένως, ἀπὸ ποιοῦ δε σημείον πρέπε σήμερα νά ἀρχίσωμεν αὐτόν, βέβαιως δὲ ἤρχιζον ἀπὸ τὴν συνέχῃ τῶν προηγουμένων. Ἐπειδὴ ὅμως και ἐξ ἐκενῶν οἱ νεες τότε με ἤκουσαν πολλὰ δὲν ἔχουν ἔλθε, σήμεραν και ἀπὸ τοῦς ἐδῶ εὐρ σκαμένους τώρα, ἀρκετοὶ δὲν τὸν ἤκουσαν τότε, ἡ διαφορά τῶν ἀκραστων καθιστᾷ ἀνσκααν εἰς ἡμᾶς τὴν περίληψιν τῶν δσων ἐλέχθησαν ἔτσι και εἰς δσους ἐξ ἀρχῆς ἔχουν παρακολουθήσε τὸν λόγον, δὲ παγκωθοῦν ταῦτα περισσότερον, ἐνθουσιούμενοι πάλιν δσος ἤκουσαν ἐπὶ πλεον δὲ τοὺς ἀπουσιάζασαυτας κατὰ τὰς προηγουμένας ἀμλειας ἡ ζημία δὲν θὰ εἶναι τόσον μεγάλη ἐπειδὴ ὁ λόγος θὰ τοὺς κἀνῃ γνωστὴν ἐξ ἀρχῆς τὴν διδασκαλίαν. Και ὅμως ἰσως ἦθελον εἶπει οἱ τακτικῶς προσερχόμενα. — Δ' οὐτόν ἡκριβῶς τὸν λόγον δὲν θὰ ἔπρεπεν νά ἐπαναληφθοῦν, δσος ἔχουν λεχθῇ διά νά σφωρανισθοῦν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν. 688 Α και νά γίνων ἀλῦτεροι, ἀφοῦ ἀπουσασαν καὶ περιεφρόνησαν τὰς ἐρὰς συνάξεις. Ἐγὼ μὲν σᾶς εἶπα νῦν, δὲ ὅτι τόσον παλὺ λυπαίστεε διά τὴν ραθυμίαν τῶν ἀδελφῶν σας, και τοῦ ζῆλον θαυμάζω βέλω ὅμως εἰς τὸν ζῆλον νά προσθεσῶ και τὴν φιλανθρωπίαν. Διὸτ ζῆλος ἀνεί συγγνωμῆς δὲν εἶναι ζῆλος, ἀλλὰ μᾶλλον θυμός, και νοῦθεσία μὴ ἔχουσαι φιλανθρωπίαν, ἀμοιάζει μὲ ἐγωισμόν. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ πολὺ, μέ ἀγάπην νά κρινετε τὰ ἀμαρτήματα τῶν πλησίων σας, διότι, ὅπως ἐκεῖνος, ὅστις βλέπει τὰ τραύματα τῶν ἀδελφῶν χωρὶς ἐπιεικείαν, εἰς ποτὲ και ὁ ἴδιος ἂν

μαρτυρία δὲν ἔα εἶρη οὐδένα νὰ τοῦ ἀποδώσῃ συγχώρη-
σιν. Β' ἐπὶ αὐτὴν καὶ ἐκεῖνος πολὺ κρινεῖ τὰ παραπτώμα-
τάων πληλοῦς μὲ ἐπικρινῶν, ἐάν ποτὲ ἀμαρτήσῃ, πολλὰ δὲ
κα' ἰσὴν καὶ τοῦ διδόντος τὸ χεῖρ. Καὶ ταῦτα λέγων τώρα, ὅχι
διότι θελῶ νὰ ἀφίσχῃ τὴν συνήθειαν τῶν ἀποκουσάντων,
ἀλλ' ἑπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ κόψω τὴν φροντίδα σας δ' ἐκεῖ-
νος μεγάλυνται, καὶ νὰ γίνεσσι αὐτὴ μὲ λογικὴν καὶ μὲ
δυστήν. Καθ' ὅσον καὶ ἡμεῖς αὐτὰ τὴν παραγωγήν ἡ-
μεῖς ἀνὰ πολλοὺς καὶ μακροὺς λόγους ἐναιον ἐν συνῶν
ἐπιθυμῶν, καὶ δὲν τοὺς ὠνομάζομεν οὐτὲ ἀνθρώπους,²
καθὼς ἐνθυμῶσθε, καὶ τοὺς δύο κορυφαίους προφήτας ἐ-
πιστολῶν ὡς κατηγόρους αὐτῶν

Κ ΚΑΙ ὁ μὲν λέγει· «Ὅταν ἦλθα, δὲν συνήχησα ἀνθρώπων· ναὶ ὑπάρκασι ὅς ἐκέλευσα καὶ δὲν ὑπακούσαντες· καὶ ὁ ἄλλος φωνάζει· δυνατὰ καὶ λέγει· «Ἦρως ποτεὶν ναὶ ὁμιλήσω καὶ ναὶ διασαλευτηθῶ, διότι, τὰ ὡτα αὐτῶν εἰσι ἀπερήματα καὶ δὲν δύναται ναὶ ἀκούουσιν· καὶ, πολλοὺς ἀληθυσάν· μετ' ὅσους καὶ τέτοια λόγια· Ἄλλα, τω

[illegible]

2	³ H ₂	50	2.
3	¹ He ₂	6.	1.

4

πάλι, τοὺς παρακαλοῦμεν καθ' ὅτι, οὕτω εἰτάξετε καὶ ὁ Παῦλος λέγων· «Ἐλέγετε, ἐπιτήδεετε, παρακαλοῦντες». Διότι, ἐν πάσει συνεκῇ ταῦτο μόνον ἵνα γίνεσθαι οὕτε πάλιν μόνον πρὸ ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἀφ' αὐτῶν ἀνεμμελῶμεν ἡν κάνομεν ἐπὶ τοῖς μεγαλύτεραις τῶν ὥφελον. Καθ' ὅσον, ἐάν τοὺς ἀλλοτρίους συνεκῇ, ὃ δὲ καταστήσῃμεν αὐτοὺς περισσώτερον ἀναγκαστῶντες ὅν πάλιν συνεκῇ τοὺς παρακαλοῦμεν, δὲ τὰς κάνουμεν ραθυμώτερον. Διὰ οὗτον ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν κόπτονται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιδοκῶνται τὰ πράγματα οὕτε συνεχῶς περὶ φόρμακα ἐπιβάλλουν, ἀλλὰ καὶ κατευναστικὰ παλάγκας διδοῦν με κτίωμεν, τὰ πρῶτα, τὰ σαφῆς τὸ μέρος ἀποκαθαίρουσιν, με αὐτὰ δέ, τὰ δεύτερα, ἀναγκασθῶν τὸν νόνον τοῦ προεξόνου ἐκεῖνα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀλλοτρίου λέγει ὁ Παῦλος· «Ἀδελφοί, ἐάν κάποιος ἀνθρώπου παραβληθῇ ὑπὸ τοῦ διαβολοῦ καὶ παραστήσῃ εἰς ἁμαρτήματα, σεις οἱ πνευματικοὶ ἂν τὸν διορθώσετε με πνεύμα ἐπισκευας, καὶ νὰ προσέχητε τὸν ἑαυτὸν σου ῥήματος καὶ οὐ πειρῆς εἰς ἁμαρτάν». Ἐ' Ἀριστὴ παρανεσῇ, τέλει αὐμολογῇ, ἔχουσιν πολλὴν φροντίδα καὶ δεκνόμενοι σπλάγχθνα πατρικὰ πράγματ' ἀδελφῶν, τὰ λόγια ἀντικεινὸν εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ Παύλου. Ἀμεσῶς διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς συγγενεας ἀπέσπασεν τὴν ἐμμένοντα τοῦ ἀκριβοῦτος ἵς νὰ λέγῃ Ἐ' γεννηθῶς με τοὺς ἰδίοις πόνους, με τὰς αὐτὰς τρώφας ἔμεγαλῶσας εἰς τὸν ἰδὸν πατέρα, συμμετέσχεας εἰς τὴν αὐτὴν πνευματικὴν ἀναγεννήσιν· τὴν συγγενεαν, λοιπόν, ταύτην νὰ δεκνόμεν καὶ διὰ τὴν διορθώσιν τῶν ἁμαρτημάτων «Ἐάν πρὸληθῇ» Δέν ἴπτεν, «ἐάν ἁμαρτήσῃ», ἀλλὰ κατεφύγεν εἰς ἁμαρτίαν, ἡ ὅποιος συγχωρεῖται. ¹⁸⁹ Ἀ δὲ τοῦ «Ἐάν πρὸληθῇ» σημαίνει, ἐάν ἐπηρεασθῇ. Πάλιν εἰς ἑσπέρην εὐδοκίαν ἐπὶ, ὅχι ἐκεῖνον ὁ ἑποῖος ἁμαρτάνει. ἐκ προμελέτης, ἀλλὰ ἐκεῖνον, ὅστις ἐποταδίσκει μὲν νὰ σταθῇ βριθός, ἀλλὰ εἰς ἐνεργείας διαβολικῆς πιπτει. Διότι αὐτὸς δέν εἶναι, τόσον δὲν ὅς κατεργαρίας δόλου συγγενεας «Ἐάν πρὸληθῇ» ἀνθρώπος ὑπὸ τοῦ δ' αἰδίου. Πάλιν εἰς ἑσπέρην εὐδοκίαν συγγνώμης καταφεύγει, τὴν ἀσθενεῖαν τῆς φύσεως, τὴν ὅποιαν δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἀνθρώπου ὅποιον καθ' ὅσον, λοιπόν, ὁ μέγας ¹⁹⁰ καὶ, ἐάν ἴπτεται νὰ ἀποστασῇ τὴν

4. B' 1st 4, 2
5. 1st 6, 1

παρά τοῦ Θεοῦ συγγνωμῆν, ἔλεγεν· «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ προνοεῖς δι' αὐτὸν καὶ θεραπεύεις τὰς ἁμαρτίας του;»⁶ Ὁμοίως καὶ ἡμεῖς πράττομεν, ὅταν παρακαλοῦμεν διὰ κάποιον ἁμαρτήσαντα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι, λέγομεν συνεχῶς, καὶ τὴν φύσιν ὑπενθυμιζομεν καὶ προσβάλλομεν αὐτὴν πρὸς συγχωρῆσιν εἰς τὸν ἐξαγριωθέντα ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ταφευγέ, καὶ πρὸς τὴν ἀσθενεῖαν αὐτῆς καὶ λέγει· «Ἐάν κάποιος ἄνθρωπος προσβληθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ περιπέσῃ εἰς ἁμαρτήματα, τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὴν συγχωρῆσιν καὶ δὲν ἐξίσουν τὴν φιλελεονείαν, ἀλλὰ τὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα «Ζεῖς οἱ πνευματικοί» Ἐκεῖνος τοῦ ἁμαρτάνει, ἄνθρωπος ὀνομάζεται, ἐκεῖνος δὲ ποῦ θὰ τὸν ἀνορθώσουν, πνευματικοὶ καλοῦνται. Ἐκεῖ ἔθεσε τὸ δυνάμι τῆς φύσεως, ἐδῶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀρετῆς. Ὁ Πολὺ μεγάλη δὲ εἶναι ἡ διαφορά μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πνευματικοῦ «Ζεῖς οἱ πνευματικοί», Ἐάν εἰσαι, πνευματικός, δεῖξέ μου τὴν δύναμιν σου, ὅχι ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν πρὸς τοὺς ἁμαρτήσαντας. Διότι τοῦτο εἶναι γνώρισμα πνευματικοῦ ἀνθρώπου, νὰ μὴ περιφρονῇ τὰ ἴδια του μέλη καὶ ἀδιαφορῇ δι' αὐτὰ «Νὰ διορθώσετε τὸν ἁμαρτήσαντα». Νὰ τὸν κάμνεις, λυγέ, ἐλευθέρου ἀκαταγνώστον ἀκτύπητον ἀπὸ τὸν διάβολον. «Νὰ προσέχης τὸν ἐκωτὸν σου, μήπως καὶ σὺ πέσῃς εἰς ἁμαρτίαν»

Αὕτη εἶναι μεγάλη συμβουλή, ἀναγκασιότατη παραίνεσις. Καὶ ἐάν ἀκούῃ ἄκείνος, ὁπότε ἀκούει εἶναι λίθος, εἶναι ἄρκετόν τὸ ρητόν νὰ τὸν ἐμβάλῃ εἰς φόβον, ὃ καὶ νὰ συντελέσῃ καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος.

Δὲν θέλεις, λέγει, ὡς ἀδελφός νὰ τὸν ἐλεήσῃς; Δὲν θέλεις ὡς ἄνθρωπος ποῦ εἶναι, νὰ τοῦ δώσῃς συγγνωμῆν. Δὲν θέλεις, ὡς πνευματικός ἄνθρωπος ποῦ εἶσαι, νὰ τοῦ δώσῃς τὸ χερί, Νὰ ἐξετάσῃς τὰ ἱδικά σου, καὶ δὲν θὰ χρειασθῇς συμβουλον διὰ νὰ βοηθήσῃς τὸν περὸντα, ἀλλὰ μόνος καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου θὰ δεχθῇς τὴν συμβουλήν. Πῶς καὶ μετὰ ποῖον τρόπον; «Ὅταν σκέπτεσαι μήπως

6. 1ο 5, 1
7 1ο 6, 1

καὶ σὺ πέσῃς εἰς ἁμαρτίαν»⁸ Δὲν εἶπεν διότι, ὁπωσδήποτε καὶ σὺ θὰ ἁμαρτήσῃς, διὰ νὰ μὴ κόμῃ τὸν λόγον βαρυτερον ἀλλὰ πῶς λέγει, «Μήπως ποτέ καὶ σὺ ἁμαρτήσῃς» ὡς νὰ ἁμαρτήσῃς, ὡς ὅχι. Ἐπειδή, λοιπόν, τὸ μέλλον δὲν εἶναι φανερόν, ἐκ τῶν προτέρων νὰ προσφέρῃς τὴν φιλελεονείαν, μετὰ δὲ πρὸς τὴν εἰς τὸν πλησίον, ὥστε, ἐάν ποτέ περιπλανηθῇς, θὰ εὐρῇς πολλὴν συγχωρῆσιν, ὡς συγκεντρωμένην εἰς ἀπαθήκην. Δὲν εἶπεν μήπως καὶ σὺ ἁμαρτήσῃς ποτέ, μήπως καὶ σὺ πέσῃς ποτέ ἀλλὰ «Μήπως καὶ σὺ πειρασθῇς κάποτε». Προσεχετε ἀκριβῶς τὴν δύναμιν αὐτῶν τῶν λέξεων. Ἐπεὶ ἐν δὲ τῷ ἔχοντι ἔχθρον τοῦ μᾶς περὶ ἑαυτοῦ, ὁ δὲ περὶ ἑαυτοῦ ἔχει, ὡς σήμερον καιρὸν τοῦ ἐπιτελεῖσθαι, ἀλλὰ συχνὰ καὶ ὅταν κοιμώμεθα καὶ ὅταν ραθυμάμεθα μᾶς ἐπιτίθεται διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος ποῦ προσελήθη ἦτο ἀξίος συγχωρήσεως ἐπεὶ δὲ ἐκὼρ εὐθὺ ὑπὸ τοῦ περὶ ἑαυτοῦ ἐπὶ ἁμαρτίαν. ὅτι ἡ μάχη δὲν ἦτο φανερά, οὔτε γνωστός ὁ καιρὸς τοῦ πτολέμου, ἀλλὰ ἐπετέθη εἰς ἄνθρωπον ποῦ δὲν το ἤξευρεν, καὶ διὰ τοῦτο ἐνίκησεν. Ἐπομένως καὶ ἐκεῖνος ποῦ πλεῖον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην καὶ εὐρυχωρον. Καὶ ἐάν τὸ σκάφος φέρεται ὑπὸ οὐροῦ ἀνέμου, καὶ ἐάν ἀκόμη ἀπολαμβάνουν κάθε ἀσφαλείας, ὅταν ἔμωσιν ἴδουν ἀπὸ μακρὰν ἄλλους νὰ ἔχουν ναυτήσῃ δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὴν ἰδικήν των ἀσφάλειαν, ἐπ' αὐτὴν ἀναμένοντες τῆς συμφορῆς ἄκείνων καὶ ἀποφύσσονται τὸ πλοῖον καὶ ρήθουν τὰς ἀγκυρας, καὶ τὰ ἴστια κατεβάτουν, περὶ τοῦ σκάφους καὶ ρίπτουν εἰς τὴν θάλασσαν πανίδα ὥστε ἄκείνος ποῦ ἐπρόκειτο νὰ βυθισθῇ ὑπὸ τὴν κυμάτιν, νὰ πιασθῇ ἀπὸ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸ ναυάγιον. Νὰ μιμηθῇς, λοιπόν, Β καὶ σὺ τοὺς ναυτὰς ἄνθρωπε καθ' ἑαυτὸν καὶ σὺ εἰς θάλασσαν πλεῖς μεγάλην καὶ εὐρυχωρον, τὸ μένος τοῦ παρόντος θ. οὐ βάλασαν, ἥτις ἔχει θηρία καὶ πειραστάς, θάλασσαν, ἥτις ἔχει σκοπελοὺς καὶ δράκους βάλασαν, ἥτις ταρασσεται ἀπὸ κύματα πολλὰ καὶ χειμῶνας καὶ πολλοὶ ναυαγοῦν πολλάκις εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσαν. Ὅταν, λοιπόν, ἴσῃς, κάποιον ἀπὸ τοὺς πλεοντὰς νὰ ἔχη ἀπολέσει τὸν πλοῦτον τῆς σωτηρίας ὑπὸ διαβολικῆς τινὸς ἐνεργείας νὰ κλονίζεται καὶ νὰ πρόκει-

8. 1ο 5, 1
9. 1ο 6, 1

τα νὰ καταποντισθῇ, σταμάτησε τὸ πλεῖόν σου ἔσω καὶ ἂν τρέχῃς δὲ, ἄλλην ὑπόθεσιν, φρόντισον διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνου, περ φρόνησον τὰ ἰδικά σου. Διότι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναβάλλωμεν, Ἐ οὐτε νὰ ἀραδύνωμεν δὲ, ἢ κείνον ποῦ πρόκειται νὰ καταποντισθῇ. Στάσου, λοιπόν, γρήγορα καὶ ταχέως νὰ τὸν ἀρπάξῃς ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν, μετασχεψάσθῃ, πᾶν μέρος, ὥστε νὰ ἀνασύρῃς αὐτὸν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ἀπώλειας. Καὶ ἂν αὐτὸν τραβῶν δι' ἡμεῖς πράγματα, ἂς μὴ θεωρητὶς οὕθεν ἀναγκαιότερον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀρρώστου διότι ἂν βελήσῃς καὶ ὀλίγον νὰ ἀραδύνῃς θὰ τὸν παραδῶς εἰς τὴν τραχυτητα τοῦ χερμῆνος. Διὰ τοῦτο εἰς το αὐτὰς ἀμφοτέρους ἀπαιτεῖται ταχύτης, ταχύτης καὶ μεγάλη φροντίς. Ἀκούσε πῶς ὁ Παῦλος, ἐπείγεται, καὶ ἄλλους πολλοὺς διεγείρει, Ὡς ὅταν εἴρῃ ὅτι πρόκειται κάποιος ἀνθρώπος νὰ βυθισθῇ «Ἡὰ τοῦ δεῖτε ἀνάστη». λέγει ὁ Παῦλος, «διὰ νὰ μὴ κυριευθῇ ἀπὸ ὑπερβολικῆς λύπης ὁ τοῦτος, ὁ ἁμαρτήσας». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σπᾶσσε ταχέως νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ νὰ μὴ προφθάσῃ καὶ καταστραφῇ ἐκεῖνος, ἔπε δὴ ἡμεῖς βοσῶμεν καὶ ἀναβάλλομεν. Νὰ γνωμῆθα, λοιπόν, προσηγορικοῦ διὰ τοὺς ἀδελφούς μας.

Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦτο εἶναι γνωρίσμα χαρακτηριστικὸν ἡμῶν τῶν πιστῶν, δηλοῦν νὰ μὴ προσέχῃμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη ἡμῶν τὰ πάσχει νὰ θεραπεύωμεν καὶ νὰ καταρτίζωμεν. τοῦτο εἶναι μέγιστον δειγμα τῆς πίστεως «Διότι ἀπὸ αὐτοῦ θὰ γνωρίσουν ὅλοι», λέγει ὁ Χριστός, «ὅτι εἴθε μασθῶμαι μου, ἔαν ἔχετε ἀγάπην μετοξύσας». Ἐ τὴν δευτέραν τὴν πραγματικὴν δὲν τὴν δεῖκνυε ἡ συμπεριποίη εἰς τὴν πράξιν, οὐτε ἡ εἰς περιεχομένου συζήτησιν, οὐδὲ ἡ εἰς τὸν λόγον κολληθεῖ ἀλλ' ἐπιδεικνύομεν ταύτην ἔαν ὁρθώσωμεν τὸν πλησίον καὶ ἐπιζητῶμεν τὸ συμφέρον αὐτοῦ, ἔαν ἐγείρωμεν ἐκεῖνον ποῦ ἔπεσεν εἰς ἁμαρτίαν ἔαν βοηθῶμεν αὐτόν, ὅστις ἔχει πέσει καὶ ἀμείλῃ διὰ τὴν σωτηρίαν του, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἰδικά μας ἐπιδιώκωμεν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον. Τοῦτο εἶναι γνωρίσμα γνησίας ἀγάπης «Διότι ἡ ἀγάπη δὲν βλέπει τὰ ἰδικά της», ἀλλὰ κατὰ πρότον διακρίμα

10. Β Κορινθ. 2 γ 2.

11. Ιωάν. 13, 35.

12. Α' Κορινθ. 13, 8.

τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων καὶ εἰς τὸ συμφέρον ἑκείνων βλέπει τὸ ἰδικόν της. Καθ' ὅσον καὶ ἐγὼ τώρα δὲν ἀπειθῶν διὰ τὸν ἑαυτὸν μου τόσους λόγους, ἀλλὰ διὰ σῆς. 691 Α Καὶ σε, λοιπόν, νὰ μὴ ἀκούετε μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν σας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ σῆς πράκτεται νὰ διδασκοῦν. Διότι συμφωνῶς πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῶν μελῶν τοῦ σώματος, καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τρέφεται. Καθὼς, λοιπόν, τὸ μέλος τοῦ σώματος, ἔαν κρατήσῃ ὅλην τὴν τροφήν καὶ δὲν τὴν μεταδώσῃ καὶ εἰς τὸ πλεονέστερον μέλος, καὶ τὸ ἴδιον καταστρέφεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα καταστρέφεται. Παράδειγμα ὁ στόμαχος. Ἐάν κρατήσῃ ὅλην τὴν τροφήν, καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα ἀπὸ τὴν πείνα θὰ λειώσῃ καὶ ὁ ὅλος ἀπὸ τὴν λαμψάναν θὰ καταστραφῇ. Ἐὰν δὲ λάβῃ τροφήν χρὴ ἀξέται, κατὰ τὴν φυσικὴν ἀναλογίαν, καὶ δώσῃ τὸ λοιπὸν εἰς τὰ ἕτερα μέλη, καὶ τὰ ἴδον καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ἐν ὑγείᾳ θὰ ἀτηρηθῇ οὕτω καὶ οὐ τώρα, Ἐάν κρατήσῃς δὲς ἡκούσας παρ' ἡμῶν καὶ εἰς ἕτερον δὲν τὰ μεταδώσῃς, καὶ ἐκεῖνον ἐξημῶσες καὶ τὸν ἑαυτὸν σου κατέστρεψες, ἐπισύρας καθ' ἑαυτοῦ φοδερὰ νοσήματα, τὴν ραθυμίαν καὶ τὸν φθόνον. Διότι ἡ ἐνεκα κοκκίας ἡ ἐνεκα ὀκνηρίας καὶ ραθυμίας δὲν τὸ μετὰ δόξουν εἰς τοὺς ἄλλους. Ὅπου δὲ ἀπὸ τὰ δυο καὶ ἂν εἴται, εἶναι ἀρκετὸν νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν ποῦ τὸ ἔχει. Ἄν ὅμως ἀφθονῶς καὶ εἰς ἄλλους δώσῃς τὴν τροφήν, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐκεῖνον ὠφελήσῃς. Ἀλλὰ διὰ ταῦτα ἀκούον τὰ λεχθέντα.

Πρέπει νὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν συνέχῃ σου τῶν προσηγομένων. Ο Παῖς, λοιπόν, ἦσαν ἐκεῖ καὶ. Περὶ τοῦ Σαῦλου καὶ Παύλου ἀμύλουσμεν διὰ τὴν ἑλπίδα μετὰ Σαῦλος, ἄλλοτε δὲ Παῦλος ἀναμύλῃτο ἐπὶ τα ἐξήλθομεν ἀπὸ τὴν συνέχῃ σου αὐτῇ καὶ ἤλθομεν εἰς μεγάλην ἐρευναν τῶν θυμάτων. Καὶ ἐπειδὴ ἐφύγαμεν ἀπὸ αὐτοῦ, δὲν ἐφάνη καλὸν εἰς ἡμᾶς νὰ ἐγκαταλειψώμεν τὸ κέρδος ἐκεῖνο. Διότι, ἂν καὶ ἀφθάσμεν εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ἀπὸ τοῦ θυματοῦ Παύλου, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκ τῆς ἐνδρέσεως τοῦ νοσήματος τῶν ἄλλων θυμάτων γνωρίζομεν νὰ ὠφελοῦμεθα. Ἐποὶ κἀκεῖνον πολὺ καὶ ἐκεῖνο ποῦ διακρίουν τὴν θάλασσαν μεσπορὸν τὸ ἀμπόριον καὶ ἔχουν ἔλθει εἰς μακρινὰς χώρας διὰ ὀλίγα πράγματα ὅταν φθάσουν εἰς τὴν πόλιν, διὰ τὴν ἀποταύ προωρίζοντο. Δ καὶ ἴδον ἀφθονίαν καὶ ἄλλων πρα-

γμάτων κάμνουν πολὺ μεγαλύτερον ἐμπόρον ἀπ' ὅτι ἐμελετοῦσαν καὶ ἂν κανεῖς τοὺς κατηγορήσαν, αὐτοὺς τοὺς λόγους λέγουν — Μακράν, λέγουσι, ἤλθομεν, πολλὰς κακοκαρίας ὑπέστημεν, πολλοὺς κυδύνους, ἀπεδυθήμεν εἰς ὑπερτόν οὐ ἀποθήμιον τῆς ἡμῶν ἐμποδίζε νὰ κάμνουμεν τὸ ἐμπόρευσμα μας μεγαλύτερον, ταῦτα ἀκριβῶς καὶ ἡμεῖς ἀπολογούμεθα. Καθ' ὅσον οἱ λαοὶ καὶ ἡμεῖς ὅτ' αὐτὰ ὀνόματα τοῦ Παύλου, εὐρομεν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἕτερον ἐμπόρευσμα εἰς τὰ δυνάμει. Ὁ Πέτρος παραδείγματι, ὅστις ἐκαλεῖτο τὸ πρῶτον Σίμων, ἔπειτα οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰωάννης, ὠνομάσθησαν υἱοὶ Βροντῆς καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εὐρομεν τὸν Ἀβραάμ, νὰ καλεῖται προηγουμένως Ἀβραμ, μετὰ ταῦτα δὲ Ἀβραάμ. Καὶ τὸν Ἀβραάμ, ὅστις μετωνομάσθη Ἰσαάκ καὶ τὴν Σάρραν Σάραν εὐρομεν, ἐκτὸς τούτων, ὅτι, μερικοὶ ἄλλοι δὲν μετωνομάσθησαν, καθὼς ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, καθὼς ὁ Ἰσαάκ, καθὼς ὁ Ἀδάμ. Μᾶς ἐφάνη, λοιπόν, ὅτι εἶναι παράλογον καὶ ἰσχυρῆς βλακείας, νὰ φῶμεν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ὅσον μέγαν θησαυρὸν ¹⁴ Διὰ τοῦτο καὶ ἐπεξετένισαμεν τὸν λόγον περισσότερο καὶ ἐπεδὶ ὡμιλήσαμεν προηγουμένως διὰ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἶχον λάβει τὰ ὀνόματα σήμερον ἀκριβέστερα νὰ ἐμιλήσωμεν δὲ τοὺς ἔχοντας δύο ὀνομασίας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς εἶναι ὁ Ἀβραάμ. Καθὼς ὁ μὲν Ἀδάμ ὠνομάζετο συνεχῶς μετὰ τὸ ὄνομα καὶ δὲν εἶχεν ἄλλο. Καὶ ὁ Ἰσαάκ οὕτω πάλιν δὲν ἔλαβεν δευτέρου ὀνομασίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ τέλος Ἰσαάκ ἐλέγετο, ὁ δὲ πατήρ τοῦ Ἰσαάκ Ἀβραμ μὲν τὸ πρῶτον ἐλέγετο, μετὰ δὲ Ἀβραάμ. Β. Διότι, εἶπεν λέγει ἡ Γραφή, ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν «Τὸ ὄνομα σου δὲν θὰ εἶναι πλέον Ἀβραμ, ἀλλὰ θὰ εἴσῃ Ἀβραάμ» ¹⁵ Καθ' ὅσον Ἀβραμ ἐκαλεῖτο προηγουμένως, ἀλλὰ ταῦτα τὸ ὄνομα δὲν εἶναι Ἑλληνικόν, οὕτως τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἀλλὰ λέγεται οὕτω εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων. Τ., λοιπόν, σημαίνει, τὸ ὄνομα τοῦτο ὅταν ἐρμηνεύθῃ, Δαδάνης, παράτης. Καθ' ὅτι τὸ ὄνομα Ἀβραμ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Σύρων σημαίνει τὸ «πέραν» καὶ τὸ γνωρίζουν δύο εἶναι γνώσται τῆς γλώσσης ταύτης. Μεγάλη δὲ εἶναι ἡ συγγένεια τῆς Ἑβραϊκῆς πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν Σύρων. Καὶ εἰς τὴν περὶ

14. Γε. 17, 5

τῆς ἐκαλεῖται, λέγει· Ἡ ἰουδαία χώρα, δηλαδὴ ὅλη ἡ Παλαιστίνη ἢ ὅποια ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ὅ ἐυρίσκεται ἀπέναντι, ἀπὸ τὴν Βαβυλωνίαν, ἀπ' ὅπου ἦτο ὁ Ἀβραάμ. Καὶ μέσῳ τῶν δύο χωρῶν ῥεε ὁ ποταμὸς κοινὸν σύνορον τῶν δύο χωρῶν. Ἐπεὶ δὴ, λοιπόν, δὲν ἦτο ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην, ἀλλὰ ἦλθεν ἀπὸ τὴν πέραν χώραν, ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίας, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ τόπου καὶ τὸ πρᾶγμα ἔλαβε τὸ ὄνομα, καὶ πρῶτος ἐλέγετο, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πέραν χώραν ἦλθεν. Διὰ τὸ ἦλθεν ἀπὸ τὴν πέραν χώραν, Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸ διεταξεν. Καὶ διὰ τὸ ὅτι τὸ εἶπεν, Διὰ τὸ διείρη τὴν ὑπακοὴν τοῦ δικαίου. Καὶ πῶς ἐδείξεν τὴν ὑπακοὴν τοῦ δικαίου, Διὰ τὸ διὰ τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶπεν τὴν πατριὰν τοῦ, καὶ τὴν ἠλλοξεν μετὰ τὴν ξένην. Εἶδες πόση ἄλλως πρᾶγματων πλεκεται ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ δικαίου, ὅ τὸ ὄνομα τοῦτο μᾶς ἠνοιξε ὁλόκληρον πέλαιος ἱστορίας. Μᾶς, λοιπόν, τὸ ὄνομα τοῦ τοῦ πρῶτου, ἵνα ὅταν τὸν ἴδῃς νὰ κατοικῇ εἰς τὴν Παλαιστίνην, δὲ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀνόματος τοῦ μεταφορῆς πρὸς τὴν παλαιάν του πατριὰν, καὶ ἀφοῦ μάθῃς τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιον τὴν ἐγκατέλειπεν, νὰ λάβῃς ἀκριβὴν δύναμιν πρὸς μίμησιν τοῦ ζήλου ἐκεῖνου. Διότι ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ἂν καὶ εἴη πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην καὶ τὴν ἐννομον πολιτείαν, ἐπιδείκνυε φιλοσοφίαν συναντιωμένην εἰς τὸν καιρὸν τῆς Χάριτος, καὶ ἐκείνου τὸ ὅποιοι. Εἶπεν ὑπερῶν ὁ Χριστὸς εἰς ταῦς Ἀποστόλους, Ἐ ἐλήθως σὰς λέγω, ὅτι, δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις ἔφησεν οὐκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα τοῦ δὲν θὰ λάβῃ ἐκαστον τοποθεσίαν ἡσθεὶς καὶ θὰ κληρονομήσῃ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν. ¹⁶ Τοῦτο ἐκεῖνος πρὸ τῆς Χάριτος δὲ τῶν ἔργων ἐφήρμοσεν. Ὅχι μόνον ἐκ τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ὁποσέως τοῦ Θεοῦ, διότι λέγει, «Πορεύθητι εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν Ἐγὼ θὰ σοὶ δείξω». ¹⁷ Διότι, ἂν καὶ οἱ δύο πατριῆς ἦσαν ἐπίγειοι, ἀλλὰ ὅμως ἡ μὲν ἦτο ἰδική του, ἡ δὲ ξένη καὶ ἡ μὲν ἦτο φανερά, ἡ δὲ ἄγνωστος καὶ ἡ μὲν εὐρίσκειτο εἰς τὰς χεῖρας του, ἡ δὲ ἠλπιζέτο καὶ ὅμως, τὰ φανερά καὶ ὁδοῖα καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς τὰς χε-

14. Ματθ. 19, 28-29.

15. Γεν. 17, 1

ράς του ὤφειλε καὶ πρὸς τὰ ἀφανῆ καὶ ἀδόξαια, ⁶⁹² Α καὶ πρὸς ἐκεῖνα ποῦ δὲν ἦτο κύριος ἔτρεχεν διὰ τὰς πείρας καὶ τὰς διδασκαλίας, ὥστε ὁ Θεὸς διατάσσει τὰ μὲν φανερά νὰ ἀφανίσῃ, πρὸς δὲ τὰ ἀφανῆ νὰ προσέχῃ, νὰ μὴ ἀντιλέγῃ οὐτε νὰ ἀμφισβᾷ. Διότι δὲν εἶναι τὸσον φανερά ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας, ὅσον εἶναι τὰ ἐλπιζόμενα δὲν εἶναι τὸσον φανερά ἢ παρούσα ζωή, ὅσον εἶναι ἐκεῖνη, ἢ μέλλουσα. Διότι αὐτὴν μὲν τὴν βλέπομεν μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος, τὴν ἄλλην δὲ μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως· αὐτὴν τὴν βλέπομεν καὶ εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν, ἐκείνην τὴν βλέπομεν καὶ φυλάσσεται μετὰ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ.

Αἱ δὲ ἐπαγγελίαι τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ πολὺ ἰσχυρότεροι ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας χεῖρας. Β' Ἐπιθυμοῦν νὰ μάθῃς πᾶς αὐτὴ ἐδῶ ἢ παρούσα ζωὴ εὐρίσκεται συνεχῶς εἰς ἀβεβαιότητα, ἐκεῖνη δὲ ἢ μέλλουσα, ἢ ὁποῖα θεωρεῖται ἀδόξα, εἶναι περὶ τὸσον φανερά ἀπὸ τὴν παρούσαν καὶ σταθερωτέρα καὶ μόνιμα; "Ἄς ἐξετάσωμεν, ἐάν θέλῃτε, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται λαμπρά εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, τὴν δύναμιν, τὰς τιμὰς τὰς ἐκ τῶν ἀνθρώπων προερχόμενας καὶ τὰ ἴδιαι, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀσταθερότερον πρᾶγμα ἀπὸ αὐτά. Διότι τί ὑπάρχει ἀσταθερότερον τοῦ πλοῦτου, ποῦ πολλὰς φορές δὲν παραμένει οὔτε μέχρι τὴν ἑσπέραν; Ἀλλὰ καθὼς ἀγνώμων δροπότης μετατίθεται συνεχῶς ἀπὸ τὸν μὲν εἰς τὸν δέ, καὶ πάλιν ἀπὸ τούτου πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ ἡ δόξα παρόμοιον εἶναι. Ἐκεῖνος, δηλαδή, ὁ ὁποῖος, πρὸ ὀλίγου ἦτο ὁ λαμπρὸς καὶ εὐδοξος, ἀτιμὸς καὶ περιφρονημένος γίνεται αἰφνίς καὶ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει πάλιν. Καὶ ὅπως εἰς τὸν προχόν, ὁ ὁποῖος στρέφεται συνεχῶς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδωμεν ἐν μέρος τῆς ἀντιγροῦς, διότι ἀπὸ τὴν μεγάλην περιστροφὴν ταχύτητα, συνεχῶς τὰ δύο μέρη γίνονται κάτω καὶ ἀντιστρόφως πάλιν ἔτσι καὶ τὰ ἰδικὰ μας πράγματα, συνεχῶς μεταβάλλονται καὶ γίνονται τὰ ἑνὰ κάτω, ὁμοίως συμβαίνει καὶ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν δύναμιν καὶ δι' ἅλα τ' ἄλλα. Οὐδέποτε ἐν ἐξ αὐτῶν ἵσταται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐδρας, ἀλλὰ τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν μιμουμένη, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε καὶ οὐδαμῶς σταματοῦν. Τί, λοιπόν, εἶναι ἀβεβαιότερον τῶν ἀνωτέρω, τὰ ὁποῖα τὸσον συνεχῶς μεταβάλλονται, Δ καὶ τὰ ὁποῖα πρὶν νὰ φανοῦν ἀπαμακρύνονται, καὶ πρὶν νὰ φθάσουν,

φάνοιεν μακρὰν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης, ἀμύλων διὰ τὴν τρυφήν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὰ παρόμοια, σκώπτει ἐκεῖνους ποῦ θεωροῦν ταῦτα ὡς μόνιμα καὶ λέγει· «Κρίνουν ταῦτα ὡς μόνιμα καὶ οὐκ ὡς φεύγοντα».⁶⁹³ Δὲν εἶπεν ὡς παρερχόμενα, ἀλλὰ ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι πολὺ ἰσχυρότερον, ὡς φεύγοντα· διότι δὲν ἀναχωροῦν δραβέως, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης ταχύτητος. Ὁ πατριάρχης ὅμως ἐκεῖνος δὲν ἐπαύτην οὕτως, ἀλλ' ἀπὸ ἀρᾶς πάντα ταῦτα, πρὸς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐδέχθη μόνον, προετοιμάζων εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδὸν τῆς μελλούσης πίστεως διὰ τὰ μὴ λέγειν ὅτι ἐκεῖνα εἶναι ἀδύνατα καὶ ἀφανῆ, ἔστιν ὁ Θεὸς σοὺ ἐπαγγέλλεται τὰ μέλλοντα καὶ μὴ ὀλεσόμενα. Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν φαίνονται εἶναι σφαιρότερα τῶν βλέπομένων, ἐάν ἔχωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως. Διότι, ἐν καὶ δὲν τὰ ἔχομεν ἴσα ταῦτα, ὁ Θεὸς μᾶς ἐπηγγέλλεται καὶ ὑπόσχεται ταῦτα. Ὅταν δὲ ὁ Θεὸς ὑπόσχηται, οὐδεμίαν μεταβολὴν εἰς τὰς ἐπαγγελίας γίνεταί· ὥστε ἐκεῖνα κυρίως παραμένουν καὶ ἐδραῖωνονται, ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ. «Διότι» λέγει, «οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρπάξῃ τι ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ».⁶⁹⁴ Καὶ δὲν εἰσὶν οὐδὲν νὰ ἀρπάξῃ τι ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Πατρὸς μου». ⁶⁹⁴ Α Ἐπειδὴ, λοιπόν, οὐδεὶς ὑπάρχει, ὅστις δύναται νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεοῦ ἐκεῖνος εἶναι πάντοτε δέδικτος. Τὰ ἀνωτέρω ἡμῶς ὁπότε κείναι εἰς παντὸς εἶδους μεταβολὰς καὶ μετατροπὰς διὰ τοῦτο, ἐν καὶ πολλὰς κοπιᾶσμεν, ἀποστερούμεθα τῶν καρπῶν. Διὰ τὰς ἐλπίδας ὁμοῦ ἐκεῖνος δὲν συμβαίνει τὰ ἴδιαι, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις ἐμύχθησεν, ἀνάγκη εἶναι νὰ λάβῃ καὶ τοὺς στεφάνους. «Καθ' ὅτι ἡ ἐλπίς δὲν ἐντροπιάζει».⁶⁹⁵ Διότι τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ἐδωκεν ὁ Θεός, καὶ τὰ ὅρα ἀκολουθοῦν Ἐκεῖνου ποῦ τὰ ὑπόσχηται. Ἀφῆσε, λοιπόν, τὰ ἀδόξαια, κράτησε τὰ φαινόμενα. Διότι φαινόμενα δὲν εἶναι τὰ παρόντα, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα. Ἐάν δὲ ὁρισμένοι πρὸς τὰ παρόντα βλέπουσιν, περιφρονοῦντες τὰ μέλλοντα, τοῦτο γίνεται, ὅτι ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἀφανῆ καὶ ἀδόξαια, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι εἶναι κατώτεροι ἀπὸ τὰ ὅσα τῆς ἐλπίδος ἐκείνης καὶ διὰ τοῦτο περιφρονοῦν τὰ

16. Ἄμ. 8, 6.

17. Ἰωάν. 10, 28.

18. Ρωμ. 5, 5.

μέλλοντα. ¹⁹ Βλέπετε, λοιπόν, τὴν μεγάλην ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Ὁ Θεὸς ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν αἰσθητὰ πράγματα καὶ αὐτὸς ἐξήτει νοητά. Καὶ ποῦ ὁ Θεὸς τοῦ ὑποσχέσθαι αἰσθητά, αὐτὸς δὲ ᾔθελε νοητά; «Ἐξελεθε», τοῦ λέγει, «ἀπὸ τῆς χώρας σου, καὶ ἀπὸ τούτων συγγενεῖς σου, καὶ ἀπὸ τὸν οἶκόν τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐλθε εἰς χώραν, τὴν ὅπου σου δεῖξω». ²⁰ Αἰσθητὴ ἦτο καὶ ἡ πρώτη χώρα, καὶ αὐτὴν, ἥτις μέλλει νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν ὑστερον. Τί, λοιπόν, ἐκεῖνος ἀπαντᾷ; Ἡ μάλλον δὲς μὴ ἀκούωμεν αὐτόν, ἀλλὰ τὸν Παῦλον, ὅστις ἀμύλει περὶ αὐτοῦ, διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι δὲν ἐβόλετο πρὸς αὐτὴν ἐδῶ τὴν γῆν, ἀν καὶ ταύτην τοῦ ὑποσχέσθαι ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐγκαταλείψας τὰ παρόντα, πρὸς τὰ μέλλοντα ἐστρεψεν. Τί λοιπόν, ὁ Παῦλος λέγει; ²¹ «Ὅλοι αὐτοὶ ὑπέβησαν με πιστῶν», διὰ τὸν Ἀβραάμ λέγει, καὶ τὸν Ἰσαάκ καὶ διὰ τὸν Ἰακώβ καὶ διὰ τοὺς τοὺς δικαίους. Διότι οὐ μόνον ὁ Ἀβραάμ, ἀλλὰ ὅλοι ἦσαν μέτοχοι τῆς αὐτῆς φιλοσοφίας. «Ὅλοι αὐτοί, ἀπέβησαν με πιστῶν, χωρὶς νὰ λάθουν τὰς ὑποσχέσεις, ἀλλὰ εἶδον ταύτας ἀπὸ μακράν». ²² Τί λέγεις; Δὲν ἔτυχεν ὁ Ἀβραάμ τῶν ἐπαγγελιῶν, οὔτε ἦλθεν εἰς τὴν Παλαιστίνην; Ψεῦδος, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐλέχθησαν; Ὁχι, λέγει. Διότι ἦλθε μὲν εἰς τὴν Παλαιστίνην, δὲν ἐβόλετο ὅμως πρὸς αὐτὴν τὴν ἐπαγγελίαν, ἀλλ' ἐπεθύμει ἀλλήν, εὐρισκόμενὴν εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ ξένον ἐθεώρει τὸν αὐτὸν τοῦ δι' ἐλὰ τὰ ἐγκόσμια. ²³ Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ καὶ προσθέτει: «καὶ ὁμολόγησαν ὅτι εἶναι ξένοι καὶ περαιοῦται». ²⁴ Ἐνός ἐκεῖνος, ὅστις λαμβάνει πατρίδα, καὶ τόσον μεγάλην χώραν, λέγε μου; Ναί λέγει· διότι δὲν ἐβόλετο πρὸς ταύτην, ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανόν. «Διότι οἱ λέγοντες ταῦτα ἐμφανίζονται, ὅτι ζητοῦν ἄλλην πατρίδα», ²⁵ τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός. Ζητοῦν ἐκείνην, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν ἀνω. Εἶδες πῶς ὁ Θεὸς ὑποσχέσθαι εἰς αὐτὸν αἰσθητὰ πράγματα; Ἐκεῖνος ὅμως ἐξήτει τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ; «Διότι οἱ λέγοντες ταῦτα», γράφει ὁ Παῦλος, «ἐμφανίζονται ὅτι ζητοῦν πατρίδα. Καὶ ἐὰν μὲν ἐνεθυμοῦντο ἐκείνην, ἔ-

19. Γεν. 12, 1.

20. Ἔβρ. 11, 13.

21. Ἔβρ. 11, 18.

22. Ἔβρ. 11, 13.

23. Ἔβρ. 11, 14, 15.

ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐξῆλθον, δὲ εἶχον τὸν καιρὸν νὰ ἐπιστρέψουν· τὰς δὲ ὅπως ἐπιθυμοῦν ἄλλην καλυτέραν, δηλαδὴ ἐπουράνιον». ²⁶ Ὁ λοιπόν, ἡ μὲν ὑπόσχεσις εἶναι αἰσθητὴ, ἡ δὲ ἐπιθυμία τοῦ δικαίου πνευματικὴ, ἐν ἀντιθέσει μὲ ἡμᾶς. Διότι ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνον μὲν ὑποσχέσθαι τὴν Παλαιστίνην, ἐκεῖνος δὲ ἐβόλετο πρὸς τὸν οὐρανόν· εἰς ἡμᾶς ἀντιθέτως ὁ Θεὸς ὑποσχέσθαι τὸν οὐρανόν, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὴν γῆν κατευθυνόμεθα.

Ταῦτα ἐκερδίσκαμεν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Ἀβραάμ. ἐπειδὴ ἐμάθομεν διότι περὶ τῆς ἀνωμαλίας καὶ ὅτι ἀφῆκας τὴν αὐτοῦ πατρίδα, ἐπορεύθαι πρὸς τὴν ξένην, ²⁷ ὅτι καὶ ἐγκαταλείψας τὰ φανερά, ἐβόλετο πρὸς τὰ ἀόρατα, ἀποδεδειγμένον ὅσα εἶχεν εἰς τὰς χεῖράς του, ἐπρόσχετο πρὸς τὰ ἐλπίζόμενα, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐλάμβανε τὰ αἰσθητὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ ἐστρέφετο, καὶ ταῦτα πάντα πρὸ τῆς χάριτος, πρὸ τοῦ Νόμου, πρὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Προφητῶν.

Γίνεται φανερόν, λοιπόν, ὅτι ἐστέρετο διδασκάλου, ἀλλὰ ὅμως ἦρκε εἰς αὐτὸν ἡ φύσις, ἡ ὅποια ἀκίνη τὰς ἀκρίβεις τῆς διανοίας καὶ οὕτως εὗρεν τὸν Θεόν, τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός· διὰ τοῦτο ἐλέγετο Ἀβραάμ, διὰ τοῦτο καὶ οἱ γονεῖς ἔδωσαν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἀλλὰ θα ἦτο ἀδύνατον κανεὶς ταχέως νὰ μοῦ εἴπῃ ὅτι, — τοῦτο εἶναι ψεῦδος. Διότι μήπως οἱ γονεῖς τοῦ Ἀβραάμ ἦσαν δίκαιοι; Μήπως ἦσαν εὐσεβεῖς εἰς τὸν Θεόν; Ὁχι. Μήπως ἐγνώριζον τὰ μέλλοντα; Μήπως προείδον τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὅποιαν ὁ Θεὸς δὲ εἶδεν εἰς τὸ μέλλον; Δὲν ἦσαν ἀσεβεῖς καὶ εἰσβολολάτραι καὶ ἀσεβέστεροι τῶν σαυδάριον; Τὸ γνωρίζω καὶ ἐγώ, καὶ διὰ τοῦτο ἐποινῶ τὸν δίκαιον, διότι ἀν καὶ εἶχεν ἀσεβὲς γονεῖς, ὁ ἴδιος ἦτο ἐνώνατος. Καὶ τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ παράδοξον εἶναι τοῦτο, ὅτι ἀπὸ ξένης καὶ ἀγρίαν ρίζαν προήλθεν τέτοιος καρπός. Διότι ἡ κακία τῶν γονέων δὲν προσέγει δυνάμει εἰς τοὺς παῖδας τοὺς ζώντας μετ' αὐτῶν. Ἀντιθέτως, πρέπει νὰ εἰπωμεν κατὰ τὸ θαυμαστόν, ποῦ εἶναι καὶ ἔπαινος μάλλον, ὅτι δηλαδὴ, ἀν καὶ δὲν ἔλαβον τὴν ἐνδοξίαν ἀπὸ τῶν προγόνων, οὔτε εἶχον καθοδηγητάς, ²⁸ ὅμως ἐλάμβανον ὡς εἰς ἐρημιᾶν καὶ ἔδεικτον τὸν δίκαιον, ἡδυνήθησαν

28a. Ἔβρ. 11, 14, 15.

ὅμως νὰ εἰδουν τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανόν.

Δὲν εἶναι, λοιπόν, κατηγορία νὰ εἶχες ἀσεβῆ πατέρα. Ἀλλὰ τὸ νὰ μιμῆσαι τὴν ἀσεβίαν τοῦ πατρός· καὶ μέγιστον ἐγκλημα εἶναι, ὅχι ὅταν ἔχαμεν ἀσεβεῖς γονεῖς, ἀλλ' ὅταν δὲν φροντίζαμεν δι' αὐτούς καὶ δὲν πράττομεν τὰ πάντα διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν ἀσεβίαν ταύτην. Ὅταν ὅμως ἡμεῖς πράττωμεν τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των, ἑκείνοι δὲ ἀμύνονται εἰς τὴν ἀσεβίαν των, ἀπαλυσσομένη παύσης κατηγορίας καὶ καταδίκης.

Ταῦτα δὲ εἶπον, διὰ νὰ μὴ ἐντραπήσῃ, ἀγαπητέ, ὅταν ἀκούσης, ὅτι ὁ Ἀβραάμ εἶχεν ἀσεβῆ πατέρα. Ὁ Καθ' ἔσονται καὶ ὁ Τιμόθεος εἶχεν ἀσεβῆ πατέρα, διότι λέγει· «Ἦν το υἱὸς Ἰουδαίας γυναικός, ἡ ὁποία ἐπίστευεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐξ Ἑλλήνων πατρός».²⁴ Καὶ ὅτι παρέμενεν εἰς τὴν ἀσεβίαν καὶ δὲν μετεβλήθη, γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ἔξης· ἑπειδὴ ὁ Παῦλος τὴν πίστιν τοῦ Τιμοθέου, οὕτως ἔλεγεν· «Γνωρίζω τὴν πίστιν, ἡ ὁποία κατοικεῖ εἰς τὴν μάμφην σου Ἀβιῶν καὶ εἰς τὴν μητέρα σου Εὐνίκην, εἰμαι πεπεισμένος δὲ πῶς κατοικεῖ καὶ εἰς σέ».²⁵ Καὶ δὲν ἀναφέρει οὐδαμῶς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. Διότι; Διότι ὤμενεν εἰς τὴν ἀσεβίαν καὶ δὲν ἦτο ἕξις νὰ ἀποριζοῖται μετὰ τοῦ υἱοῦ του. Καὶ οἱ Ἀποστόλοι κακοὺς εἶχον πατέρας καὶ τοῦτο ἐδήλωσαν ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλεγεν· Ἐ «Ἐγὼ δεδάλλω τὰ δαιμόνια μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Βεελζεβοῦλ, τότε οἱ υἱοὶ σας μετὰ τὴν δύναμιν ποίου τὰ ἐκβάλλουν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ κριταὶ σας».²⁶ Ἀλλὰ τοῦτο ἂν μὴ σὲ θοροῖ, μήτε νὰ σὲ σκανδαλίσῃ. Καθ' ὅσον ἐκ ταύτου, μονόθυμον ὅτι ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετὴ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν φύσιν ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προαίρεσιν. Διότι, ἐάν ἦτο ὑπόθεσις τῆς φύσεως, τότε θὰ ἔπρεπε οἱ κακοὶ γονεῖς κακοὺς υἱοὺς νὰ γεννοῦν, καὶ οἱ εὐσεβεῖς ὁμοίως. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὴν προαίρεσιν ἀνατίθεται, τὸ ὅν κάποιος γίνῃ φαῦλος ἢ δίκαιος, ²⁷ διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ γονεῖς ἀσεβεῖς προήλθον παιδιὰ ἐνόρετα καὶ κακοὶ υἱοὶ ἐναρέτους γονεῖς εἶχον διὰ νὰ μὴ ἀποδίδωμεν ταῦτα εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ

24. Παρ. 18, 1.

25. Β' Τιμ. 1, 5.

26. Ματθ. 12, 27.

πάντοτε εἰς τὴν προαίρεσιν.

Ἄς εἰδωμεν ὅμως εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἷς ἔλεγον, πῶς δηλαδὴ οἱ γονεῖς τοῦ Ἀβραάμ τοῦ ἔδωσαν τοῦτο τὸ ὄνομα, ἂν καὶ ἦσαν ἀσεβεῖς; Ὑπῆρξεν καὶ τοῦτο ἔργον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ποὺ οἰκονόμησεν τοιοῦτον τρόπον τὰ πράγματα, ὥστε διὰ τῆς γλώσσης τοῦ ἀπίστου νὰ θεσπῇ ὄνομα εἰς τὸν Ἀβραάμ, τὸ ὁποῖον περικλείει τὴν ἱστορίαν τῶν μελλόντων. Καὶ τὸν Βαλαάμ²⁸ τὸν ἠνάγκασεν ὁ Θεὸς κάποτε νὰ προφητεύσῃ τὰ μέλλοντα, δεκνύων οὕτω τὴν δύναμιν του, καὶ ἀποκαλύπτων ὅτι ὅχι μόνον εἰς τοὺς Ἰσραὴλ τοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλοι τοῖς δύναται νὰ ἐπιβλήσῃ. Καὶ νὰ μᾶλλον προσέτι διὰ τοὺς δικαίους, ὅπως καὶ ἐάν εἶναι ἀσεβεῖς οἱ πατέρες αὐτῶν, ἢ πολλὰς φορές, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν, δίδουν ὄνομα, ὅπως φανερώνουν τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἰκονομηθὲν σχέδιον διὰ τὰ μέλλοντα. Καὶ δι' ἑτέρου παραδείγματος θὰ τὸ ἀποδείξω. Ὁ Λάμεχ, ὁ πατήρ τοῦ Νῶε, ἐκεῖνου, ποὺ εἰς τὴν ἐποχὴν του ἔγενεν ὁ κατακλυσμός, δὲν ἦτο δίκαιος, δὲν ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἦτο ἀγαπητός εἰς Αὐτόν· διότι ἐάν ἦτο δίκαιος, ἐάν ἦτο ἀρεστός, ἐάν ἦτο ἀγαπητός εἰς τὸν Θεόν, δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι· «Ἦνόν μὲν ὁ Νῶε εὐρέθη τέλειος εἰς τὴν ἐποχὴν του», δὲν θὰ παρέλεπεν τὸν πατέρα τοῦ δικαίου, ἐάν ἦτο δίκαιος. Τί, λοιπόν, ἔπραξεν ἐκεῖνος; Ἐδωκεν ὄνομα εἰς τὸν υἱόν του,²⁹ τὸ ὁποῖον ἀκροῖε τὴν ἱστορίαν τῶν μελλόντων πραγμάτων, καὶ αὐτὴ ἡ ὀνομασία τοῦ δικαίου ἀποτελοῦσε προφητείαν. Διότι ἡ ὀνομασία αὕτη ἀφανερῶς τὸν κατακλυσμὸν ποὺ θὰ ἐγένετο. Ὁ καὶ πῶς τὸ ὄνομα τοῦ Νῶε ἐφανέρωσεν τὸν κατακλυσμὸν ὅστις ἔμελλε νὰ γίνῃ; Τὸ ὄνομα, Νῶε, λέγεται ἔτσι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ ἐρμηνεύεται «ὁ ἀναπαύων». Διότι τὸ Νία, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Σύρων σημαίνει «ἀνάπαυσις». Καὶ

27. Ὁ Βαλαάμ ἦτο προφήτης (ὁ ἐν Μεσοποταμίᾳ). Ἐλάττειται τὸν αἰθιῶνιν Θεὸν προσφάρον θυσιὰς καὶ δακρυθέρματα. Τοῦτον, λοιπόν, τὸν προφήτην ἐκάλεσαν οἱ εὐσεβεῖς Βαλάκ, ὅπως καταραθῇ τοὺς Ἰσραηλῖτας. Ὁ Θεὸς ὅμως, θέσας εἰς τὸ σῶμα τοῦ Βαλαάμ εὐλογία· καὶ οὐχὶ κατέρας ἦε τοὺς Ἰσραηλῖτας. Τὰ περὶ τὸν Βαλαάμ γεγονότα (ὁ Ἀριθμ. Κεφ. 22, 5—25. 26. Περὶ τοῦτο καὶ τὸ 9' Πέτρου 2, 15—18).

28. Γεν. 6, 8.

29. Πρὸς Γεν. 5, 29.

καθώς, λοιπόν, εκεί από την δυναμισμόν Ἀδὰμ τὸ ὁποῖον σημαίνει πέραν, Ἀδὰμ ἀναμάσθη καὶ ἀπὸ τὴν δυναμισμόν Αἰδὲμ, ἥτις σημαίνει γῆ, Ἀδὰμ ἀναμάσθη, τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύεται γῆινος· οὕτω καὶ ἑδῶ, ἀπὸ τῆς δυναμισμόν Νῆα, ἡ ὁποία σημαίνει ἀνάπαυσις, Νῆα ἐκλήθη, πού σημαίνει ὡς ἀναπαύων. Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ἐπαμένου· «διότι ὠνόμασεν αὐτὸν Νῆα», λέγων, «Ὀδὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ», ἀναπαύσιν, τὸν κατακλυσιμὸν λέγων. Ἡ Ἐπειδὴ ἔβαλεν εἰς τὴν ἐποχὴν του νὰ γίνῃ ὁ κατακλυσιμὸς, ὁ δὲ κατακλυσιμὸς ἦτο θάνατος. «Ὁ θάνατος δὲ εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀνάπαυσις», διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὁποῖου ἐγένετο ὁ κατακλυσιμὸς, ὠνόμασθη ὡς ἀναπαύων.

Ὅτι δὲ δὲν διαστρέβω τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν, ἀπὸ αὐτὴν τὴν Γραφήν, ὡς ἀκούομεν τοῦτο. «Ἐἶπεν, λέγει, ὁ Λάμex» ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ὀκτὼ ἔτη, καὶ εἰς τὸ ἔτος αὐτὸ ἀπέκτησεν υἱόν. Ὀνόμασε δὲ αὐτὸν Νῆα λέγων· Ὀδὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ ἀπὸ τοῦ κόπου καὶ ἀπὸ τῆς λύπης καὶ ἀπὸ τῶ καπνῶδὸς καὶ κακὰ ἡμῶν ἔργα καὶ ἀπὸ τοῦ κόπου τῆς ἀγῶνις γῆς, τὴν ὁποίαν καταρτίσθη ὁ Θεός». Τί λέγεις, «θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ»; Καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν, λέγει, αὐτὸς θὰ φονεύσῃ ἡμᾶς, Ἐ αὐτὸς θὰ φέρῃ τὸν κατακλυσιμὸν; Ἀλλ' εἶπεν· «θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ; Ὅλη ἡ φύσις καταστρέφη, ἦνοιξεν κάτωθεν αἰετοὶ, ἦνοιξεν οἱ καταρρέοντες τῶν οὐρανῶν καὶ ὅλα τὰ ἔσχατα ἦσαν ἐν παράδεισῳ καὶ παράδεισος καὶ φρικτὸν πένθος, καὶ μέγα εἰς τὸν κοινὸν ἀπὸ λύπης τάφον ἐβάπτοντο καὶ σώματα ἀνθρώπων καὶ σώματα ἡπιῶν καὶ θηρίων καὶ τόσα κακά, λέγε μου, καὶ τσαρτὴν συμφοράν, καλεῖς ἀνάπαυσιν; Καὶ λέγει· Ἐπειδὴ θηλαῖα οἱ ἄνθρωποι ἔβαν εἰς τὴν κακίαν, ὁ δὲ κατακλυσιμὸς εἰκόφε τὴν κακίαν, οἱ ἄνθρωποι ἀπαλλαγθέντες ἐκ τῆς κακίας, ἀναπαύθησαν. 697 Δ Ὅπως ἐν σώμα ὅταν κατέχεται ἀπὸ πικρία νοσήματα καὶ δὲν εὐρίσκη οὐδεμίαν θεραπείαν, ἐν ἑλθῇ ὁ θάνατος, ἀναπαύεται· οὕτω ἀκριβῶς ἐγένετο καὶ μετὰ τὴν γενεάν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὡς σώμα τὸ ὁποῖον νοσεῖ ἀπὸ ἀνίατον ἀρρώστειαν καὶ ἀπὸ πολλὰ δεινὰ βασανίζεται ἐπ'

90. Γεν. 5, 39.

91. Γεν. 8, 20.

92. Γεν. 8, 28-30.

ἀρκετὸν καὶ ἔχει ἀπολέσει πᾶσαν ἐλπίδα, ἦλθεν ὁ κατακλυσιμὸς τὴν ἥρπασεν καὶ τὴν ἀνέπαυσεν.

Διότι «ὅταν ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυσις εἰς τὸν ἄνθρωπον»⁹³ πολλῶ μᾶλλον, εἶναι ἀνάπαυσις ὁ θάνατος, διὰ ἐκείνους, οἵτινες ζῶσι ἐντὸς τῆς ἁμαρτίας χωρὶς ἐλπίδα διορθώσεως, ἐπειδὴ ἀπαλλάσσει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ κόπου καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ προχωρήσουν περαιτέρω εἰς τὴν κακίαν, οὔτε τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν νὰ γίνῃ βαρύτερον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχουν. Διότι οὐδὲν πρᾶγμα εἶναι τόσο βαρὺ καὶ δυσβάστακτον ὅσον ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας· οὐδὲν πρᾶγμα μᾶς φέρει τόσο κόπων καὶ κόπον, ὅσον μᾶς πορτεῖ τὸ εἶδος τῆς κακίας καὶ αἱ ἁμαρτίαι. Ἡ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἔβαν μέσα εἰς ἁμαρτίας ἔλεγεν· «Ἐλθετε πρὸς Ἐμέ ὅλοι οἱ κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι μετὰ ἁμαρτίας καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λάμex ἐκάλεσε τὸν κατακλυσιμὸν ἀνάπαυσιν, διότι ἦλθεν καὶ ἐσταμάτησεν τὴν κακίαν. Ἦθελον νὰ ἐπαυθῇ περισσότερο τοῦτο τὸν λόγον, καθ' ὅσον πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Νῆα δὲν τὰ ἔχοντες εἶπεν· ἀλλὰ τώρα ταῦτα εἰς τὴν μνήμην σας διατηρεῖτε, καὶ πρὸς τοὺς ἀπόντας ἀδελφούς μας νὰ διηγηθῇτε διὰ νὰ ἔχουν τὴν συνέχαιαν τοῦ λόγου καὶ νὰ μὴ ἀνοησώμεθα ἐκ νέου νὰ κἀνωμεν μακρὰ τὰ προοίμια· ὡς κἀνωμεν δὲ τὸν λόγον μετὰ εὐχῆς καὶ μετὰ δοξολογίας πρὸς τὸν Θεόν, ὁ Ὅποιος μᾶς ἔδωκεν ὅσα σας εἶπα, καθ' ὅτι εἰς Αὐτὸν ἀνέκει ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

93. Γεν. 8, 38.

94. Μαρτ. 11, 28.